

1. Poziom wykonania samorządowych budżetów

Dochody i wydatki 196 jednostek samorządu terytorialnego województwa dolnośląskiego (165 gmin, 26 powiatów, 4 miast na prawach powiatu i województwa samorządowego) ukształtowały się w 2017 r. na nowym, wysokim poziomie — dochody wyniosły 17 507,7 mln zł a wydatki 17 579,4 mln zł. Wykonane dochody były łącznie o 1 128 mln zł (o 6,9%), a wydatki o 1 613,9 mln zł (o 10,1%) wyższe od wykonanych w 2016 r. Dla wszystkich JST w kraju odnotowano wzrost dochodów o 7,6% i wydatków o 11,6% w porównaniu z rokiem poprzednim.

Wzrost dochodów dolnośląskich JST w 2017 r. spowodowany był głównie wzrostem dotacji celowych (o 12,4%), w mniejszym stopniu wzrostem dochodów własnych (o 6,4%) oraz minimalnym wzrostem subwencji ogólnej (o 1,8%). Zwiększenie dotacji było wynikiem realizacji wprowadzonego od 1 kwietnia 2016 r. rządowego programu „Rodzina 500 plus”¹ jako zadania z zakresu administracji rządowej.

Wzrost wydatków dolnośląskich JST spowodowany był zwiększeniem wydatków majątkowych (o 27,7%) w tym wydatków inwestycyjnych (o 31,5%) na skutek przyspieszenia tempa inwestycji w sektorze samorządowym², a także wydatków bieżących (o 7,2%) m.in. w wyniku realizacji programu „Rodzina 500 plus”.

Plany dochodów ustalone w budżetach dolnośląskich JST zostały wykonane w 98,6%, a plany wydatków w 93,4%. Stopień wykonania planów budżetowych w regionie ukształtował się niemal identycznie jak dla średnich w kraju, która dla dochodów wyniosła 98,6%, a wydatków wyniosła 93,5% planowanych. Plan dochodów nie został w pełni zrealizowany w budżetach 139 jednostek (118 gmin, 19 powiatów i 2 miast na prawach powiatu).

Na niepełne wykonanie planu wydatków ogółem oddziaływało wykonanie planu wydatków bieżących w 96,1% i planu wydatków majątkowych w 81,8% (kwotowo, odpowiednio, o 588,3 mln zł i o 646,2 mln zł niższych niż planowane).

Analiza stopnia wykonania planu dochodów i wydatków w budżetach jednostek poszczególnych szczebli wskazuje, że zarówno województwo samorządowe jak i miasta na prawach powiatu zrealizowały dochody na poziomie wyższym niż planowane — odpowiednio 102,0% i 100,1%, przy realizacji wydatków na poziomie 98,3% i 94,9% planowanych. Realizacja planu dochodów i wydatków w budżetach samorządów lokalnych ukształtowała się na poziomie niższym niż planowany i wyniosła: w powiatach — 97,0% i 92,9%, w gminach — 97,5% i 92,0% planowanych wielkości.

Wykonanie planu dochodów na poziomie wyższym (o 5,2 punktów proc.) niż wykonanie planu wydatków pozytywnie oddziaływało na poprawę wyniku i zmniejszenie łącznej kwoty deficytu w stosunku do kwot określonych w uchwałach budżetowych. W 2017 r. budżety dolnośląskich JST zamknęły się zbiorczo deficytem — w wysokości 71,7 mln zł, przy planowanym w wysokości 1 053,3 mln zł. Na taki wynik wpłynął odnotowany ujemny wynik budżetów gmin w wysokości 128,8 mln zł i dodatni wynik w budżecie województwa samorządowego — 35,7 mln zł, w budżetach powiatów — 17,1 mln zł oraz w budżetach miast na prawach powiatu — 4,4 mln zł.

Z danych publikowanych na stronach Ministerstwa Finansów wynika, że w 2017 r. budżety samorządowe zamknęły się zbiorczo deficytem w wysokości 287,6 mln zł (przy planowanym deficycie w wysokości 13 144,1 mln zł), a liczba jednostek z deficytem wzrosła do 1432 (w 2016 r. deficyt dotyczył 563 jednostek).

¹ Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz.U. poz. 195).

² Uchwała Rady Ministrów z dnia 23 kwietnia 2018 r. w sprawie Wieloletniego Planu Finansowego Państwa na lata 2018–2021 (M.P. poz. 455).

Poziom wykonania dochodów i wydatków oraz wynik realizacji budżetów dolnośląskich JST w 2017 r. przedstawia tab. 1.

Tabela 1. Dochody i wydatki oraz wynik budżetów dolnośląskich JST w 2017 r.

Wyszczególnienie	Dochody			Wydatki			Wynik budżetu				
	plan	wykonanie	procent wykonania planu	plan	wykonanie	procent wykonania planu	per saldo [tys. zł]	deficyt		nadwyżka	
	[tys. zł]	[tys. zł]		[tys. zł]	[tys. zł]			[tys. zł]	liczba JST	[tys. zł]	liczba JST
JST ogółem	17 760 571	17 507 747	98,6	18 813 870	17 579 411	93,4	-71 664	-329 448	103	257 784	93
Gminy, z tego:	8 893 356	8 673 439	97,5	9 562 629	8 802 231	92,0	-128 791	-287 619	92	158 828	73
– miejskie	2 825 244	2 724 280	96,4	3 025 873	2 785 715	92,1	-61 435	-92 354	18	30 918	13
– wiejskie	2 710 006	2 689 110	99,2	2 923 243	2 683 606	91,8	5 503	-79 767	40	85 271	38
– miejsko-wiejskie	3 358 106	3 260 050	97,1	3 613 513	3 332 910	92,2	-72 859	-115 498	34	42 639	22
Powiaty	2 065 688	2 003 561	97,0	2 139 147	1 986 505	92,9	17 056	-16 237	9	33 292	17
Miasta na prawach powiatu	5 668 590	5 674 810	100,1	5 973 051	5 670 445	94,9	4 365	-25 592	2	29 957	2
Województwo samorządowe	1 132 938	1 155 937	102,0	1 139 043	1 120 230	98,3	35 707	0	0	35 707	1

Wyniki realizacji budżetów dochodów JST za 2017 r. wskazują, że:

- 173 JST realizowały budżet z planowanym deficytem (w tym w 2 przypadkach z budżetem zrównoważonym), a ostatecznie rok budżetowy 2017 deficytem zamknęły 103 (52,6%) JST — 92 gminy, 9 powiatów i 2 miasta na prawach powiatu — łącznie na kwotę 329,4 mln zł (dla porównania — w 2016 r. deficyt dotyczył 43 JST łącznie na kwotę 92,3 mln zł),
- 23 JST realizowały budżet z planowaną nadwyżką, a ostatecznie rok budżetowy nadwyżką zamknęły 93 (47,4%) JST — 73 gminy, 17 powiatów, 2 miasta na prawach powiatu i województwo samorządowe — łącznie na kwotę 257,78 mln zł (dla porównania — w 2016 r. nadwyżkę uzyskały 153 JST łącznie na kwotę 506,5 mln zł).

Wyniki analiz wskazują na poprawę wyniku w stosunku do planu w budżetach 186 JST, z których:

- 68 uzyskało nadwyżkę przy planowanym deficycie,
- 98 zrealizowało deficyt niższy od planowanego,
- 20 uzyskało nadwyżkę wyższą od planowanej (w 2 przypadkach przy planowanym zrównoważeniu budżetu).

Wynik gorszy od planowanego dotyczył budżetów 10 JST i oznaczał:

- pogłębienie deficytu w budżetach 5 gmin (Kudowa-Zdrój, Milicz, Stara Kamienica, Świdnica w., Wołów),
- nieuzyskanie pełnej kwoty planowanej nadwyżki w budżetach 5 JST (Krośnice, Powiat Milicki, Mściwojów, Ruja, Stoszowice).

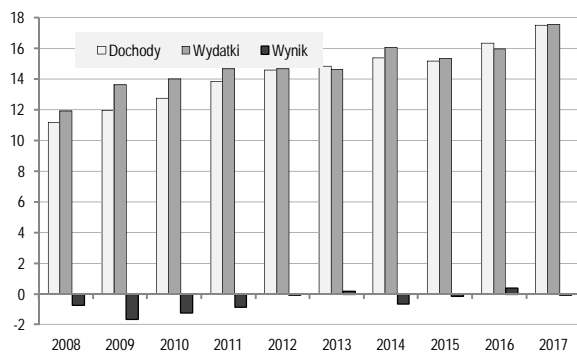
Analiza zmian poziomu dochodów i wydatków dolnośląskich JST w latach 2008–2017 pozwala zauważyć znaczący wzrost dochodów w 2017 r., szczególnie widoczny przy odnotowanym spadku dochodów w 2015 r. oraz spowolnieniu ich wzrostu w latach 2012 i 2013. W roku budżetowym 2017 uzyskano niższe dochody niż zrealizowane wydatki, co wyraziło się łącznie deficytem w wysokości 71,7 mln zł.

Zmiany poziomu dochodów i wydatków oraz wynik realizacji budżetów dolnośląskich JST w latach 2008–2017 przedstawia rys. 1.

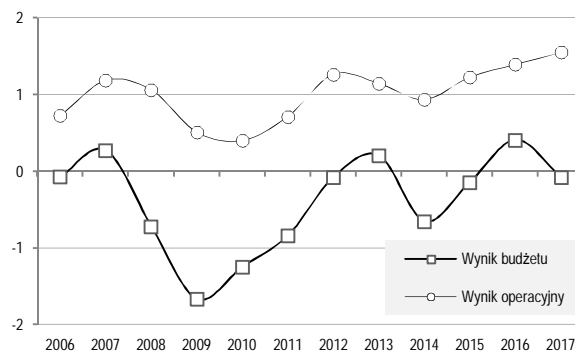
W 2017 r. kolejny raz (od 2013) odnotowano wzrost poziomu zadłużenia dolnośląskich JST — łączna kwota długu wzrosła o 194 mln zł (dla porównania w 2016 r. wzrosła o 32,8 mln zł). Przy wzroście zadłużenia (o 2,7%) i jednoczesnym wzroście dochodów (o 6,9%) relacja łącznej kwoty długu do dochodów obniżyła się do 42,2% (w 2016 r. wyniosła 44,0%).

Z danych publikowanych na stronach MF wynika, że w 2017 r. zadłużenie JST w kraju (w ujęciu zbiorczym) spadło (o 0,14%), a jego relacja do dochodów (przy wzroście dochodów o 7,6%) wyniosła 30,0% (w 2016 r. wyniosła 32,3%).

Poziom wyniku operacyjnego i jego oddziaływanie na wynik budżetu przedstawia rys. 2.

Rys. 1. Dochody i wydatki oraz wynik budżetów dolnośląskich JST w latach 2008–2017 (w mld zł)

Rys. 2. Wynik budżetu i wynik operacyjny dolnośląskich JST w latach 2006–2017 (w mld zł)

Zgodnie z zasadą zrównoważenia budżetu bieżącego, określoną w art. 242 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2017 r. poz. 2077), zwanej dalej „u.f.p.”, wydatki bieżące nie mogą być wyższe niż dochody bieżące powiększone o nadwyżkę budżetową z lat ubiegłych i wolne środki. Wyniki realizacji budżetów w 2017 r. wskazują na zachowanie tej zasady przez wszystkie dolnośląskie JST. Dla porównania — w 2015 r. zasady tej nie zachowały 2 gminy, a w pierwszym roku jej obowiązywania (2011) — aż 11 JST.

W 2017 r. nadwyżkę operacyjną uzyskały 194 JST — 164 gminy, 25 powiatów, 4 miasta na prawach powiatu i województwo samorządowe — łącznie w wysokości 1 551,1 mln zł. Deficyt operacyjny wystąpił w budżecie gminy Kudowa-Zdrój i w budżecie Powiatu Zgorzeleckiego, w obu przypadkach został pokryty nadwyżkami środków z lat ubiegłych.

Zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 243 ust. 1 u.f.p. — relacja łącznej kwoty spłat wraz z należnymi odsetkami i wypłatami z tytułu udzielonych poręczeń nie może przekroczyć średniej arytmetycznej relacji dochodów bieżących powiększonych o dochody ze sprzedaży majątku oraz pomniejszonych o wydatki bieżące do dochodów ogółem określonych z trzech lat poprzedzających rok budżetowy. Relacja ta zwana jest dopuszczalnym wskaźnikiem spłat lub IWZ (indywidualnym wskaźnikiem zadłużenia samorządów).

Z realizacji samorządowych budżetów w 2017 r. wynika podwyższenie IWZ obliczonego zbiorczo dla wszystkich JST w regionie na podstawie wykonania budżetów w latach 2015–2017 — do 11,3% dochodów (wzrost o 0,8 punktu proc.). W przypadku niespełniania wymogów określonych w art. 242–243 u.f.p. na etapie uchwalania budżetu i wieloletniej prognozy finansowej JST ma zastosowanie przepis art. 240a ust. 1 u.f.p., dotyczący opracowania i uchwalenia przez JST programu postępowania naprawczego, podlegającego zaopiniowaniu przez regionalną izbę obrachunkową. Zgodnie z art. 240a ust. 8 u.f.p., w przypadku nieopracowania programu naprawczego lub braku pozytywnej opinii budżet JST ustala regionalna izba obrachunkowa. W 2017 r. program postępowania naprawczego realizowały gminy Pęcław i Przemków, a budżet ustalony przez Kolegium Izby — Powiat Milicki i Powiat Złotoryjski.

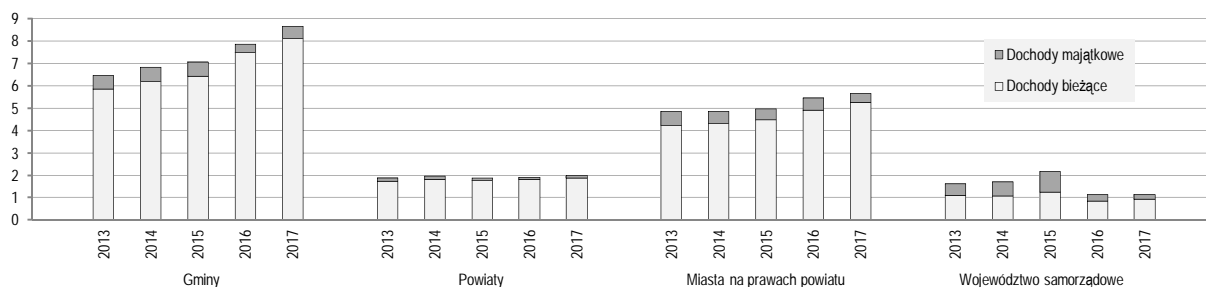
Wykonanie budżetów przez dolnośląskie JST w 2017 r. wraz z wynikiem budżetu i wynikiem operacyjnym oraz poziomem zadłużenia przedstawia zestawienie 1, dane w przeliczeniu na 1 mieszkańca — zestawienie 2, a wskaźniki i relacje — zestawienie 3 (na końcu opracowania).

2. Wielkość i dynamika dochodów

Dochody dolnośląskich JST w roku budżetowym 2017 wyniosły łącznie 17 507,7 mln zł (przy planowanych 17 760,6 mln zł) i były o 1 128 mln zł (o 6,9%) wyższe od wykonanych w 2016 r. Dynamika wzrostu dochodów JST w regionie była o 0,7 punktu proc. niższa od średniej krajowej (dynamika dochodów JST w kraju wyniosła 7,6%), co przełożyło się na niewielki spadek udziału dochodów dolnośląskich JST w dochodach wszystkich JST w kraju (z 7,7% w 2016 r. do 7,6% w 2017 r.).

Analiza zmian poziomu dochodów dolnośląskich JST wskazuje na wzrost dochodów w budżetach jednostek wszystkich szczebli i typów gmin. Najwyższy wzrost dochodów uzyskały gminy, łącznie o 795,4 mln zł (tj. o 10,1%, z tego wiejskie o 11,8%, miejsko-wiejskie o 11% i miejskie o 7,4%). Dochody powiatów były

wyższe o 100 mln zł (o 5,3%), miast na prawach powiatu o 205,9 mln zł (o 3,8%). Po raz pierwszy (po 3 latach spadku) odnotowano także wzrost dochodów województwa samorządowego, które były o 26,7 mln zł (o 2,4%) wyższe od uzyskanych w 2016 r. Realny wzrost dochodów dolnośląskich JST, przy uwzględnieniu wskaźnika inflacji na poziomie 2%, wyniósł 4,9%.

Rys. 3. Dochody dolnośląskich JST w latach 2013–2017 (w mld zł)

Zmiany poziomu dochodów dolnośląskich JST w latach 2013–2017 prezentuje rys. 3, a poziom oraz dynamikę dochodów w 2017 r. przedstawia tab. 2.

Tabela 2. Dynamika dochodów dolnośląskich JST w 2017 r.

Wyszczególnienie	2016			2017					Dynamika dochodów (2016 = 100)		
	dochody ogółem	z tego:		dochody ogółem	z tego:		struktura dochodów		ogółem	bieżące	majątkowe
		bieżące	majątkowe		bieżące	majątkowe	bieżące	majątkowe			
	[tys. zł]						[%]				
JST ogółem	16 379 737	15 090 122	1 289 615	17 507 747	16 229 809	1 277 938	92,7	7,3	106,9	107,6	99,1
Gminy, z tego:	7 878 026	7 489 643	388 383	8 673 439	8 135 217	538 223	93,8	6,2	110,1	108,6	138,6
– miejskie	2 535 880	2 385 584	150 296	2 724 280	2 574 597	149 683	94,5	5,5	107,4	107,9	99,6
– wiejskie	2 405 391	2 304 743	100 648	2 689 110	2 521 502	167 608	93,8	6,2	111,8	109,4	166,5
– miejsko-wiejskie	2 936 755	2 799 317	137 439	3 260 050	3 039 118	220 932	93,2	6,8	111,0	108,6	160,7
Powiaty	1 903 578	1 818 525	85 053	2 003 561	1 895 178	108 383	94,6	5,4	105,3	104,2	127,4
Miasta na prawach powiatu	5 468 930	4 919 570	549 361	5 674 810	5 257 554	417 256	92,6	7,4	103,8	106,9	76,0
Województwo samorządowe	1 129 203	862 384	266 819	1 155 937	941 861	214 076	81,5	18,5	102,4	109,2	80,2

Plan dochodów określony w uchwałach budżetowych dolnośląskich JST na 2017 r. został wykonany w 98,6%, z tego dochody bieżące w 100,4%, a majątkowe w 80,5% planowanych wielkości. Zrealizowane dochody bieżące (16 229,8 mln zł) stanowiły 92,7%, a dochody majątkowe (1 278 mln zł) 7,3% dochodów dolnośląskich JST w 2017 r. Dochody bieżące były wyższe od wykonanych w roku poprzednim o 1 139,7 mln zł (o 7,6%), natomiast dochody majątkowe niższe o 11,7 mln zł (o 0,9%). Według średnich dla kraju dochody bieżące JST wzrosły o 7,7%, a dochody majątkowe o 6,3%.

Wskaźnik dynamiki dochodów bieżących dolnośląskich JST w 2017 r. ukształtował się w granicach od 104,2% (powiaty) do 109,4% (gminy wiejskie). Dochody bieżące gmin wzrosły łącznie o 645,6 mln zł (o 8,6%), z tego gmin wiejskich o 9,4%, gmin miejsko-wiejskich o 8,6%, gmin miejskich o 7,9%. Dochody bieżące województwa były wyższe o 79,5 mln zł (o 9,2%), miast na prawach powiatu wyższe o 338 mln zł (o 6,9%), a powiatów wyższe o 76,7 mln zł (o 4,2%).

W zakresie dochodów majątkowych odnotowano większe zróżnicowanie ich dynamiki w jednostkach poszczególnych szczebli i typów gmin. Rozpiętość zmian kształtowała się od wzrostu o 149,8 mln zł (o 38,6%) w budżetach gmin do spadku o 132,4 mln zł (o 24%) w budżetach miast na prawach powiatu.

Wyniki analiz wskazują, że wzrost dochodów dolnośląskich JST w 2017 r. — o 1 128 mln zł (o 6,9%) w stosunku do uzyskanych w roku poprzednim — był wynikiem realizacji:

- wyższych o 593,9 mln zł (o 6,4%) kwot dochodów własnych (w 2016 r. wzrosły o 1,6%),
- wyższych o 61,6 mln zł (o 1,8%) kwot subwencji ogólnej (w 2016 r. wzrosły o 3,4%),
- wyższych o 472,6 mln zł (o 12,4%) kwot dotacji celowych (w 2016 r. wzrosły o 31,5%).

Wzrost dochodów własnych dotyczył jednostek wszystkich szczebli i typów gmin. Najwyższy wzrost odnotowały województwo samorządowe i gminy wiejskie (o 8,8%), a najniższy gminy miejskie (o 5,2%).

Poziom i dynamikę dochodów JST województwa dolnośląskiego w 2017 r. według głównych źródeł przedstawia tab. 3.

Tabela 3. Dynamika dochodów dolnośląskich JST w 2017 r. według głównych źródeł

Wyszczególnienie	Dochody w 2017 r.				Dynamika dochodów (2016 = 100)			
	ogółem	dochody własne	subwencja ogólna	dotacje celowe	ogółem	dochody własne	subwencja ogólna	dotacje celowe
	[tys. zł]				[%]			
JST ogółem	17 507 747	9 837 145	3 393 688	4 276 915	106,9	106,4	101,8	112,4
Gminy, z tego:	8 673 439	4 610 679	1 650 079	2 412 681	110,1	107,3	103,4	121,6
– miejskie	2 724 280	1 569 242	469 650	685 387	107,4	105,2	102,8	116,5
– wiejskie	2 689 110	1 371 303	531 971	785 836	111,8	108,8	103,5	124,5
– miejsko-wiejskie	3 260 050	1 670 134	648 458	941 458	111,0	108,0	103,8	123,0
Powiaty	2 003 561	760 825	749 230	493 506	105,3	107,8	99,2	111,6
Miasta na prawach powiatu	5 674 810	3 754 868	938 752	981 190	103,8	104,7	103,6	100,5
Województwo samorządowe	1 155 937	710 773	55 626	389 538	102,4	108,8	74,0	97,2

Na dynamikę wzrostu dochodów własnych dolnośląskich JST (106,4%) — wyższą o 4,8 punktu proc. niż w 2016 r. — pozytywnie oddziaływało:

- zwiększenie o 454,5 mln zł (o 11,4%) wpływów z tytułu udziału w podatkach państwowych (PIT i CIT), których wzrost odnotowano w JST wszystkich szczebli i typów gmin (od 8,6% w dochodach gmin miejskich do 18,4% w dochodach województwa samorządowego); dynamika wpływów z tytułu udziału w CIT (120,3%) była wyższa niż dynamika wpływów z tytułu udziału w PIT (109,6%), niemniej wpływy z PIT określiły 70% kwoty wzrostu tych dochodów;
- zwiększenie o 129,9 mln zł (o 3,8%) wpływów z podatków i opłat lokalnych, w tym w dochodach gmin wiejskich o 5,4%, gmin miejskich o 5%, miast na prawach powiatu o 4% i gmin miejsko-wiejskich o 3,3%; o wzroście dochodów z tych tytułów zdecydował wzrost wpływów z podatku od nieruchomości (o 96,6 mln zł, tj. o 5,1%) i podatku od czynności cywilnoprawnych (o 30,3 mln zł, tj. o 19,6%).

Niewielki wpływ na dynamikę dochodów własnych miało zmniejszenie wpływów z gospodarowania majątkiem, w tym ze sprzedaży majątku oraz zbycia i przekształcenia praw majątkowych (o 9,6 mln zł, tj. o 1,1%). Spadek tych dochodów dotyczył miast na prawach powiatu (o 6%) i gmin miejskich (o 4,8%), a ich wzrost odnotowały gminy wiejskie (o 18,5%) i miejsko-wiejskie (o 18,3%), natomiast dochody województwa osiągnęły poziom zbliżony do roku poprzedniego.

Wzrost dochodów JST w regionie z tytułu subwencji ogólnej — łącznie o 1,8% — wynikał ze wzrostu jej kwot dla miast na prawach powiatu (o 3,6%) i gmin wszystkich typów (miejsko-wiejskich o 3,8%, wiejskich o 3,5% i miejskich o 2,8%) oraz spadku kwot dla województwa samorządowego (o 26%) i powiatów (o 0,8%).

Zmiany kwot subwencji ogólnej według jej części oraz środków na uzupełnienie dochodów — łącznie wyższych o 61,6 mln zł od kwot otrzymanych w 2016 r. — wynikają ze wzrostu części oświatowej o 30,8 mln zł (o 1,1%) do kwoty 2 785 mln zł, wzrostu części wyrównawczej o 18 mln zł do kwoty 453 mln zł i wzrostu części równoważącej i regionalnej (łącznie o 1,1 mln zł) do kwoty 126,9 mln zł. Wzrost dotyczył także środków na uzupełnienie dochodów, które wyniosły 26 mln zł i były o 11,7 mln zł wyższe od uzyskanych w 2016 r. Część rekompensująca subwencji ogólnej (2,8 mln zł) pozostała na poziomie z lat poprzednich.

Dla porównania — wpłaty dolnośląskich JST do budżetu państwa na część równoważącą i regionalną subwencji ogólnej w 2017 r. wyniosły łącznie 187,1 mln zł i były o 24,8% (o 37,2 mln zł) wyższe niż w 2016 r. Wpłata dokonało 12 gmin (68,4 mln zł), 5 powiatów (29,9 mln zł), 1 miasto na prawach powiatu (67,2 mln zł) oraz województwo samorządowe (21,6 mln zł). Kwota dokonanych wpłat była o 60,2 mln zł wyższa od łącznej kwoty części równoważącej i regionalnej przekazanej dolnośląskim JST z budżetu państwa w 2017 r.

Wysoki wzrost dochodów dolnośląskich JST z tytułu dotacji celowych — łącznie o 12,4% — określił ich wzrost w dochodach gmin wszystkich typów (od 16,5% w dochodach gmin miejskich do 24,5% w dochodach gmin wiejskich) i w dochodach powiatów (o 11,6%). Dotacje celowe dla miast na prawach powiatów były wyższe (o 0,5%), a województwo samorządowe odnotowało spadek dotacji (o 2,8%) w porównaniu do 2016 r.

Decydujący wpływ na wzrost kwot dotacji celowych dla dolnośląskich JST w 2017 r. — łącznie o 472,6 mln zł wyższych niż w 2016 r. — miał wzrost kwot dotacji z budżetu państwa na finansowanie zadań z zakresu administracji rządowej o 416,5 mln zł (o 16,6%), co pozostaje w związku z kontynuacją programu „Rodzina 500 plus”. Jednocześnie po raz pierwszy, po pięciu latach spadku, odnotowano wzrost kwot środków dotacji na zadania własne finansowane z udziałem środków UE — o 96,3 mln zł (o 22,6%) w stosunku do roku poprzedniego. Spadła natomiast kwota dotacji i środków otrzymanych z funduszy celowych i innych jednostek sektora (o 32,9 mln zł, tj. o 36%).

3. Struktura dochodów

Zróznicowanie dynamiki wzrostu dochodów dolnośląskich JST w 2017 r. według źródeł znalazło odzwierciedlenie w niewielkiej zmianie ich struktury. Nieznacznie obniżył się udział dochodów własnych (o 0,2 punktu proc.) do 56,2% oraz subwencji ogólnej (o 0,9 punktu proc.) do 19,4%, a wzrósł udział dotacji celowych (o 1,1 punktu proc.) do 24,4% dochodów.

Podobne przesunięcia w strukturze dochodów JST miały miejsce w 2017 r. w skali całego kraju — udział dochodów własnych obniżył się (o 0,6 punktu proc.) do 49,3%, subwencji ogólnej (o 1,2 punktu proc.) do 23,6%, a dotacji celowych wzrósł (o 1,8 punktu proc.) do 27,1% dochodów. Wyniki porównań wskazują na utrzymywanie się w dochodach JST w regionie, w porównaniu do średnich dla kraju, zauważalnie wyższego udziału dochodów własnych (o 6,9 punktu proc.), a niższego subwencji ogólnej i dotacji celowych (odpowiednio o 4,2 i 2,7 punktu proc.).

Zmiany struktury dochodów dolnośląskich JST prezentują tab. 4 (lata 2015–2017) i rys. 4 (lata 2014–2017).

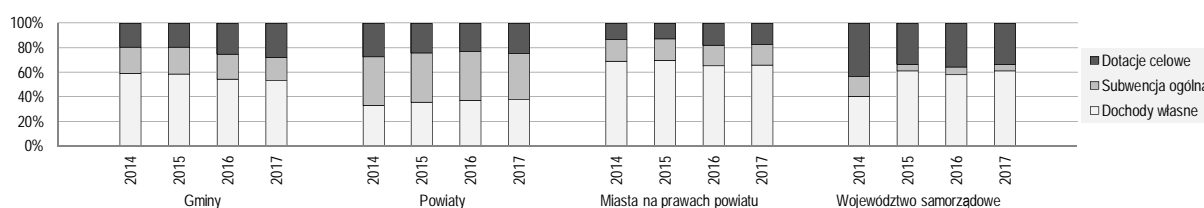
Tabela 4. Struktura dochodów dolnośląskich JST i tendencje jej zmian w latach 2015–2017 (w %)

Wyszczególnienie	Dochody własne			Subwencja ogólna			Dotacje celowe		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
JST ogółem	59,8	56,4	56,2	21,2	20,3	19,4	19,0	23,3	24,4
Gminy, z tego:	58,9	54,6	53,2	21,7	20,3	19,0	19,4	25,1	27,8
– miejskie	62,9	58,8	57,6	19,4	18,0	17,2	17,7	23,2	25,2
– wiejskie	56,0	52,4	51,0	22,7	21,4	19,8	21,3	26,2	29,2
– miejsko-wiejskie	57,8	52,7	51,2	22,8	21,3	19,9	19,4	26,0	28,9
Powiaty	35,9	37,1	38,0	40,2	39,7	37,4	23,9	23,2	24,6
Miasta na prawach powiatu	69,7	65,6	66,2	17,4	16,6	16,5	12,9	17,8	17,3
Województwo samorządowe	61,4	57,9	61,5	4,9	6,7	4,8	33,7	35,4	33,7

Tak jak w roku poprzednim, najwyższy udział dochodów własnych (66,2%) odnotowano w dochodach miast na prawach powiatu (wzrost udziału o 0,6 punktu proc.), a najniższy (38%) w dochodach powiatów (wzrost udziału o 0,9 punktu proc.). Udział dochodów własnych w dochodach województwa samorządowego wzrósł do 61,5% (o 3,6 punktu proc.), a w dochodach gmin obniżył się do 53,2% (o 1,4 punktu proc.).

Zróznicowanie udziału dochodów własnych w dochodach dolnośląskich JST w 2017 r. kształtowało się w następujących granicach:

- gminy miejskie — od 40,2% (Jedlina-Zdrój) do 74,4% (Szklarska Poręba),
- gminy wiejskie — od 26,9% (Dziadowa Kłoda) do 77,5% (Kobierzyce),
- gminy miejsko-wiejskie — od 24,7% (Lubomierz) do 80,2% (Polkowice),
- powiaty — od 25,7% (Strzeliński i Lubański) do 58,4% (Wrocławski),
- miasta na prawach powiatu — od 50,3% (Legnica) do 71,7% (Wrocław).

Rys. 4. Struktura dochodów dolnośląskich JST w latach 2014–2017

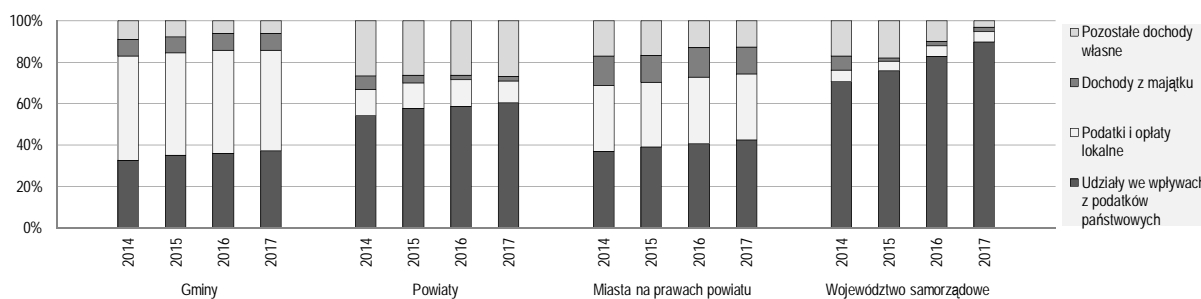
W strukturze dochodów własnych dolnośląskich JST dominowały wpływy z tytułu udziału w podatkach państwowych (PIT i CIT), które w 2017 r. określiły 45% ich dochodów własnych, z tego 90% dochodów województwa samorządowego, 60,5% dochodów powiatów, 42,6% dochodów miast na prawach powiatu i 37,5% dochodów gmin.

Dochody z tytułu podatków i opłat lokalnych określiły 36% dochodów własnych JST, z tego 48,4% dochodów gmin i 31,8% dochodów miast na prawach powiatu oraz zauważalnie mniej dochodów powiatów (10,5%) i województwa samorządowego (4,9%).

Dochody z majątku określiły 9% dochodów własnych JST, w tym 13% dochodów miast na prawach powiatu, 7,9% dochodów gmin i niewiele ponad 2% dochodów powiatów oraz województwa samorządowego. Pozostałe dochody stanowiły 10% dochodów własnych JST, a ich udział w określeniu dochodów kształtował się od 26,9% dla powiatów do 3,1% dla województwa samorządowego.

Analiza zmian struktury dochodów własnych dolnośląskich JST w 2017 r. w stosunku do roku poprzedniego wskazuje na wzrost udziału wpływów z PIT i CIT (o 29,5 punktu proc.) oraz dochodów z tytułu podatków i opłat lokalnych (o 2,3 punktu proc.) oraz spadek udziału dochodów z majątku (o 0,3 punktu proc.) i pozostałych dochodów własnych (o 1,7 punktu proc.).

Zmiany struktury dochodów własnych dolnośląskich JST w latach 2014–2017 przedstawia rys. 5.

Rys. 5. Struktura dochodów własnych dolnośląskich JST w latach 2014–2017

Udział subwencji ogólnej w dochodach dolnośląskich JST w 2017 r., podobnie jak w latach poprzednich, był bardzo zróżnicowany i kształtował się w przedziale od 4,8% w dochodach województwa samorządowego do 37,4% w dochodach powiatów, w tym określił 19% dochodów gmin i 16,5% dochodów miast na prawach powiatu. Wyniki porównań rok do roku informują o niewielkim spadku udziału subwencji ogólnej w dochodach jednostek wszystkich szczebli, z tego miast na prawach powiatów (o 0,1 punktu proc.), gmin (o 1,3 punktu proc.), województwa samorządowego (o 1,9 punktu proc.) i powiatów (o 2,3 punktu proc.). Analiza struktury dochodów według jednostek poszczególnych szczebli wskazuje na utrzymywanie się wysokiego zróżnicowania udziału subwencji ogólnej w ich dochodach, z tego w dochodach gmin od 7,8% (Szczawno-Zdrój) do 41,7% (Lubomierz), w dochodach miast na prawach powiatu od 14,4% (Wrocław) do 23,6% (Jelenia Góra), a w dochodach powiatów od 14,3% (Legnicki) do 45,4% (Kłodzki).

W strukturze subwencji ogólnej nastąpiły niewielkie przesunięcia udziału kwot poszczególnych części w stosunku do roku poprzedniego — część oświatowa stanowiła 82,7% (spadek udziału o 0,3 punktu proc.), część wyrównawcza 13,5% (wzrost udziału o 0,4 punktu proc.), a część równoważąca i regionalna 3,8% jej łącznej kwoty (podobnie jak w roku poprzednim).

Dotacje celowe określiły w 2017 r. 33,7% dochodów województwa samorządowego, 27,8% dochodów gmin, 24,6% dochodów powiatów i 17,3% dochodów miast na prawach powiatu. W stosunku do roku poprzedniego odnotowano wzrost udziału dotacji w dochodach gmin i powiatów (odpowiednio o 2,7 i 1,4 punktu proc.) oraz spadek ich udziału w dochodach miast na prawach powiatów i województwa samorządowego (odpowiednio o 0,5 i 1,7 punktu proc.).

Zmiany w strukturze dotacji celowych w 2017 r. dotyczyły wzrostu udziału dotacji na finansowanie zadań z zakresu administracji rządowej (o 2,5 punktu proc.) do 68,4% oraz spadku udziału dotacji na dofinansowanie zadań własnych JST (o 1,1 punktu proc.) do 26,7%. Udział dotacji na finansowanie zadań realizowanych wspólnie z innymi jednostkami na podstawie porozumień obniżył się (o 0,4 punktu proc.) do 3,4%, a otrzymanych z funduszy celowych i pozostałych jednostek sektora finansów publicznych (o 1 punkt proc.) do 1,4%.

4. Poziom dochodów na 1 mieszkańca

Dochody uzyskane przez dolnośląskie JST w 2017 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 6032 zł i były wyższe o 391 zł (o 6,9%), z czego dochody bieżące wyniosły 5592 zł i były wyższe o 395 (o 7,6%), a dochody majątkowe wyniosły 440 zł i były niższe o 4 zł (o 0,9%) od zrealizowanych w roku poprzednim.

Jednostki wszystkich szczebli i wszystkich typów gmin regionu uzyskały dochody per capita wyższe niż w roku poprzednim. Najwyższe dochody uzyskały miasta na prawach powiatu, których dochody na 1 mieszkańca wyniosły 6081 zł i były wyższe o 224 zł (o 3,8%) od uzyskanych w 2016 r. Dochody gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca ukształtowały się na poziomie 4405 zł i były wyższe od uzyskanych w roku poprzednim o 406 zł (o 10,1%), co było związane ze wzrostem dochodów w gminach wiejskich o 470 zł (o 11%), miejsko-wiejskich o 445 zł (o 11,2%) i gminach miejskich o 306 zł (o 8%). Dochody powiatów w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 1017 zł i były wyższe o 51 zł (o 5,3%), a analogiczne dla województwa samorządowego wyniosły 398 zł i były o 9 zł wyższe od uzyskanych w 2016 r.

Poziom dochodów dolnośląskich JST na 1 mieszkańca w latach 2016 i 2017 zaprezentowano w tab. 5.

Tabela 5. Dochody dolnośląskich JST na 1 mieszkańca w latach 2016 i 2017 (w zł)

Wyszczególnienie	2016			2017		
	dochody ogółem	z tego:		dochody ogółem	z tego:	
		bieżące	majątkowe		bieżące	majątkowe
JST ogółem	5 641	5 197	444	6 032	5 592	440
Gminy, z tego:	3 999	3 802	197	4 405	4 131	273
– miejskie	3 795	3 570	225	4 101	3 875	225
– wiejskie	4 266	4 087	178	4 736	4 441	295
– miejsko-wiejskie	3 979	3 793	186	4 424	4 124	300
Powiaty	966	923	43	1 017	962	55
Miasta na prawach powiatu	5 857	5 269	588	6 081	5 634	447
Województwo samorządowe	389	297	92	398	325	74

Według liczby mieszkańców na dzień 30 czerwca.

Analiza dochodów na 1 mieszkańca według jednostek poszczególnych szczebli i typów gmin wskazuje na występowanie w regionie wysokiego zróżnicowania poziomu dochodów, które w 2017 r. ukształtowało się w następujących granicach:

- 1) gminy: od 3192 zł do 9763 zł, z tego:
  - gminy miejskie — od 3428 zł (Zgorzelec) do 7553 zł (Karpacz),
  - gminy wiejskie — od 3490 zł (Kamieniec Ząbkowicki) do 9763 zł (Kobierzyce),
  - gminy miejsko-wiejskie — od 3192 zł (Pieszyce) do 9096 zł (Polkowice);
- 2) powiaty: od 791 zł (Średzki) do 1300 zł (Milicki);
- 3) miasta na prawach powiatu: od 5117 zł (Jelenia Góra) do 6477 zł (Wrocław).

Wyniki porównań wskazują, że w 2017 r. przy jednoczesnym podwyższeniu dolnych i górnych granic dochodów na 1 mieszkańca, nastąpiło dalsze pogłębienie zróżnicowania poziomu dochodów gmin wszystkich typów. Zróżnicowanie poziomu dochodów per capita dolnośląskich gmin wzrosło z 5359 zł w 2016 r. do 6571 zł w 2017 r., a największe dotyczyło gmin wiejskich, dla których wzrosło z 5101 zł w 2016 r. do 6273 zł w 2017 r. Zróżnicowanie dochodów powiatów wyniosło 509 zł i w stosunku do roku poprzedniego uległo niewielkim zmianom (dolna granica uległa podwyższeniu o 12 zł, a górna o 24 zł). Z kolei poziom dochodów per capita 4 dolnośląskich miast na prawach powiatu wskazuje na niewielkie zmniejszenie się różnic i to w wyniku podwyższenia dolnej granicy (o 334 zł) i górnej (o 137 zł).

Średnia wartość dochodów per capita dla gmin w regionie ukształtowała się na poziomie 4405 zł i została osiągnięta przez 63 gminy (38%), z tego 40 gminy wiejskie (51% tych gmin), 14 gmin miejsko-wiejskich (25% tych gmin) i 9 gmin miejskich (29% tych gmin).

Dla porównania — dochody per capita wszystkich JST w kraju wyniosły 5983 zł i były wyższe o 423 zł (7,6%) od wartości uzyskanych w roku poprzednim. Dochody na 1 mieszkańca obliczone dla wszystkich gmin w kraju wyniosły 4307 zł i były wyższe o 363 zł (9,2%), miast na prawach powiatu wyniosły 6229 zł i były

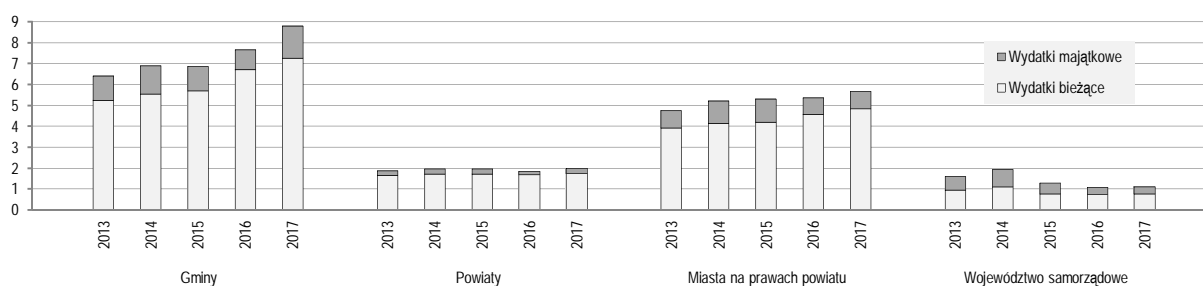

wyższe o 329 zł (5,6%), powiatów wyniosły 982 zł i były wyższe o 79 zł (5,9%), a dochody województw samorządowych wyniosły 384 i były wyższe o 33 zł (9,4%) od uzyskanych w 2016 r. Wyniki porównań dochodów uzyskanych przez JST w regionie do dochodów uzyskanych przez JST w kraju wskazują, że dolnośląskie gminy, powiaty i województwo samorządowe uzyskały dochody per capita wyższe od średnich krajowych dla tego rodzaju jednostek, natomiast dochody dolnośląskich miast na prawach powiatu po raz kolejny ukształtowały się poniżej średnich dla tego typu jednostek w kraju.

5. Wielkość i dynamika wydatków

Wydatki JST województwa dolnośląskiego w 2017 r. wyniosły łącznie 17 579,4 mln zł — przy planowanych w wysokości 18 813,9 mln zł — i były o 1 613,9 mln zł (o 10,1%) wyższe od wykonanych w 2016 r. Wydatki bieżące wyniosły 14 678,7 mln zł i były o 984,9 mln zł (o 7,2%) wyższe od wykonanych w roku poprzednim, a ich udział w wydatkach ogółem obniżył się do 83,5% (o 2,3 punktu proc.). Wydatki majątkowe wyniosły 2 900,7 mln zł i były o 629 mln zł (o 27,7%) wyższe od wykonanych w roku poprzednim, a ich udział w wydatkach ogółem wzrósł do 16,5% (o 2,3 punktu proc.) w stosunku do 2016 r.

Zmiany poziomu wydatków dolnośląskich JST w latach 2013–2017 przedstawia rys. 6, a poziom wydatków w latach 2016 i 2017 w podziale na bieżące i majątkowe — tab. 6.

Rys. 6. Wydatki bieżące i majątkowe dolnośląskich JST w latach 2013–2017 (w mld zł)

W 2017 r. odnotowano wzrost wydatków jednostek wszystkich szczebli i typów gmin. Najwyższy wzrost dotyczył budżetów gmin — łącznie o 14,8% (z tego gmin wiejskich o 16,2%, gmin miejsko-wiejskich o 15,9%, gmin miejskich o 12,4%), kolejno budżetów powiatów (o 7%), miast na prawach powiatu (o 5,8%) i województwa samorządowego (o 3,4%). Rozpiętość procentowa wzrostu poziomu wydatków bieżących kształtowała się między 4,9% (dla budżetów powiatów) a 10,1% (dla budżetów gmin wiejskich). Zmiana poziomu wydatków majątkowych kształtowała się natomiast od wzrostu o 69,5% (w budżecie gmin miejsko-wiejskich) do spadku o 0,7% (w budżecie województwa samorządowego).

Tabela 6. Dynamika wydatków dolnośląskich JST w 2017 r.

Wyszczególnienie	2016			2017				Dynamika wydatków (2016 = 100)			
	wydatki ogółem	z tego:		wydatki ogółem	z tego:		struktura wydatków		ogółem	bieżące	majątkowe
		bieżące	majątkowe		bieżące	majątkowe					
	[tys. zł]							[%]			
JST ogółem	15 965 527	13 693 830	2 271 697	17 579 411	14 678 694	2 900 717	83,5	16,5	110,1	107,2	127,7
Gminy, z tego:	7 665 495	6 702 169	963 326	8 802 231	7 278 574	1 523 657	82,7	17,3	114,8	108,6	158,2
– miejskie	2 479 139	2 200 940	278 199	2 785 715	2 355 378	430 337	84,6	15,4	112,4	107,0	154,7
– wiejskie	2 309 493	1 958 282	351 211	2 683 606	2 156 416	527 190	80,4	19,6	116,2	110,1	150,1
– miejsko-wiejskie	2 876 863	2 542 947	333 916	3 332 910	2 766 780	566 130	83,0	17,0	115,9	108,8	169,5
Powiaty	1 857 285	1 679 997	177 288	1 986 505	1 762 081	224 424	88,7	11,3	107,0	104,9	126,6
Miasta na prawach powiatu	5 359 703	4 568 616	791 087	5 670 445	4 855 342	815 103	85,6	14,4	105,8	106,3	103,0
Województwo samorządowe	1 083 043	743 047	339 996	1 120 230	782 697	337 533	69,9	30,1	103,4	105,3	99,3

Wyniki analizy zmian poziomu wydatków według poszczególnych JST wskazują, że wystąpił wzrost wydatków ogółem w budżetach 184 jednostek (93,4%), natomiast poziomu roku poprzedniego nie osiągnęły wydatki 12 jednostek, z tego wydatki 8 gmin i 4 powiatów.

W zakresie zmian poziomu wydatków majątkowych JST w 2017 r. odnotowano:

- wzrost wydatków majątkowych w budżetach 151 jednostek łącznie na kwotę 724,9 mln zł, z tego w budżetach 134 gmin i 15 powiatów; najwyższy wzrost dotyczył wydatków gmin: Trzebnica (o 27,3 mln zł), Nowa Ruda m. (o 24,3 mln zł) oraz Lubin m. (o 23,8 mln zł);
- spadek wydatków majątkowych w budżetach 45 jednostek łącznie na kwotę 95,8 mln zł, z tego w budżetach 31 gmin, 11 powiatów, 2 miast na prawach powiatu i województwa samorządowego; największy spadek dotyczył wydatków majątkowych gmin: Krośnice (o 8,1 mln zł), Duszniki-Zdrój (o 7,8 mln zł) i Kobierzyce (o 7,3 mln zł) oraz miasta Wrocławia (o 7,7 mln zł).

6. Struktura wydatków

Wydatki bieżące zrealizowane w wysokości 14 678,7 mln zł (96,1% planowanych) stanowiły 83,5%, a wydatki majątkowe w wysokości 2 900,7 mln zł (81,8% planowanych) stanowiły 16,5% wydatków dolnośląskich JST w 2017 r.

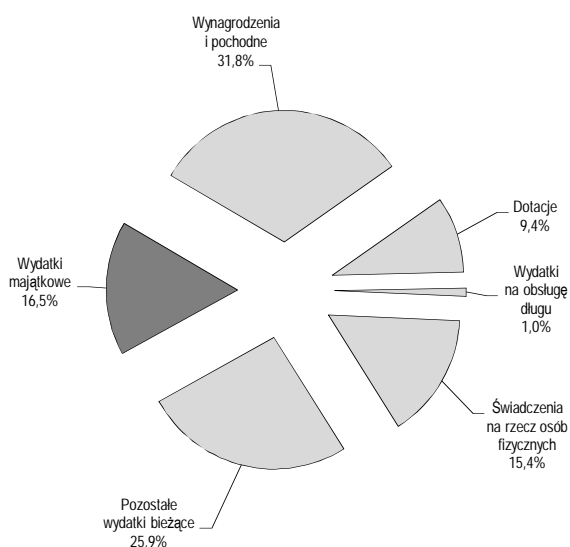
Wyniki porównań do danych krajowych wskazują, że udział wydatków majątkowych JST w regionie ukształtował się powyżej średniej dla wszystkich JST w kraju, która wyniosła 15,3%.

Udział wydatków majątkowych w wydatkach dolnośląskich samorządów wyniósł w 2017 r.:

- w budżetach gmin — 17,3% (przy średniej dla gmin w kraju 14,6%),
- w budżetach miast na prawach powiatu — 14,4% (przy średniej w kraju 13,3%),
- w budżecie województwa samorządowego — 30,1% (przy średniej w kraju 30,2%),
- w budżetach powiatów — 11,3% i ukształtował się poniżej średniej w kraju, która wyniosła 16,1%.

Najwyższy udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem odnotowano w budżetach gmin Gaworzycy (40%), Radwanicy (39,9%) i Karpacz (36,6%), a najniższy w budżetach powiatów: Milickiego i Górowskiego (odpowiednio 1,1% i 2,6%) oraz w budżecie gminy Janowice Wielkie (3,2%).

Strukturę wydatków ogółem dolnośląskich JST w 2017 r. przedstawiono na rys. 7.

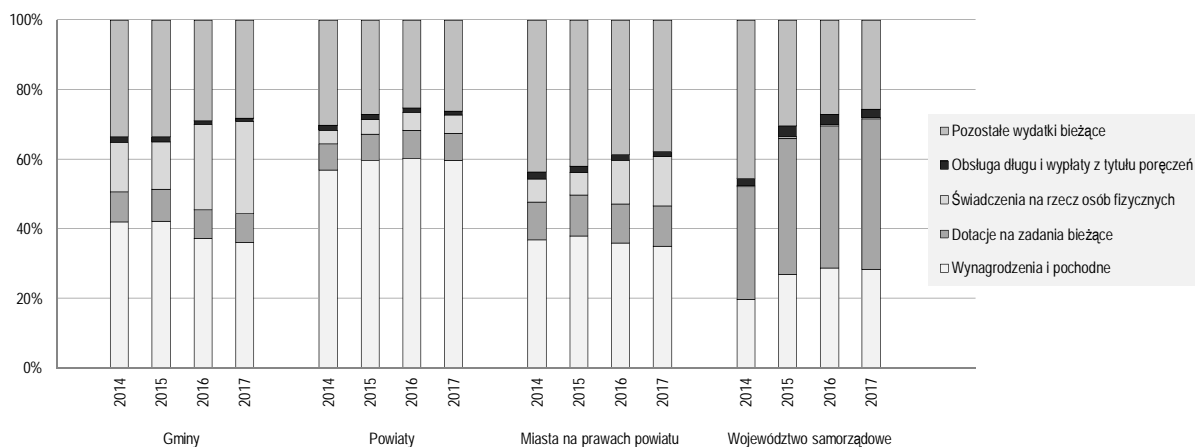

Rys. 7. Struktura wydatków ogółem dolnośląskich JST w 2017 r. (w podziale na wydatki majątkowe i grupy wydatków bieżących)

Analiza struktury wydatków w 2017 r. i jej zmiany w stosunku do 2016 r. wskazuje, że:

- wydatki na wynagrodzenia i pochodne stanowiły 31,8% wydatków ogółem i 38,1% wydatków bieżących (w 2016 r. — odpowiednio 33,5% i 39,1%),
- dotacje na zadania bieżące stanowiły 9,4% wydatków ogółem i 11,2% wydatków bieżących (w 2016 r. — odpowiednio 9,5% i 11,1%),
- wydatki na świadczenia na rzecz osób fizycznych stanowiły 15,4% wydatków ogółem i 18,4% wydatków bieżących (w 2016 r. — odpowiednio 14,4% i 16,8%),
- wydatki na obsługę długu, w tym poręczenia i gwarancje, stanowiły 1,0% wydatków ogółem i 1,3% wydatków bieżących (w 2016 r. — odpowiednio 1,2% i 1,4%),
- pozostałe wydatki bieżące stanowiły 25,9% wydatków ogółem i 31,0% wydatków bieżących (w 2016 r. — odpowiednio 27,2% i 31,7%).

Zmiany w strukturze wydatków bieżących dolnośląskich JST w latach 2014–2017 przedstawiono na rys. 8, a strukturę tych wydatków w budżetach jednostek poszczególnych szczebli w 2017 r. — w tab. 7.

Rys. 8. Struktura wydatków bieżących dolnośląskich JST w latach 2014–2017

Tabela 7. Struktura wydatków bieżących dolnośląskich JST w 2017 r.

Wyszczególnienie	Wydatki bieżące (w tys. zł)	Struktura wydatków bieżących (w %)				
		wynagrodzenia i pochodne	dotacje	świadczenia na rzecz osób fizycznych	obsługa długu	pozostałe
JST ogółem	14 678 694	38,1	11,2	18,4	1,3	31,0
Gminy, z tego:	7 278 574	36,0	8,4	26,5	1,0	28,2
– miejskie	2 355 378	36,2	10,1	23,8	1,1	28,8
– wiejskie	2 156 416	35,9	7,1	28,5	0,8	27,6
– miejsko-wiejskie	2 766 780	35,9	7,8	27,1	1,0	28,2
Powiaty	1 762 081	59,6	7,9	5,3	1,1	26,2
Miasta na prawach powiatu	4 855 342	35,0	11,6	14,1	1,5	37,8
Województwo samorządowe	782 697	28,3	43,3	0,4	2,5	25,5

Wyniki analizy zmian w strukturze wydatków bieżących dolnośląskich JST wskazują, że w stosunku do 2016 r. udział wydatków na wynagrodzenia i pochodne obniżył się w jednostkach wszystkich szczebli i typów gmin (łącznie o 1 punkt proc.) — najwyższy spadek odnotowano w wydatkach gmin wiejskich (o 1,2 punktu proc.), a najniższy w wydatkach województwa samorządowego (o 0,4 punktu proc.). Podobny charakter zmian dotyczył udziału wydatków na obsługę długu (łącznie spadek o 0,1 punktu proc.), w tym w budżecie województwa samorządowego o 0,4 punktu proc. W strukturze wydatków bieżących odnotowano wzrost udziału wydatków w formie dotacji na zadania bieżące (o 0,1 punktu proc.) oraz wydatków na świadczenia na rzecz osób fizycznych (o 1,6 punktu proc.) — najwyższy w budżetach gmin i miast na prawach powiatu (odpowiednio o 2,1 i 1,5 punktu proc.).

Struktura wydatków bieżących jednostek poszczególnych szczebli i typów gmin charakteryzowała się dużym zróżnicowaniem, i tak w 2017 r.:

- udział wynagrodzeń i pochodnych zawierał się w przedziale od 28,3% (województwo samorządowe) do 59,6% (powiaty), w budżetach gmin wynosił 36%,
- udział dotacji kształtował się pomiędzy 7,1% (gminy wiejskie) a 43,3% (województwo samorządowe),
- udział wydatków na świadczenia na rzecz osób fizycznych kształtował się pomiędzy 0,4% (województwo samorządowe) a 28,5% (gminy wiejskie),
- udział wydatków na obsługę długu kształtował się pomiędzy 0,8% (gminy wiejskie) a 2,5% (województwo samorządowe), w 5 gminach nie wystąpiły wydatki na obsługę długu (Bolesławiec w., Osiecznica, Rudna, Warta Bolesławiecka, Polkowice),
- udział pozostałych wydatków bieżących kształtował się od 25,5% (województwo samorządowe) do 37,8% (miasta na prawach powiatu), w gminach łącznie stanowił 28,2% ich wydatków bieżących.

Strukturę wydatków dolnośląskich JST w 2017 r. z uwzględnieniem kierunków wydatkowania środków według działów klasyfikacji budżetowej przedstawia tab. 8.

Tabela 8. Struktura wydatków ogółem dolnośląskich JST w 2017 r. według działów (w %)

Wyszczególnienie	Udział wydatków przeznaczonych na finansowanie zadań									
	oświaty i wychowania (dział 801)	rodziny (dział 855)	transportu i łączności (dział 600)	administracji publicznej (dział 750)	gospodarki komunalnej i ochrony środowiska (dział 900)	pomocy społecznej (dział 852)	gospodarki mieszkaniowej (dział 700)	kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (dział 921)	kultury fizycznej i sportu (dział 926)	pozostałych
JST ogółem	26,8	15,2	13,1	9,0	7,5	5,5	3,9	3,9	3,0	12,0
Gminy, z tego:	29,0	20,1	8,4	9,8	9,4	5,3	3,6	4,3	3,0	7,1
– miejskie	27,8	18,6	9,0	8,9	10,2	6,5	5,2	4,2	4,0	5,6
– wiejskie	30,5	20,5	8,8	10,6	9,1	4,4	1,9	4,3	2,0	7,9
– miejsko-wiejskie	28,7	21,2	7,6	9,8	9,0	5,0	3,7	4,4	3,0	7,7
Powiaty	28,3	8,0	13,7	10,9	0,2	10,1	0,4	0,3	0,2	27,9
Miasta na prawach powiatu	27,3	12,8	15,3	6,8	8,6	5,3	6,2	3,7	4,3	9,8
Województwo samorządowe	5,1	0,5	38,6	10,3	0,2	0,4	0,5	8,3	2,1	33,9

Wydatki ogółem dolnośląskich JST w roku budżetowym 2017 koncentrowały się w czterech działach klasyfikacji budżetowej: 801 — Oświata i wychowanie (26,8%), 855 — Rodzina (15,2%), 600 — Transport i łączność (13,1%) i 750 — Administracja publiczna (9%). Na finansowanie zadań klasyfikowanych w tych działach JST przeznaczyły łącznie 11 265,8 mln zł, co stanowiło 64,1% ich wydatków w 2017 r.

Z samorządowych budżetów w regionie przeznaczono w 2017 r. na realizację zadań:

- oświaty i wychowania (dział 801) — 4 715 mln zł (w 2016 r. 4 335 mln zł),
- wspierania rodziny (dział 855) — 2 665 mln zł,
- transportu i łączności (dział 600) — 2 308 mln zł (w 2016 r. 1 945 mln zł),
- administracji publicznej (dział 750) — 1 577 mln zł (w 2016 r. 1 436 mln zł).

Znaczące kwoty, tak jak w latach poprzednich, przeznaczono na realizację zadań gospodarki komunalnej i ochrony środowiska — 1 319 mln zł (w 2016 r. 1 264 mln zł), pomocy społecznej — 970 mln zł (w 2016 r. 3 034 mln zł), gospodarki mieszkaniowej — 687 mln zł (w 2016 r. 659 mln zł) oraz kultury i ochrony dziedzictwa narodowego — 686 mln zł (w 2016 r. 658 mln zł).

Wyniki porównań wskazują, że w 2017 r. na poziomie niższym niż w roku poprzednim ukształtowały się wydatki klasyfikowane w dziale Pomoc społeczna, na które przeznaczono o 68% mniej środków niż w 2016 r., co pozostaje w związku z przeniesieniem części wydatków do wydzielonego począwszy od 1 stycznia 2017 r. nowego działu 855 — Rodzina. Wydatki w pozostałych działach cechowała tendencja zwykła. Najwyższy wzrost — o 363,5 mln zł (18,7%) — dotyczył wydatków na transport i łączność, a w najniższym stopniu wzrosły wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (o 4,3%).

W budżetach dolnośląskich JST w 2017 r. dominowały wydatki na realizację zadań oświaty i wychowania, których udział — przy wzroście kwot wydatków, szczególnie w budżetach gmin i miast na prawach powiatu — obniżył się do 26,8% (w 2016 r. wynosił 28%), z tego w budżetach gmin i powiatów (o 2 punkty proc.) do odpowiednio 29% i 28,3%, w budżecie miast na prawach powiatu (o 0,3 punktu proc.) do 27,3%, a w budżecie województwa samorządowego wzrósł (o 0,2 punktu proc.) do 5,1%. Najwyższy udział wydatków na finansowanie oświaty i wychowania odnotowano w budżecie gminy Czernica (49,9%), a najniższy w budżecie gminy Karpacz (14,1%). W budżetach powiatów udział wydatków na oświatę kształtował się w przedziale od 9,1% (Legnicki) do 49,2% (Głogowski), a w budżetach miast na prawach powiatu od 20,1% (Wałbrzych) do 32,3% (Jelenia Góra).

Wydatki na finansowanie zadań klasyfikowanych w dziale 855 — Rodzina stanowiły znaczącą pozycję w wydatkach gmin (20,1%), miast na prawach powiatu (12,8%) i powiatów (8%). Wśród samorządów gminnych najwyższy ich udział odnotowano w budżecie gminy Jemielno (32%), a najniższy w budżecie gminy Karpacz (6,9%). W budżetach powiatów udział wydatków na wspieranie rodziny kształtował się w przedziale od 5,1% (Oleśnicki) do 14,8% (Wałbrzyski), a w budżetach miast na prawach powiatu od 10,9% (Wrocław) do 18,3% (Wałbrzych).

Na finansowanie zadań transportu i łączności dolnośląskie JST przeznaczyły w 2017 r. łącznie o 363,5 mln zł (o 18,7%) więcej niż w roku poprzednim. Udział tych wydatków w zasadzie nie uległ zmianie i stanowił 13,1% samorządowych wydatków (w 2016 r. odpowiednio 13,3%), z tego w budżecie województwa samorządowego wzrósł (o 1,6 punktu proc.) do 38,6%, w budżetach gmin wzrósł (o 0,1 punktu proc.) do 8,4%, a w budżetach powiatów i miast na prawach powiatu obniżył się (odpowiednio, o 0,7 i 0,1 punktu proc.). Najwyższe wydatki na finansowanie zadań transportu i łączności odnotowano w budżecie Wrocławia (668,3 mln zł) i województwa samorządowego (432,2 mln zł).

Udział wydatków przeznaczonych w samorządowych budżetach na realizację zadań administracji publicznej — przy wzroście kwot wydatków jednostek wszystkich szczebli i typów gmin (łącznie o 141,8 mln zł) — obniżył się o 0,7 punktu proc. i stanowił 9% wydatków ogółem, z tego w budżetach gmin, powiatów i miast na prawach powiatu obniżył się (odpowiednio o 1,1, 0,7 i 0,3 punktu proc.), a w budżecie województwa samorządowego pozostał na niezmiennym poziomie (10,3%). Najwyższy udział wydatków na administrację odnotowano w budżecie gminy Stare Bogaczowice (18,3%), a najniższy — w budżecie gminy Głogów m. (6,0%).

Samodzielność finansowa JST przejawia się szczególnie swobodą w podejmowaniu decyzji dotyczących określenia zakresu zadań inwestycyjnych finansowanych z ich budżetów.

Strukturę wydatków majątkowych dolnośląskich JST w 2017 r., określoną udziałem procentowym wydatków przeznaczonych na rozwój infrastruktury określonych dziedzin (działów klasyfikacji budżetowej) w łącznej kwocie wydatków majątkowych, przedstawia tab. 9.

Tabela 9. Struktura wydatków majątkowych dolnośląskich JST w 2017 r. według działów (w %)

Wyszczególnienie	Udział wydatków majątkowych według działów								
	transport i łączność (dział 600)	oświata i wychowanie (dział 801)	kultura fizyczna (dział 926)	gospodarka komunalna i ochrona środowiska (dział 900)	gospodarka mieszkaniowa (dział 700)	rolnictwo i łowiectwo (dział 010)	kultura i ochrona dziedzictwa narodowego (dział 921)	administracja publiczna (dział 750)	pozostałe
JST ogółem	38,8	13,4	10,5	9,4	6,4	5,7	3,0	1,9	10,9
Gminy, z tego:	34,4	16,6	9,0	14,6	6,6	2,2	3,0	1,1	12,4
– miejskie	35,9	10,3	13,9	17,2	7,2	0,0	2,9	2,2	10,4
– wiejskie	33,5	23,3	4,6	14,3	4,5	5,1	3,8	0,5	10,4
– miejsko-wiejskie	34,0	15,1	9,4	13,0	8,2	1,3	2,3	0,9	15,7
Powiaty	70,8	8,7	0,0	1,0	0,4	1,8	4,1	4,6	8,6
Miasta na prawach powiatu	37,0	13,9	18,6	5,6	10,2	0,0	3,4	0,3	11,0
Województwo samorządowe	41,9	1,0	4,6	0,3	0,1	37,4	1,4	7,4	5,9

Wydatki majątkowe dolnośląskich JST w 2017 r. wyniosły łącznie 2 900,7 mln zł (w 2016 r. wyniosły 2 271,7 mln zł), z czego na finansowanie zadań transportu i łączności (dział 600) przeznaczono 1 125,4 mln zł (w 2016 r. przeznaczono 806,3 mln zł) — co stanowiło 38,8% łącznej kwoty ich wydatków majątkowych. Udział wydatków na transport i łączność w strukturze wydatków majątkowych:

- powiatów — wzrósł z 70,5% (w 2016 r.) do 70,8% i kształtował się w przedziale od 0% (Złotoryjski) do 93,6% (Strzebiński),
- miast na prawach powiatu — wzrósł z 30% (w 2016 r.) do 37% i kształtował się w przedziale od 32,4% (Wrocław) do 77,5% (Jelenia Góra),
- województwa samorządowego — wzrósł z 30,5% (w 2016 r.) do 41,9%,
- gmin — obniżył się z 35,4% (w 2016 r.) do 34,4% i kształtował się w przedziale od 0,8% (Kondratowice) do 86,5% (Legnickie Pole).

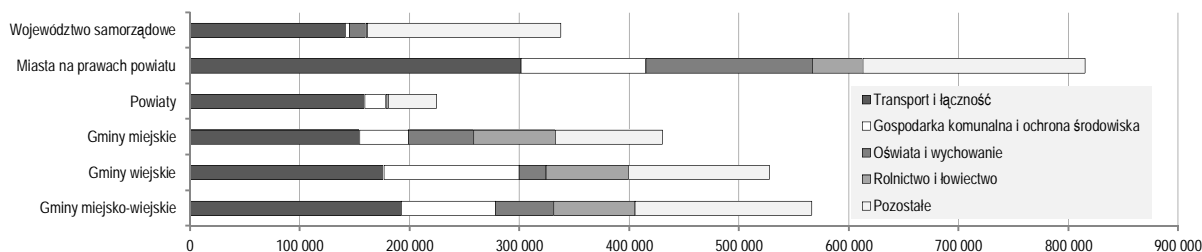
Na finansowanie rozwoju infrastruktury oświaty i wychowania (dział 801) przeznaczono łącznie 388,7 mln zł, co stanowiło 13,4% (w 2016 r. 9,8%) wydatków majątkowych dolnośląskich JST. Wysoki udział tych wydatków odnotowano w budżetach gmin — 16,6% (wzrost o 4,7 punktu proc.) oraz w budżetach miast na prawach powiatu — 13,9% (wzrost o 3,3 punktu proc.).

W strukturze wydatków majątkowych zauważa się wysoki udział wydatków związanych z finansowaniem kultury fizycznej — najwyższy w budżetach miast na prawach powiatów (18,6%) oraz gmin miejskich (13,9%), niższy w budżetach gmin miejsko-wiejskich (9,4%).

W 2017 r. odnotowano spadek udziału wydatków majątkowych na rolnictwo i łowiectwo (dział 010), kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (dział 921), gospodarkę komunalną i ochronę środowiska (dział 900) oraz gospodarkę mieszkaniową (dział 700) — odpowiednio o 2,7, 1,7, 1,1 i 0,6 punktu proc.

Poziom i strukturę wydatków majątkowych JST poszczególnych szczebli i typów gmin w 2017 r. według wybranych działów klasyfikacji budżetowej przedstawia rys. 9.

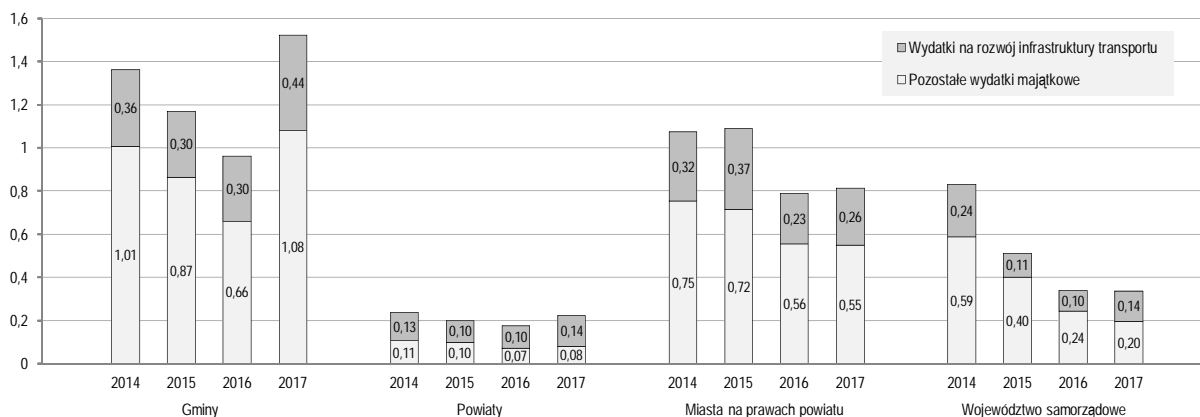

Rys. 9. Poziom i struktura wydatków majątkowych dolnośląskich JST w 2017 r. (w tys. zł)

Na wysoki poziom wydatków majątkowych korzystnie oddziaływała realizacja wydatków na programy i projekty współfinansowane ze środków UE w wysokości 754,5 mln zł, w tym finansowanych ze środków UE w wysokości 516,9 mln zł (w 2016 r. odpowiednio 216,4 mln zł i 148,4 mln zł).

Analiza zmian poziomu wydatków przeznaczonych przez dolnośląskie JST na rozwój infrastruktury transportu w latach 2014–2017 wskazuje na wzrost poziomu wydatków na te zadania w samorządach wszystkich szczebli — najwyższą dynamikę, w porównaniu do 2016 r., odnotowano w budżetach gmin (wzrost łącznie o 45,7%) oraz w budżecie województwa samorządowego (wzrost o 45,2%).

Zmiany poziomu wydatków majątkowych dolnośląskich JST w latach 2014–2017, w tym wydatków na rozwój infrastruktury transportu (klasyfikowanych w rozdziałach 60013 – 60017), przedstawiono na rys. 10.

Rys. 10. Wydatki majątkowe dolnośląskich JST w latach 2014–2017, w tym na rozwój infrastruktury transportu (w mld zł)

7. Poziom wydatków na 1 mieszkańca

Wydatki dolnośląskich JST w 2017 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 6057 zł i były wyższe o 559 zł (o 10,1%), z czego wydatki bieżące wyniosły 5057 zł i były wyższe o 341 zł (o 7,2%), a wydatki majątkowe wyniosły 999 zł i były wyższe o 217 zł (o 27,7%) od wykonanych w roku poprzednim.

Najwyższe wydatki na 1 mieszkańca po raz kolejny zrealizowały miasta na prawach powiatu, których wydatki wyniosły 6076 zł i były wyższe o 336 zł (5,9%) od wykonanych w 2016 r. Średnie wydatki per capita z budżetów dolnośląskich gmin wyniosły 4470 zł i były wyższe o 579 zł (14,9%) od kwot wydatkowanych w roku poprzednim, przy czym wydatki per capita gmin wiejskich wyniosły 4726 zł i były wyższe o 630 zł (15,4%), gmin miejsko-wiejskich wyniosły 4522 zł i były wyższe o 625 zł (16%), a gmin miejskich wyniosły 4193 zł i były wyższe o 483 zł (13%). Wydatki dolnośląskich powiatów na 1 mieszkańca w 2017 r., podobnie jak ich dochody, po raz pierwszy przekroczyły poziom 1000 zł i wyniosły dla dochodów 1017 zł, a dla wydatków

1009 zł, i były wyższe (odpowiednio o 51 i 66 zł) od wykonanych w roku poprzednim. Wyniki porównań rok do roku wskazują na wzrost wydatków per capita jednostek wszystkich szczebli i typów gmin, przy czym najwyższy kwotowo ich wzrost odnotowano w budżetach gmin wiejskich, a najniższy w budżecie województwa samorządowego (wzrost o 12 zł).

Poziom wydatków dolnośląskich JST w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2016 i 2017 zaprezentowano w tab. 10.

Tabela 10. Wydatki dolnośląskich JST na 1 mieszkańca w latach 2016 i 2017 (w zł)

Wyszczególnienie	2016			2017		
	wydatki ogółem	z tego:		wydatki ogółem	z tego:	
		bieżące	majątkowe		bieżące	majątkowe
JST ogółem	5 498	4 716	782	6 057	5 057	999
Gminy, z tego:	3 891	3 402	489	4 470	3 696	774
– miejskie	3 710	3 294	416	4 193	3 545	648
– wiejskie	4 096	3 473	623	4 726	3 798	928
– miejsko-wiejskie	3 898	3 445	452	4 522	3 754	768
Powiaty	943	853	90	1 009	895	114
Miasta na prawach powiatu	5 741	4 893	847	6 076	5 203	873
Województwo samorządowe	373	256	117	386	270	116

Według liczby mieszkańców na dzień 30 czerwca.

Analiza poziomu wydatków dolnośląskich JST w przeliczeniu na 1 mieszkańca według jednostek poszczególnych szczebli i typów gmin wskazuje na występowanie znaczących odchyień od ustalonych średnich w regionie. Zróżnicowanie poziomu wydatków ukształtowało się w 2017 r. w następujących przedziałach:

- 1) gminy: od 3311 zł do 9108 zł, z tego:
  - miejskie — od 3435 zł (Zawidów) — do 9108 zł (Karpacz),
  - wiejskie — od 3418 zł (Dzierżoniów) — do 8997 zł (Jerzmanowa),
  - miejsko-wiejskie — od 3311 zł (Pieszycy) — do 8705 zł (Polkowice);
- 2) powiaty: od 746 zł (Wrocławski) do 1295 zł (Wołowski);
- 3) miasta na prawach powiatu: od 4865 zł (Jelenia Góra) do 6462 zł (Wrocław).

Zauważa się, że dla jednostek wszystkich szczebli i typów gmin podwyższeniu uległa zarówno dolna jak i górna granica wydatków na 1 mieszkańca. Dolna granica wydatków gmin uległa podwyższeniu o 418 zł (w 2016 r. było to 2893 zł), a górna — o 589 zł (w 2016 r. było to 8519 zł). Dynamika wzrostu wydatków per capita gmin wskazuje na dalsze zwiększenie różnic poziomu wydatków w budżetach gmin (z 5626 zł w 2016 r. do 5797 zł w 2017 r.). Dynamika wzrostu wydatków miast na prawach powiatu wskazuje natomiast na zmniejszenie się tych różnic (z 1711 zł w 2016 r. do 1597 zł w 2017 r.). Podobne zmniejszenia różnic poziomu wydatków per capita dotyczyły budżetów powiatów, a skala tych zmian wyniosła 1 zł (549 zł w 2017 r. przy 550 zł w 2016 r.).

Odnotowany w 2017 r. wzrost poziomu wydatków dolnośląskich JST w przeliczeniu na 1 mieszkańca był wynikiem wzrostu wydatków bieżących o 341 zł (7,2%) i wydatków majątkowych o 217 zł (27,7%). Wzrost poziomu wydatków majątkowych dotyczył wszystkich typów gmin, powiatów i miast na prawach powiatu. I tak, wydatki majątkowe gmin miejsko-wiejskich były wyższe o 316 zł (70%), gmin wiejskich o 305 zł (49%), gmin miejskich o 232 zł (55,8%), miast na prawach powiatu o 26 zł (3%), a powiatów — o 24 zł (26,7%). Jedynie wydatki majątkowe per capita województwa samorządowego uległy obniżeniu o 1 zł (0,85%) i wyniosły 116 zł.

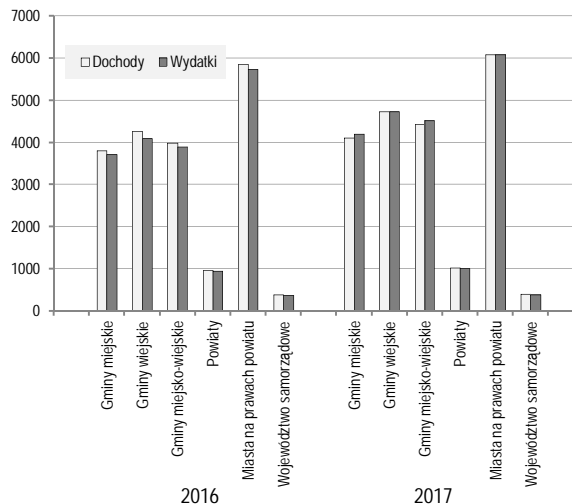
Zróżnicowanie poziomu wydatków majątkowych JST w regionie w przeliczeniu na 1 mieszkańca ukształtowało się w 2017 r. w następujących granicach:

- 1) dla gmin: od 112 zł do 3333 zł, z tego:
  - miejskich — od 163 zł (Kowary) do 3333 zł (Karpacz),
  - wiejskich — od 112 zł (Janowice Wielkie) do 3110 zł (Grębocice),
  - miejsko-wiejskich — od 203 zł (Ziębice) do 1557 zł (Środa Śląska);
- 2) dla powiatów: od 14 zł (Milicki) do 229 zł (Lubański);
- 3) dla miast na prawach powiatu: od 190 zł (Jelenia Góra) do 1024 zł (Wrocław).

Wyniki zestawień poziomu dochodów i wydatków dolnośląskich JST wskazują, że w 2017 r. wydatki na 1 mieszkańca w regionie były łącznie o 25 zł wyższe od zrealizowanych dochodów (dla porównania — w 2016 r. były niższe od dochodów o 143 zł). Ustalenia szczegółowe dla 2017 r. wskazują na wystąpienie ujemnej różnicy pomiędzy dochodami a wydatkami budżetu (deficytu budżetu) w 103 dolnośląskich JST, z tego w 92 gminach, 9 powiatach i 2 miastach na prawach powiatu (dla porównania — w 2016 r. deficyt budżetu wystąpił w 43 JST, a w 2015 r. w 51), co wskazuje na ponad dwukrotne zwiększenie liczby budżetów zamkniętych deficytem.

Poziom dochodów i wydatków dolnośląskich JST w przeliczeniu na 1 mieszkańca według szczebli i typów gmin przedstawia rys. 11, a według poszczególnych jednostek — zestawienie 2 zamieszczone na końcu opracowania.

Rys. 11. Poziom dochodów i wydatków dolnośląskich JST przypadających na 1 mieszkańca w latach 2016 i 2017 (w zł)

Dla porównania — wydatki per capita wszystkich JST w kraju wyniosły łącznie 5990 zł i były wyższe o 628 zł (o 11,7%) od zrealizowanych w roku poprzednim. Wydatki gmin wyniosły 4338 zł i były wyższe o 535 zł (o 14,1%), wydatki powiatów wyniosły 982 zł i były wyższe o 79 zł (o 8,7%), wydatki województw samorządowych wyniosły 373 zł i były wyższe o 45 zł (o 13,7%) od wykonanych w 2016 r. Najwyższe wydatki per capita — tak jak w regionie — zrealizowały miasta na prawach powiatu, których wydatki wyniosły łącznie 6227 zł i były wyższe o 524 zł (o 9,2%) od wykonanych w 2016 r.

Porównanie dynamiki wzrostu wydatków majątkowych per capita wszystkich JST w kraju (wzrost o 245 zł, tj. o 36,5%), z dynamiką wzrostu wydatków JST w regionie (wzrost o 217 zł, tj. o 27,7%) wskazuje, że pomimo znaczącego podwyższenia ich poziomu wzrost wydatków majątkowych dolnośląskich JST był niższy niż odnotowany w 2017 r. dla wszystkich JST w kraju.

Kwoty wydatków dolnośląskich gmin, miast na prawach powiatów, powiatów i województwa samorządowego w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2017 r. przedstawiono w kartogramie na końcu opracowania.

8. Finansowanie zadań JST z udziałem środków unijnych

Fundusze strukturalne stanowią największe źródło finansowania unijnego dla państw członkowskich Unii Europejskiej. Wspomagają proces restrukturyzacji i modernizacji gospodarek państw uczestników traktatu z Maastricht. Pula środków, jaką przyznano Polsce na dofinansowanie w ramach nowej Perspektywy Finansowej UE na lata 2014–2020, to 82,5 mld EUR. Środki te trafią do beneficjentów za pośrednictwem 6 programów operacyjnych wdrażanych na szczeblu centralnym, 16 regionalnych programów operacyjnych i jednego programu ponadregionalnego.

Z realizacji budżetów dolnośląskich JST wynika, że w 2017 r. rozpoczął się intensywny proces wdrażania programów nowej perspektywy finansowej 2014–2020. Były to głównie przedsięwzięcia Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2014–2020, który dysponuje kwotą około 9 mld zł.

Dochody i wydatki na programy i projekty realizowane z udziałem środków pochodzących z budżetu UE określono z uwzględnieniem paragrafów odpowiednio dochodów i wydatków z czwartą cyfrą 1, 2, 7, 8 i 9 (czwartą cyfrą 1, 7 i 8 oznaczono środki pochodzące ze źródeł zagranicznych, zaś cyfrą 2 i 9 oznaczono współfinansowanie realizacji programów ze źródeł krajowych).

Jak wynika ze sprawozdań budżetowych dolnośląskich JST za rok 2017, łączna kwota dotacji i środków otrzymanych na dofinansowanie programów realizowanych z udziałem środków UE wyniosła 535,7 mln zł (w 2016 r. było to 458,6 mln zł), natomiast łączna kwota wydatków wyniosła 972,4 mln zł (w 2016 r. wyniosła 310,8 mln zł).

Dochody i wydatki dolnośląskich JST związane z realizacją programów z udziałem środków UE w latach 2016 i 2017 przedstawia tab. 11.

Tabela 11. Dochody i wydatki na realizację programów z udziałem środków UE (w tys. zł)

Wyszczególnienie	Dochody						Wydatki					
	2016			2017			2016			2017		
	ogółem na programy	z tego		ogółem na programy	z tego		ogółem na programy	z tego		ogółem na programy	z tego	
		środki UE*	środki krajowe (współfinansowanie)**		środki UE*	środki krajowe (współfinansowanie)**		środki UE*	środki krajowe (współfinansowanie)**		środki UE*	środki krajowe (współfinansowanie)**
JST ogółem	458 631	434 352	24 278	535 694	494 117	41 577	310 825	237 288	73 537	972 433	682 310	290 124
Gminy, z tego:	35 836	34 548	1 287	168 859	165 744	3 116	41 345	24 369	16 976	471 508	318 238	153 270
– miejskie	12 611	12 171	440	32 866	32 199	667	11 538	6 923	4 614	133 365	93 860	39 506
– wiejskie	10 303	9 759	545	70 977	69 125	1 851	12 252	7 136	5 116	165 405	105 857	59 548
– miejsko-wiejskie	12 922	12 619	303	65 016	64 419	597	17 555	10 310	7 245	172 738	118 522	54 216
Powiaty	20 232	18 843	1 389	55 663	52 394	3 268	21 571	18 646	2 926	83 906	69 227	14 679
Miasta na prawach powiatu	234 338	233 673	664	131 337	129 113	2 223	109 742	95 469	14 273	208 791	149 569	59 222
Województwo samorządowe	168 225	147 288	20 938	179 836	146 866	32 970	138 167	98 805	39 363	208 228	145 275	62 953
Dotacje i środki §§ 200 i 620	349 830	330 014	19 816	90 749	66 975	23 774	21 827	3 427	18 401	25 986	5 580	20 407
Dotacje i środki §§ 205 i 625	75 175	72 004	3 171	431 168	417 059	14 109	3 748	3 570	178	12 894	10 151	2 743

* Paragrafy z czwartą cyfrą: 1, 7, 8. ** Paragrafy z czwartą cyfrą: 2, 9.

Zestawienie danych wskazuje na nieznaczny wzrost w 2017 r. poziomu dofinansowania zarówno ze środków UE (więcej o 59,8 mln zł), jak i ze środków krajowych (więcej o 17,3 mln zł) oraz znaczący wzrost wydatków, z tego podlegających dofinansowaniu UE (więcej o 445 mln zł) jak i współfinansowaniu krajowemu (więcej o 216,6 mln zł).

W łącznej kwocie dofinansowania otrzymanego przez dolnośląskie JST w 2017 r. na realizację programów z udziałem środków UE (535,7 mln zł):

- środki pochodzące z budżetu UE wyniosły łącznie 494,1 mln zł i stanowiły 92% otrzymanego dofinansowania (w 2016 r. wyniosły 434,4 mln zł i stanowiły 94,7%),
- współfinansowanie krajowe wyniosło 41,6 mln zł i stanowiło 8% otrzymanego dofinansowania (w 2016 r. wyniosło 24,3 mln zł i stanowiło 5,3%).

Najwięcej środków na dofinansowanie programów nowej perspektywy finansowej odnotowano w budżecie województwa — 179,8 mln zł. Budżety 176 gmin wykazują łącznie środki w wysokości 168,9 mln zł, budżety 4 miast na prawach powiatu — 131,3 mln zł, a do budżetów powiatów trafiło łącznie 55,7 mln zł.

Wśród samorządów lokalnych najwięcej środków na realizację programów unijnych pozyskały miasta: Wrocław (69,4 mln zł), Legnica (30,4 mln zł) i Wałbrzych (22 mln zł) oraz Powiat Bolesławiecki (12,8 mln zł). W budżetach 20 dolnośląskich gmin (5 miejskich, 13 wiejskich i 2 miejsko-wiejskich) nie odnotowano w 2017 r. dochodów związanych z realizacją programów finansowanych z udziałem środków UE.

Udział dochodów na realizację programów w dochodach ogółem dolnośląskich JST wzrósł z 2,8% w 2016 r. do 3,1% w 2017 r., a w budżetach JST poszczególnych szczebli wyniósł:

- w budżecie województwa samorządowego — 15,6% dochodów (w 2016 r. — 14,9%),
- w budżetach miast na prawach powiatu — 2,3% dochodów (w 2016 r. — 4,3%),
- w budżetach powiatów — 2,8% dochodów (w 2016 r. — 1,1%),
- w budżetach gmin miejskich — 1,2% dochodów (w 2016 r. — 0,5%),
- w budżetach gmin wiejskich — 2,6% dochodów (w 2016 r. — 0,4%),
- w budżetach gmin miejsko-wiejskich — 2% dochodów (w 2016 r. — 0,4%).

Wydatki dolnośląskich JST związane z realizacją programów i projektów z udziałem środków UE wyniosły łącznie 972,4 mln zł i były o 661,6 mln zł wyższe od wykonanych w roku poprzednim (w 2016 r. wyniosły 310,8 mln zł). W łącznej kwocie wydatków na finansowanie programów, wydatki o charakterze majątkowym (wydatki inwestycyjne, wydatki na zakupy inwestycyjne, dotacje celowe) wyniosły 754,5 mln zł i stanowiły 77,6% wartości realizowanych programów, a wydatki bieżące wyniosły 217,9 mln zł i absorbowwały 22,4% środków (w 2016 r. odpowiednio 94,4 mln zł i 30,4% środków).

W łącznej kwocie samorządowych wydatków na realizację programów z udziałem środków UE:

- wydatki finansowane ze środków UE wyniosły 682,3 mln zł, co odpowiadało 70,2% wartości zrealizowanych wydatków na programy i projekty (w 2016 r. wyniosły 237,3 mln zł, tj. 76,4%), w tym wydatki na projekty inwestycyjne — 516,9 mln zł (w 2016 r. 148,4 mln zł),
- wydatki stanowiące współfinansowanie krajowe (środki własne JST i dotacje z budżetów krajowych) wyniosły łącznie 290,1 mln zł, co odpowiadało 29,8% wartości zrealizowanych wydatków na programy i projekty (w 2016 r. wyniosły 73,5 mln zł, tj. 23,6%), w tym wydatki tytułem współfinansowania projektów inwestycyjnych — 237,5 mln zł (w 2016 r. 55,3 mln zł).

Udział wydatków na realizację programów i projektów z udziałem środków UE w wydatkach ogółem dolnośląskich JST wzrósł z 1,9% w 2016 r. do 5,5% w 2017 r., a w budżetach JST poszczególnych szczebli i typów gmin kształtował się następująco:

- województwo samorządowe — 18,6% wydatków (w 2016 r. — 12,8%),
- miasta na prawach powiatu — 3,7% wydatków (w 2016 r. — 2%),
- powiaty — 4,2% wydatków (w 2016 r. — 1,2%),
- gminy miejskie — 4,8% wydatków (w 2016 r. — 0,5%),
- gminy wiejskie — 6,2% wydatków (w 2016 r. — 0,5%),
- gminy miejsko-wiejskie — 5,2% wydatków (w 2016 r. — 0,6%).

Najwyższe wydatki na realizację programów z udziałem środków UE w 2017 r. wykazał budżet województwa — 208,2 mln zł — i budżety miast na prawach powiatu — łącznie 208,8 mln zł, wśród nich Wrocław (153,1 mln zł) i Wałbrzych (27,9 mln zł). Wydatki 156 gmin wyniosły łącznie 471,5 mln zł, w tym najwyższe wykazały budżety gmin miejskich Nowa Ruda (23,6 mln zł) i Świdnica (16,9 mln zł). Wydatki 26 powiatów na realizację programów z udziałem środków UE wyniosły 83,9 mln zł, a najwyższe dotyczyły budżetów Powiatu Bolesławieckiego (15,1 mln zł) i Powiatu Kłodzkiego (12,8 mln zł).

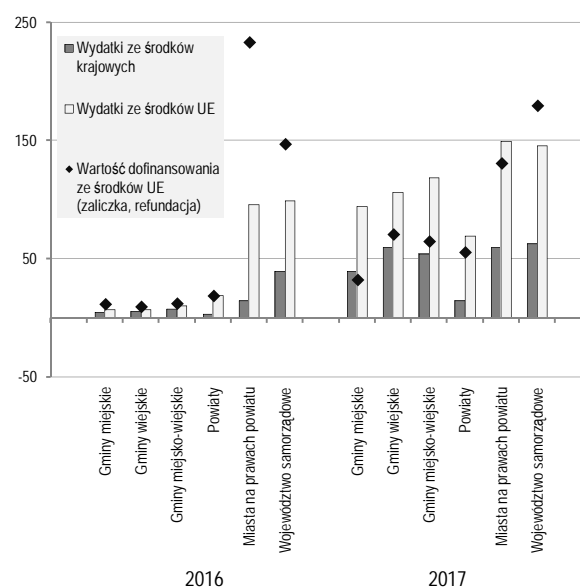
Wydatki na programy realizowane z udziałem środków UE oraz poziom dofinansowania ze środków UE w latach 2016 i 2017 przedstawia rys. 12.

Prezentacja graficzna wydatków związanych z realizacją programów z udziałem środków UE w budżetach jednostek poszczególnych szczebli w latach 2016 i 2017 pozwala zauważyć pozytywne zmiany w ich poziomie. Wydatki te były w 2017 r. wyższe niż w roku poprzednim w przypadku budżetów:

- województwa samorządowego — o 70,1 mln zł,
- miast na prawach powiatu — o 99 mln zł,
- powiatów — o 62,3 mln zł,

Analiza danych przedstawionych na wykresie wskazuje, że odnotowany w 2017 r. wzrost wydatków majątkowych dolnośląskich JST (o 27,7%) był możliwy przy dofinansowaniu ze środków UE. Widać to szczególnie w budżetach miast na prawach powiatu i województwa samorządowego. Wyraźnie zaznaczyła się także przewaga dużych ośrodków miejskich w pozyskiwaniu i wykorzystywaniu funduszy unijnych. Dysponując większym potencjałem ludzkim mają możliwość szybszego projektowania nowych przedsięwzięć, oceny rentowności i dostosowywania do zmieniających się warunków makro- i mikroekonomicznych. Mniejsze ośrodki, takie jak gminy czy powiaty, realizują projekty albo w dłuższej perspektywie czasowej, albo — zaspokajając potrzeby społeczności lokalnej — starają się zamknąć je w ramach budżetu bieżącego.

- gmin miejskich — o 121,8 mln zł,
- gmin wiejskich — o 153,2 mln zł,
- gmin miejsko-wiejskich — o 155,2 mln zł.

Rys. 12. Wydatki na programy realizowane z udziałem środków UE oraz poziom dofinansowania z budżetu Unii w latach 2016 i 2017 (w mln zł)

Ze sprawozdań rocznych z wykonania budżetów za rok 2017 wynika, iż przekazane dolnośląskim JST środki na dofinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków UE, z uwzględnieniem ich podziału na dotacje i płatności dotyczące środków podlegających przekazaniu do innych podmiotów realizujących oraz rozliczeń dotyczących zamknięcia uprzedniej perspektywy finansowej (dochody klasyfikowane w §§ 200 i 620) wyniosły 90,7 mln zł, w tym w budżecie województwa samorządowego w wysokości 39,5 mln zł i budżetach miast na prawach powiatu w wysokości 36,8 mln zł.

Na dofinansowanie projektów i programów realizowanych w nowej perspektywie finansowej dolnośląskie JST (beneficjenci) otrzymały w formie dotacji i płatności (dochody klasyfikowane w §§ 205 i 625) środki w wysokości 431,2 mln zł, z tego województwo samorządowe w wysokości 137,9 mln zł, miasta na prawach powiatu w wysokości 93 mln zł, gminy — łącznie w wysokości 155,1 mln zł i powiaty w wysokości 45,2 mln zł.

Alokacja środków dofinansowania wskazuje, że 35% środków (182,1 mln zł) przeznaczono na transport (głównie drogi publiczne wojewódzkie i drogi publiczne w miastach na prawach powiatu), 25,4% (132,3 mln zł) na oświatę i wychowanie (inwestycje w szkołach podstawowych i przedszkolach), 4,1% (21,6 mln zł) na inwestycje w gospodarkę ściekową i ochronę wód. Znaczącą też kwotę 24,9 mln zł (4,8% dofinansowania) pozyskano na zadania bieżące i inwestycyjne dotyczące administracji publicznej.

Wyniki porównań wykonania budżetów dolnośląskich JST z danymi z wykonania budżetów wszystkich JST w kraju, wskazuje, że pozyskane w 2017 r. dofinansowanie w formie dotacji i płatności:

- w §§ 200 i 620 dla wszystkich JST wyniosło 1 360,3 mln zł i stanowiło 0,6% dochodów ogółem, zaś w budżetach dolnośląskich JST wyniosło 90,7 mln zł i stanowiło 0,5% ich dochodów ogółem,
- w §§ 205 i 625 dla wszystkich JST wyniosło 6 845,5 mln zł i stanowiło 3% dochodów ogółem, zaś w budżetach dolnośląskich JST wyniosło 431,2 mln zł i stanowiło 2,5% ich dochodów ogółem.

9. Analiza realizacji wybranych zadań ustawowych — ochrona środowiska, gospodarka komunalna i profilaktyka uzależnień

Katalog zadań własnych JST określają ustawy ustrojowe oraz przepisy prawa materialnego. Ustawy o samorządzie gminnym, powiatowym i województwa nakładają na samorzady m.in. obowiązek prowadzenia polityki w zakresie ochrony środowiska mającej odzwierciedlenie w gminnych, powiatowych i wojewódzkich programach ochrony środowiska. Sposoby finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej określa ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2018 r. poz. 799, z późn. zm.), nadając samorządom prawo do udziału w dochodach z opłat i kar za korzystanie ze środowiska, zaznaczając jednocześnie, że wydatki na ściśle określone cele związane z ochroną środowiska nie mogą być niższe od kwoty wpływów z opłat i kar (art. 403 ust. 1 i 2 ustawy). Prowadzenie gospodarki odpadami komunalnymi reguluje znowelizowana ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz.U. z 2017 r. poz. 1289, z późn. zm.), na mocy której gminy mają obowiązek gromadzenia, wywozu i zagospodarowania odpadów komunalnych. Za wykonane usługi zagospodarowania odpadów gminy lub związki gmin pobierają opłaty stanowiące ich dochód (art. 6r ust. 1 i 1a ustawy), który nie może być przeznaczony na cele niezwiązane z funkcjonowaniem systemu gospodarowania odpadami (art. 6r ust. 1aa ustawy). Do zadań własnych województw samorządowych i gmin należy również przeciwdziałanie alkoholizmowi i narkomanii. W celu finansowania działań profilaktyki samorządom województw przyznano dochody z opłat za zezwolenia na obrót hurtowy napojami do 18% zawartości alkoholu, a gminom prawo do opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych — odpowiednio na podstawie art. 9 ust. 2 i art. 111 ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2016 r. poz. 487, z późn. zm.). Dochody te nie mogą być przeznaczone na cele niezwiązane z przeciwdziałaniem alkoholizmowi i narkomanii.

W 2017 r. dolnośląskie JST (wraz ze związkami międzygminnymi utworzonymi w celu realizacji zadań związanych z ochroną środowiska) wykonały klasyfikowane w dziale 900 — Ochrona środowiska dochody ogółem w wysokości 794,5 mln zł, co stanowiło 92,3% zakładanego planu, i wydatki w wysokości 1 437,0 mln zł (89,3% planu). W stosunku do roku poprzedniego dochody wzrosły o 8,2 mln zł, a wydatki o 59,6 mln zł. W przeliczeniu na 1 mieszkańca dochody te wyniosły 273,71 zł, a wydatki 495,07 zł.

Poziom dochodów związanych z ochroną środowiska dolnośląskich JST w latach 2016 i 2017 wraz z dynamiką przedstawia tab. 12.

**Tabela 12. Dochody dolnośląskich JST w latach 2016 i 2017
— ochrona środowiska**

Wyszczególnienie	Dochody w dziale 900 — Ochrona środowiska						Dynamika dochodów (2016 = 100)		
	2016			2017			ogółem	z tego:	
	ogółem	z tego:		ogółem	z tego:			bieżące	majątkowe
		bieżące	majątkowe		bieżące	majątkowe			
[tys. zł]						[%]			
JST ogółem	786 240	743 706	42 534	794 466	757 583	36 883	101,0	101,9	86,7
Gminy, z tego:	364 242	334 464	29 778	359 428	331 893	27 535	98,7	99,2	92,5
– miejskie	133 669	122 654	11 014	131 933	123 960	7 973	98,7	101,1	72,4
– wiejskie	105 368	94 858	10 510	102 178	93 444	8 734	97,0	98,5	83,1
– miejsko-wiejskie	125 205	116 952	8 254	125 317	114 490	10 827	100,1	97,9	131,2
Powiaty	10 014	10 014	0	8 601	8 569	32	85,9	85,6	-
Miasta na prawach powiatu	281 558	270 150	11 408	293 144	283 950	9 194	104,1	105,1	80,6
Województwo samorządowe	1 470	1 063	407	1 767	1 767	0	120,2	166,2	0,0
Związki międzygminne	128 956	128 015	941	131 527	131 404	123	102,0	102,6	13,1

Analiza źródeł dochodów JST klasyfikowanych w dziale 900 — Ochrona środowiska wskazuje, że zdecydowanie największy udział miały wpływy z opłat za zagospodarowanie odpadami (§ 049) — 68,1% wszystkich dochodów, 13,7% stanowiły dochody z usług (§ 083), a 6,4% pozostałe opłaty (§ 069). Dochody własne stanowiły 94,4% wpływów klasyfikowanych w tym dziale (750 061 tys. zł), a pozostałe 5,6% (44 405 tys. zł) to dotacje celowe pozyskane z budżetu państwa, funduszy celowych i innych jednostek zaliczanych do sektora finansów publicznych.

Największy udział w wydatkach na ochronę środowiska dolnośląskich JST w 2017 r. stanowiły koszty zakupu usług (§ 430) — 903,5 mln zł, czyli 62,9% wszystkich wydatków, wydatki na inwestycje i zakupy inwestycyjne (§ 605 i § 606) — 227,7 mln zł, czyli 15,8% oraz zakup energii (§ 426) — 86,2 mln zł, czyli 6,0%.

Poziom wydatków przeznaczonych na ochronę środowiska dolnośląskich JST w latach 2016 i 2017 przedstawia tab. 13.

**Tabela 13. Wydatki dolnośląskich JST w latach 2016 i 2017
— ochrona środowiska**

Wyszczególnienie	Wydatki w dziale 900 — Ochrona środowiska											
	2016						2017					
	ogółem	bieżące	z tego:		majątkowe	w tym: dotacje	ogółem	bieżące	z tego:		majątkowe	w tym: dotacje
			wynagrodzenia i pochodne	dotacje					wynagrodzenia i pochodne	dotacje		
[tys. zł]												
JST ogółem	1 102 318	1 130 883	63 776	23 225	246 569	33 515	1 436 958	1 155 843	63 443	16 562	281 115	37 632
Gminy, z tego:	454 286	576 464	29 521	19 688	152 955	15 387	826 712	603 507	28 205	13 127	223 205	18 599
– miejskie	244 890	201 595	10 457	1 098	43 295	2 062	284 186	210 025	9 810	1 312	74 161	8 756
– wiejskie	209 396	156 617	10 000	7 390	52 779	6 441	244 172	168 666	9 759	7 024	75 506	6 960
– miejsko-wiejskie	275 133	218 252	9 064	11 200	56 881	6 884	298 354	224 816	8 636	4 791	73 538	2 883
Powiaty	1 505	1 262	50	121	243	218	3 647	1 471	25	205	2 176	255
Miasta na prawach powiatu	529 774	445 141	30 667	2 860	84 634	17 085	486 071	440 157	32 140	2 680	45 914	17 852
Województwo samorządowe	2 855	1 468	1 019	58	1 387	825	2 772	1 723	588	50	1 049	926
Związki międzygminne	113 898	106 548	2 519	498	7 350	0	117 656	108 886	2 484	500	8 770	0

Koszty obsługi systemu gospodarki odpadami komunalnymi (rozdział 90002), jakie poniosły dolnośląskie gminy i związki międzygminne, zamknęły się w 2017 r. kwotą 588,9 mln zł (96,5% planowanych wydatków), tj. o 17,8 mln zł większą niż w roku poprzednim. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wydatki te wyniosły 203 zł. Wpływy uzyskane w 2017 r. z tytułu opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi wyniosły 540,7 mln zł (wykonanie na poziomie 97,8% planu) i były wyższe od roku poprzedniego o 7,3 mln zł. W przeliczeniu na 1 mieszkańca dochody wyniosły 186 zł. Z porównania wydatków gmin i związków międzygminnych, związanych z funkcjonowaniem systemu, z wpływami z opłat wynika, że w 2017 r. gminy i związki międzygminne dopłaciły do systemu z innych środków własnych 48,2 mln zł, czyli o 10,5 mln zł więcej niż roku poprzednim. Dla 19 spośród 169 dolnośląskich gmin i miast na prawach powiatów w całości zadania związane z gospodarką

odpadami realizują powołane m.in. do tego celu związki międzygminne: Związek Gmin Powiatu Dzierżoniowskiego „ZGPD-7”, Związek Międzygminny Ślęza-Oława, Związek Gmin Zagłębia Miedziowego oraz wielkopolski Związek Międzygminny „EKO Siódemka”, do którego należy dolnośląska gmina Cieszków.

Wysokość dochodów i wydatków związanych z gospodarką komunalną dolnośląskich JST w latach 2016 i 2017, w tym w przeliczeniu na 1 mieszkańca, przedstawia tab. 14.

**Tabela 14. Wykonanie dochodów i wydatków dolnośląskich JST w latach 2016 i 2017
— gospodarka komunalna**

Wyszczególnienie	2016				2017			
	wpływy z opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi (rozdział 90002 § 049)		wydatki związane z funkcjonowaniem systemu gospodarowania odpadami (rozdział 90002)		wpływy z opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi (rozdział 90002 § 049)		wydatki związane z funkcjonowaniem systemu gospodarowania odpadami (rozdział 90002)	
	ogółem	per capita	ogółem	per capita	ogółem	per capita	ogółem	per capita
	[tys. zł]	[zł]	[tys. zł]	[zł]	[tys. zł]	[zł]	[tys. zł]	[zł]
JST ogółem	533 403	184	571 062	197	540 698	186	588 911	203
Gminy, z tego:	260 685	132	278 581	141	268 316	136	296 240	150
– miejskie	97 219	145	100 074	150	100 771	150	105 420	156
– wiejskie	69 950	124	76 298	135	72 380	127	81 796	144
– miejsko-wiejskie	93 516	127	102 209	138	95 165	131	109 024	150
Miasta na prawach powiatu	237 503	254	257 242	276	236 339	253	255 341	274
Związki międzygminne	35 215	–	35 239	–	36 043	–	37 330	–

Analiza wykonania dyspozycji art. 6r ust. 1aa ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach przez porównanie dochodów w § 049 i rozdziale 90002 oraz wydatków z rozdziału 90002 wykazała, że w przypadku 35 gmin wpływy z tytułu opłat za gospodarowanie odpadami były wyższe od nakładów na pokrycie kosztów funkcjonowania systemu gospodarowania odpadami. Należy jednak mieć na uwadze, że analiza porównawcza oparta jedynie na klasyfikacji budżetowej jest niedoskonała, ponieważ wydatki gmin mogą być zaniżone na skutek klasyfikowania np. wynagrodzeń związanych z obsługą systemu gospodarki odpadami do innych działów. Ponadto, zgodnie z art. 6r ust. 2c ustawy, niewykorzystane dochody (nadwyżka) mogą przejść na rok następny.

Jednostki realizujące zadania związane z przeciwdziałaniem alkoholizmowi i narkomanii zaplanowały w 2017 r. dochody z tytułu opłat za korzystanie z zezwoleń na obrót hurtowy i sprzedaż napojów alkoholowych w wysokości 65,1 mln zł, tj. o 2,6 mln zł wyższe niż w roku poprzednim, a wykonały na poziomie 66,1 mln zł (101,4% planu) — o 1,4 mln zł wyższe niż w 2016 r. Planowane w 2017 r. wydatki na profilaktykę uzależnień wyniosły 69,2 mln zł, a wykonane 62,9 mln zł (90,9% planu). Różnica pomiędzy planowanymi wydatkami a dochodami wyniosła w skali województwa 4,1 mln zł (w przypadku 5 gmin planowane wydatki były niższe od planowanych dochodów), natomiast uwzględniając wykonanie różnica była ujemna i wyniosła -3,1 mln zł (w przypadku 124 jednostek wydatki były niższe od dochodów).

Zestawienie dochodów i wydatków dolnośląskich JST związanych z przeciwdziałaniem alkoholizmowi i narkomanii w latach 2016 i 2017, w tym w przeliczeniu na 1 mieszkańca, przedstawia tab. 15.

**Tabela 15. Dochody i wydatki dolnośląskich JST w latach 2016 i 2017
— profilaktyka uzależnień**

Wyszczególnienie	2016				2017			
	wpływy z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż alkoholu (§ 048)		wydatki na przeciwdziałanie alkoholizmowi i zwalczanie narkomanii (rozdz. 85153 i 85154)		wpływy z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż alkoholu (§ 048)		wydatki na przeciwdziałanie alkoholizmowi i zwalczanie narkomanii (rozdz. 85153 i 85154)	
	ogółem	per capita	ogółem	per capita	ogółem	per capita	ogółem	per capita
	[tys. zł]	[zł]	[tys. zł]	[zł]	[tys. zł]	[zł]	[tys. zł]	[zł]
JST ogółem	64 749	22,30	60 497	20,83	66 081	22,77	62 932	21,68
Gminy, z tego:	41 074	20,85	38 746	19,67	42 044	21,35	39 355	19,99
– miejskie	17 028	25,48	16 312	24,41	17 619	26,14	16 190	24,02
– wiejskie	10 009	17,75	9 450	16,76	10 172	17,91	9 302	16,38
– miejsko-wiejskie	14 037	19,02	12 984	17,59	14 253	19,60	13 863	19,06
Miasta na prawach powiatu	22 456	24,05	21 211	22,72	23 385	25,06	22 581	24,20
Województwo samorządowe	1 219	0,42	540	0,19	652	0,22	996	0,34

10. Przychody i rozchody budżetów

Przychody budżetów JST województwa dolnośląskiego w 2017 r. wyniosły łącznie 1 831,6 mln zł i były o 641,8 mln zł wyższe od zrealizowanych w 2016 r. Przychody pochodzące:

- z zaciągnięcia kredytów i pożyczek oraz emisji obligacji (przychody zwrotne) wyniosły łącznie 932,3 mln zł, co stanowiło 50,9% przychodów (w 2016 r. wyniosły 530,8 mln zł i stanowiły 44,6% przychodów),
- z nadwyżek z lat ubiegłych (nadwyżki budżetowej w wysokości 168,5 mln zł i wolnych środków w wysokości 727,8 mln zł) wyniosły łącznie 896,3 mln zł i stanowiły 48,9% przychodów (w 2016 r. nadwyżki z lat ubiegłych wyniosły 657 mln zł i stanowiły 55,2% przychodów),
- ze spłat pożyczek udzielonych wyniosły 1,8 mln zł i stanowiły 0,09% przychodów, w związku z czym miały marginalny charakter w określeniu przychodów (w 2016 r. wyniosły 1,4 mln zł i stanowiły 0,1% przychodów).

Przychody i rozchody budżetów według kategorii JST przedstawia tab. 16.

Tabela 16. Przychody i rozchody budżetów dolnośląskich JST w 2017 r. (w tys. zł)

Wyszczególnienie	Przychody				Rozchody		Zmiana kwot przychodów zwrotnych (3-7)
	ogółem	w tym:			ogółem	w tym: spłata kredytów, pożyczek i wykup obligacji	
		zaciągnięte kredyty, pożyczki oraz obligacje	nadwyżki z lat ubiegłych				
			nadwyżka budżetowa	wolne środki*			
1	2	3	4	5	6	7	8
JST ogółem	1 831 600	932 390	168 506	727 765	785 488	738 235	194 154
Gminy, w tym:	1 109 347	562 425	168 506	376 319	353 415	309 518	252 907
– miejskie	308 648	190 777	328	116 903	96 195	91 769	99 007
– miejsko-wiejskie	425 332	148 695	147 930	128 530	122 246	91 652	57 043
– wiejskie	375 368	222 953	20 248	130 886	134 974	126 097	96 856
Powiaty	199 035	52 967	0	146 068	67 469	67 469	-14 502
Miasta na prawach powiatu	470 739	294 498	0	175 399	318 229	315 548	-21 050
Województwo samorządowe	52 479	22 500	0	29 979	46 374	45 700	-23 200

* Wolne środki, o których mowa w art. 217 ust. 2 pkt 6 u.f.p.

W 2017 r. odnotowano wzrost poziomu przychodów z tytułu zaciągniętych kredytów i pożyczek oraz emisji obligacji przy jednoczesnym wzroście poziomu kwot nadwyżek z lat ubiegłych. O wyższej kwocie przychodów zwrotnych JST w 2017 r. zdecydował wzrost przychodów pochodzących z zaciągniętych kredytów i pożyczek oraz emisji obligacji wyższych o 401,5 mln zł (o 75,6%), na co wpływ miała większa liczba jednostek zaciągających zobowiązania (o 57) i ich prawie dwukrotnie wyższe w stosunku do roku poprzedniego kwoty oraz wzrost przychodów pochodzących z nadwyżek z lat ubiegłych łącznie wyższych o 239,3 mln zł (o 36,4%). Wielkość przychodów w 2017 r. określiły w szczególności:

- przychody pochodzące z zaciągnięcia kredytów i pożyczek oraz emisji obligacji (przychody zwrotne) łącznie w kwocie 932,3 mln zł, które pozyskało i włączyło w finansowanie budżetu 151 JST (135 gmin, 11 powiatów, 4 miasta na prawach powiatu oraz województwo), w tym na finansowanie projektów realizowanych z udziałem środków UE zaciągnięto łącznie 180,7 mln zł kredytów i pożyczek, co stanowiło 19,4% wartości zaciągniętych w 2017 r. (dla porównania — w 2016 r. wystąpiły w budżetach 94 JST łącznie na kwotę 530,8 mln zł, w tym 0,8 mln zł na finansowanie programów i projektów z udziałem środków UE, co stanowiło 0,15% wartości zaciągniętych);
- przychody pochodzące z wolnych środków, jako nadwyżki środków wynikających z rozliczenia kredytów i pożyczek z lat ubiegłych — łącznie w kwocie 727,8 mln zł (39,7% przychodów), które wystąpiły w przychodach budżetu 181 JST (152 gmin, 24 powiatów, 4 miast na prawach powiatu i województwa); dla porównania — w 2016 r. wystąpiły w przychodach budżetu 179 JST w kwocie 532,5 mln zł;
- przychody pochodzące z nadwyżki budżetu z lat ubiegłych — łącznie w kwocie 168,5 mln zł, co stanowiło 9,1% przychodów, które wystąpiły w przychodach budżetu 15 JST (gmin).

Łączna kwota zaciągniętych przez dolnośląskie JST w 2017 r. kredytów i pożyczek oraz wyemitowanych obligacji (932,3 mln zł) stanowiła 5,3% dochodów i 5,2% wydatków zrealizowanych w tym roku budżetowym. Dla porównania — zaciągnięte w 2016 r. stanowiły 3,2% dochodów i 3,3% wydatków. Wyniki porównań wskazują na wzrost udziału środków pochodzących z zaciągniętych kredytów i pożyczek oraz emisji obligacji

w finansowaniu samorządowych budżetów w 2017 r., szczególnie wobec zamknięcia roku budżetowego deficytem — łącznie w wysokości 71,7 mln zł (dla porównania — rok budżetowy 2016 zamknięto nadwyżką w wysokości 414,2 mln zł).

Ponadto wyniki porównań wskazują na znaczący wzrost (o kwotę 179,9 mln zł) przychodów z tytułu zaciągniętych kredytów i pożyczek na finansowanie projektów i programów realizowanych z udziałem środków UE, co może być wynikiem ogłaszania naborów na projekty realizowane w ramach programów realizowanych w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020.

Rozchody budżetów JST województwa dolnośląskiego w 2017 r. wyniosły łącznie 785,5 mln zł i były o 67,4 mln zł (9,4%) wyższe od zrealizowanych w roku poprzednim, a ich wielkości określiły:

- spłaty kredytów i pożyczek oraz wykup obligacji — łącznie w kwocie 738,2 mln zł (94% rozchodów) — realizowane przez 189 JST (w 2016 r. wyniosły 699,4 mln zł i dotyczyły 190 JST), w tym spłaty kredytów i pożyczek na realizację programów i projektów z udziałem środków UE w wysokości 13,8 mln zł, stanowiącej 1,8% dokonanych spłat (w 2016 r. wyniosły 10,3 mln zł i stanowiły 1,5% spłat),
- udzielone pożyczki — łącznie w kwocie 7,4 mln zł (0,9% rozchodów) — realizowane przez 16 JST (w 2016 r. wystąpiły w budżetach 6 JST i wyniosły 1,0 mln zł, co stanowiło 0,1% rozchodów),
- inne cele — łącznie w kwocie 39,8 mln zł (5,1% rozchodów) — wystąpiły w rozchodach budżetu 6 JST (w 2016 r. wyniosły 17,7 mln zł i wystąpiły w budżetach 9 JST).

Wyniki porównań wskazują, że zrealizowane w 2017 r. rozchody samorządowych budżetów były łącznie o 67,4 mln zł wyższe od wykonanych w 2016 r., z tego rozchody z tytułu spłat kredytów i pożyczek oraz wykupu obligacji były łącznie o 38,8 mln zł (o 5,5%) wyższe niż w roku poprzednim, co wskazuje ich niewielki wpływ na osłabienie dynamiki wzrostu zadłużenia dolnośląskich JST.

Bilans zaciągniętych i spłaconych przez JST w 2017 r. kwot zobowiązań z tytułu kredytów, pożyczek i obligacji zamknął się wartością dodatnią w wysokości 194,1 mln zł (natomiast w 2016 r. zamknął się wartością ujemną i wyniósł 168,6 mln zł). Wyższe kwoty przychodów z tytułu zaciągnięcia kredytów niż kwoty rozchodów z tytułu dokonanych spłat w roku budżetowym świadczą o przyroście zobowiązań z tych tytułów i wzroście łącznej kwoty długu dolnośląskich JST. Analiza zmian przy uwzględnieniu kategorii JST pozwala zauważyć, że w przypadku powiatów, miast na prawach powiatu oraz województwa różnica między przychodami a rozchodami z tych tytułów stanowi wartość ujemną, co jednoznacznie wskazuje na obniżenie zadłużenia, z tego powiatów (o 20,1 mln zł), miast na prawach powiatu (o 3,6 mln zł) i województwa samorządowego (o 23,6 mln zł). Ustalenia dla gmin wskazują przyrost ich łącznej kwoty długu (o 241,4 mln zł), z tego gmin miejskich o 94,3 mln zł, gmin miejsko-wiejskich o 94,4 mln zł, gmin wiejskich o 52,7 mln zł.

11. Dług publiczny

Łączna kwota długu dolnośląskich JST na koniec 2017 r. wyniosła 7 395,2 mln zł i była o 194,1 mln zł (o 2,7%) wyższa od kwoty długu na koniec 2016 r. (w skali kraju odnotowano wzrost zadłużenia JST o 1,8%).

Zadłużenie dolnośląskich JST na koniec 2017 r. określiły:

- zobowiązania z tytułu zaciągniętych kredytów, pożyczek i wyemitowanych obligacji, których zbywalność jest ograniczona, oraz inne zobowiązania zaliczane do kategorii kredytów — łącznie w wysokości 7 282,8 mln zł (w 2016 r. w wysokości 7 082,4 mln zł), z tego zobowiązania 4 miast na prawach powiatu — łącznie w wysokości 3 553,9 mln zł stanowiły 48,7% kwoty zobowiązań z tytułu kredytów, a zobowiązania 161 gmin — łącznie w wysokości 2 429,7 mln zł — 33,3% tej kwoty, kolejno zobowiązania 26 powiatów (609,1 mln zł) oraz województwa samorządowego (690,1 mln zł) określiły odpowiednio 8,4% i 9,5% łącznej kwoty zobowiązań z tytułu kredytów,
- zobowiązania wymagalne — łącznie na kwotę 15,5 mln zł (w 2016 r. na kwotę 21,7 mln zł), które wystąpiły w 46 gminach (14,0 mln zł), w szczególności w 18 gminach miejsko-wiejskich (8,5 mln zł), 3 miastach na prawach powiatu (0,6 mln zł), 4 powiatach (0,7 mln zł) i województwie samorządowym (0,1 mln zł),
- zobowiązania wynikające z papierów wartościowych w wysokości 97,0 mln zł, wynikające z wyemitowanych przez miasto Wałbrzych i dopuszczonych do obrotu zorganizowanego na rynku wtórnym.

Analiza zmian poziomu zadłużenia dolnośląskich JST wskazuje, że przy odnotowanym w 2017 r. wzroście ich dochodów o 1 128 mln zł (o 6,9%) i wydatków o 1 613,9 mln zł (o 10,1%) — łączna kwota długu wzrosła łącznie o kwotę 194,1 mln zł (o 2,7%), w tym z tytułów zaliczanych do kredytów i pożyczek o kwotę 200,3 mln zł.

Wyniki ustaleń szczegółowych wskazują, że realizacja samorządowych budżetów w 2017 r. skutkowałą:

- wzrostem zadłużenia 100 dolnośląskich JST — łącznie na kwotę 419 mln zł (w 2016 r. dotyczyło 54 JST na kwotę 241 mln zł) i brakiem zmian poziomu zadłużenia 4 JST (w 2016 r. dotyczyło 2 JST),
- spadkiem zadłużenia 88 dolnośląskich JST — łącznie na kwotę 224,8 mln zł (w 2016 r. dotyczyło 138 JST na kwotę 246,5 mln zł), spadkiem do 4 liczby jednostek nieobciążonych długiem (Osiecznica, Polkowice, Rudna i Warta Bolesławiecka).

Przedstawione na rys. 13 zmiany poziomu zadłużenia dolnośląskich JST w ostatnich latach wskazują, że po okresie stopniowego spowolnienia tempa wzrostu (w 2011 i 2012 r.) oraz odnotowanym w 2013 r. spadku zadłużenia (o 2,8%) od 2014 r. utrzymuje się tendencja wzrostu zadłużenia, która ponownie przyspieszyła z 0,5% (w 2016 r.) do 2,7% (w 2017 r.).

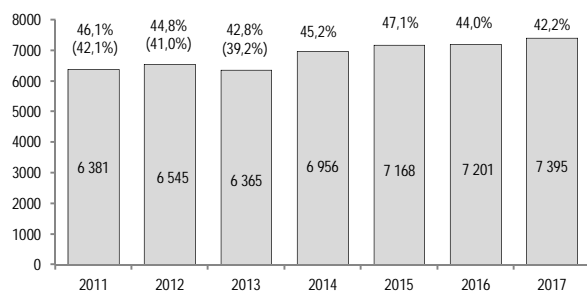
Zmiany poziomu zadłużenia i jego relacji do dochodów w latach 2015 i 2016 przedstawia tab. 17.

Tabela 17. Dług publiczny dolnośląskich JST i jego relacja do dochodów ogółem w latach 2016 i 2017

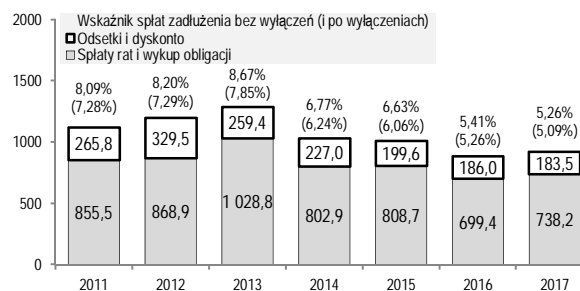
Wyszczególnienie	2016			2017			Dynamika (2016 = 100)	
	dochody	dług publiczny	3:2	dochody	dług publiczny	6:5	dochody	dług publiczny
	[tys. zł]		[%]	[tys. zł]		[%]		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
JST ogółem	16 379 737	7 201 070	44,0	17 507 747	7 395 260	42,2	106,9	102,7
Gminy, z tego:	7 878 026	2 202 205	28,0	8 673 439	2 443 679	28,2	110,1	111,0
– miejskie	2 535 880	753 588	29,7	2 724 280	847 926	31,1	107,4	112,5
– wiejskie	2 405 391	567 805	23,6	2 689 110	620 540	23,1	111,8	109,3
– miejsko-wiejskie	2 936 755	880 813	30,0	3 260 050	975 213	29,9	111,0	110,7
Powiaty	1 903 578	629 859	33,1	2 003 561	609 771	30,4	105,3	96,8
Miasta na prawach powiatu	5 468 930	3 655 193	66,8	5 674 810	3 651 515	64,3	103,8	99,9
Województwo samorządowe	1 129 203	713 812	63,2	1 155 937	690 294	59,7	102,4	96,7

Wskaźnik zadłużenia dolnośląskich JST na koniec 2017 r., obliczony relacją łącznej kwoty długu do wykonanych dochodów, wyniósł 42,2% i w stosunku do 2016 r. uległ obniżeniu o 1,8 punktu proc. (w skali kraju wskaźnik ten wyniósł 30,0% i obniżył się o 2,3 punktu proc.)

Najwyższa wartość relacji łącznej kwoty długu do dochodów ukształtowała się w budżetach miast na prawach powiatu, dla których wyniosła 64,3% (66,8% w 2016 r.), w tym dla Wałbrzycha i Wrocławia (odpowiednio 95,5% i 64,7%). Wskaźnik zadłużenia powiatów obniżył się o 2,7 punktu proc. i wyniósł 30,4%, z czego najwyższy odnotowano w powiatach Górowskim (59,3%), Złotoryjskim (54,1%), Ząbkowickim (52,4%), a najniższy — w Dzierżoniowskim (6,5%). Wskaźnik zadłużenia gmin wyniósł łącznie 28,2% i w stosunku do roku poprzedniego wzrósł (o 0,2 punktu proc.). Najwyższy wskaźnik zadłużenia dotyczył gmin: Prusice (73,1%), Świeradów-Zdrój (69,5%), Krośnice (68,0%) i Bierutów (62,5%). Na drugim biegunie znalazły się — oprócz gmin nieposiadających zadłużenia (Osiecznica, Rudna, Warta Bolesławiecka i Polkowice) — gminy: Bolesławiec w. (0,1%), Radwanice (1,1%), Stare Bogaczowice i Grębocice (1,7%).

Rys. 13. Łączna kwota długu (w mln zł) oraz kształtowanie się relacji zadłużenia (% dochodów) dolnośląskich JST w latach 2011–2017

Rys. 14. Łączna kwota spłat rat kapitałowych wraz z należnymi odsetkami (w mln zł) oraz kształtowanie się wskaźnika spłaty w latach 2011–2017 (% dochodów) dolnośląskich JST

Poziom zadłużenia wraz z relacją do dochodów dolnośląskich JST w latach 2011–2017 przedstawia rys. 13.

Łączna kwota dokonanych przez dolnośląskie JST w 2017 r. spłat rat kredytów i pożyczek oraz wykupu obligacji wraz z wydatkami na obsługę długu (odsetki, prowizje, dyskonto i wypłaty z tytułu udzielonych poręczeń) wyniosła 921,7 mln zł i była o 36,3 mln zł wyższa od analogicznej dla 2016 r. (885,4 mln zł), w tym kwota spłat była wyższa o 38,8 mln zł, a wydatków na obsługę długu niższa o 2,5 mln zł.

Zmiany poziomu łącznej kwoty spłat i wykupu oraz wydatków na obsługę długu dolnośląskich JST w latach 2011–2017 przedstawia rys. 14.

12. Oddziaływanie wykonania budżetów za 2017 r. na kształtowanie się relacji z art. 243 u.f.p.

Rok budżetowy 2017 był kolejnym rokiem, w którym do uchwalania samorządowych budżetów oraz wieloletnich prognoz finansowych miał zastosowanie przepis art. 243 u.f.p., zawierający regulacje ograniczające poziom spłat zadłużenia oraz wydatków na jego obsługę. Przepis ten określa zależność pomiędzy relacją łącznej kwoty spłat do dochodów a relacją nadwyżki operacyjnej powiększonej o dochody ze sprzedaży majątku do dochodów ogółem, wynikającej z realizacji budżetu w trzech kolejnych latach (zwanej dopuszczalnym wskaźnikiem spłat lub indywidualnym wskaźnikiem zadłużenia — IWZ).

Na możliwość zachowania przez dolnośląskie JST w 2017 r. relacji z art. 243 u.f.p. oddziaływało wykonanie ich budżetów w latach 2014–2016, z uwzględnieniem wielkości planowane na trzy kwartały 2016 r. Wyniki badania projektów uchwał budżetowych na rok 2018 w kontekście możliwości zachowania relacji z art. 243 u.f.p. (obliczonych z uwzględnieniem wielkości wynikających z wykonania budżetu w latach 2015 i 2016 oraz planu na III kw. 2017 r.) stanowiły przesłankę wezwania 1 JST do opracowania i przedłożenia programu postępowania naprawczego, o którym mowa w art. 240a u.f.p. (w roku poprzednim 2 JST).

Analiza porównawcza wskaźników planowanych spłat według wielkości przyjętych w wieloletnich prognozach finansowych i uchwałach budżetowych dolnośląskich JST na 2018 r. (stan na koniec I kw. 2018 r.) z wartością wskaźników dopuszczalnych spłat (obliczonych z uwzględnieniem wykonania budżetu za 2017 r.) sygnalizuje możliwość wystąpienia realnego ryzyka niespełnienia relacji z art. 243 u.f.p. przez 2 JST. Dla tych jednostek potencjalna różnica pomiędzy IWZ obliczonym na podstawie wykonania budżetu w latach 2015–2017 a wskaźnikiem planowanych spłat w 2018 r. przyjęła wartość ujemną, co skutkowało ustaleniem budżetu na podstawie art. 240b ust. 1 u.f.p. Dla pozostałych 194 jednostek różnica zawierała się w następujących przedziałach:

- 0–5 punktów proc. — 86 JST (w 2017 r. odpowiednio 83 i 6 niespełniających relacji),
- 5–10 punktów proc. — 71 JST (w 2017 r. 72 JST),
- powyżej 10 punktów proc. — 37 JST (w 2017 r. 35 JST).

W obowiązującym stanie prawnym spełnienie warunku z art. 243 u.f.p. dotyczy wszystkich JST, które w budżetach planują spłaty rat kredytów i pożyczek oraz wykup papierów wartościowych wraz z należnymi odsetkami oraz potencjalne spłaty kwot wynikające z udzielonych poręczeń i gwarancji, a także JST będących członkami związku w zakresie kwot spłacanych zobowiązań, do których ma zastosowanie przepis art. 244 ust. 1 u.f.p. Z wieloletnich prognoz finansowych wynika, że 3 dolnośląskie gminy (Bolesławiec w., Osiecznica, Rudna) nieposiadające zobowiązań dłużnych i nieplanujące ich zaciągania, w związku z czym poziom IWZ w ich przypadku jest bez znaczenia (we wszystkich wymienionych wynosi powyżej 13% wykonanych dochodów), niemniej pozytywnie wpływa na ustalenie wartości uśrednionych dla JST w regionie, w szczególności IWZ dla gmin wiejskich.

Poziom wskaźników jednorocznych dolnośląskich JST w latach 2015–2017 uśrednionych według szczebli jednostek i typów gmin przedstawia tab. 18.

Wskaźnik jednoroczny obliczony zbiorczo na podstawie wykonania budżetów za 2017 r. dla 196 dolnośląskich JST wyniósł 11,62% wykonanych dochodów, w tym dla 165 gmin — 12,23%, a dla 26 powiatów — 6,99%. Dla porównania — za 2016 rok wskaźnik jednoroczny dla JST w regionie wyniósł 11,45%, za 2015 r. — 10,73%. Jak wynika z ustaleń Krajowej Rady Regionalnych Izb Obrachunkowych, wskaźnik ten dla wszystkich JST w kraju wyniósł: 10,75% w 2017 r., 11,2% w 2016 r., 10,9% w 2015 r. Warto też zauważyć, że prawie we wszystkich przypadkach wskaźniki jednoroczne obliczone na podstawie wielkości wykonanych są wyższe niż obliczone na podstawie planowanych na trzy kwartały. Wykonanie budżetów za 2017 r. wskazuje

na poprawę wskaźnika jednorocznego w porównaniu do planu na trzy kwartały przez 158 dolnośląskich JST (w 2016 r. przez 155 JST, a w 2015 r. — 148 JST).

Tabela 18. Wskaźniki jednoroczne relacji nadwyżki operacyjnej w latach 2015–2017

Wyszczególnienie	2015		2016		2017		IWZ obliczone	
	plan III kw.	wykonanie	plan III kw.	wykonanie	plan III kw.	wykonanie	plan III kw. 2017	wykonanie 2017
	[%]							
JST ogółem	9,06	10,73	8,75	11,45	8,46	11,62	10,21	11,27
Gminy, z tego:	9,69	12,39	8,89	12,33	8,68	12,23	11,13	12,32
– miejskie	9,00	10,85	7,64	10,81	7,73	10,99	9,80	10,89
– wiejskie	10,61	14,71	11,10	15,62	10,72	14,98	13,68	15,10
– miejsko-wiejskie	9,55	11,84	8,19	10,95	7,84	10,99	10,21	11,26
Powiaty	4,27	6,48	5,17	7,65	4,65	6,99	6,26	7,04
Miasta na prawach powiatu	10,94	10,14	9,34	11,45	9,64	11,66	10,41	11,08
Województwo samorządowe	5,18	10,13	10,97	11,68	7,95	14,87	9,92	12,22

Wyniki ustaleń szczegółowych dotyczących poziomu wskaźników jednorocznych poszczególnych JST wskazują na duże zróżnicowanie, szczególnie widoczne w wykonaniu budżetów gmin wiejskich, dla których cząstkowy IWZ w 2017 r. zawierał się w przedziale od 0,81% (Kamieniec Żąbkowicki) do 32,31% (Kobierzyce).

Poziom wskaźników jednorocznych jako relację wyniku operacyjnego powiększonego o dochody ze sprzedaży majątku do wykonanych dochodów ogółem przez poszczególne JST w 2017 r. przedstawiono w zestawieniu nr 3 na końcu opracowania.

Tabela 19. IWZ dolnośląskich JST obliczony na podstawie wykonania budżetów w latach 2011–2017 (w %)

Wyszczególnienie	IWZ obliczony z lat				
	2011–2013	2012–2014	2013–2015	2014–2016	2015–2017
JST ogółem	10,93	11,00	10,37	10,50	11,27
Gminy, z tego:	11,56	12,44	12,30	12,32	12,32
– miejskie	10,56	11,18	10,86	10,82	10,89
– wiejskie	13,17	14,45	14,60	14,93	15,10
– miejsko-wiejskie	11,21	12,00	11,75	11,53	11,26
Powiaty	5,24	6,84	6,16	6,99	7,04
Miasta na prawach powiatu	11,62	11,11	10,62	10,21	11,08
Województwo	13,26	10,50	6,62	7,69	12,22

Zbiórce IWZ dolnośląskich JST obliczony z uwzględnieniem wykonania ich budżetów w latach 2015–2017 wyniósł 11,27% i był o 0,77 punktu proc. wyższy od obliczonego z uwzględnieniem wykonania budżetów w latach 2014–2016 oraz odpowiednio o 0,89 punktu proc. niższy od ustalonego za lata 2013–2015.

Zbiórcze wyniki monitorowania poziomu IWZ dolnośląskich JST (w trzech kolejnych latach) na podstawie wykonania budżetów w latach 2011–2017 przedstawia tab. 19.

Z analizy uśrednionych wartości IWZ obliczonych dla dolnośląskich JST na podstawie wykonania ich budżetów w latach 2011–2017 wynika, że najniższe IWZ dotyczą powiatów (od 5,24% do 7,04%), co wskazuje na relatywnie niską zdolność tych samorządów do zaciągania i spłaty zobowiązań dłużnych. Najwyższe IWZ dotyczą gmin wiejskich (od 13,17% do 15,10%) oraz miast na prawach powiatu (od 11,62% do 11,08%). Wyniki porównań (r/r) wskazują na utrzymywanie się tendencji wzrostu uśrednionych IWZ dla dolnośląskich gmin, w szczególności wiejskich (wzrost o 1,93 punktu proc.) i powiatów (wzrost o 1,8 punktu proc.), oraz na odwróceniu tendencji spadku IWZ w wykonaniu budżetów miast na prawach powiatu i województwa samorządowego.

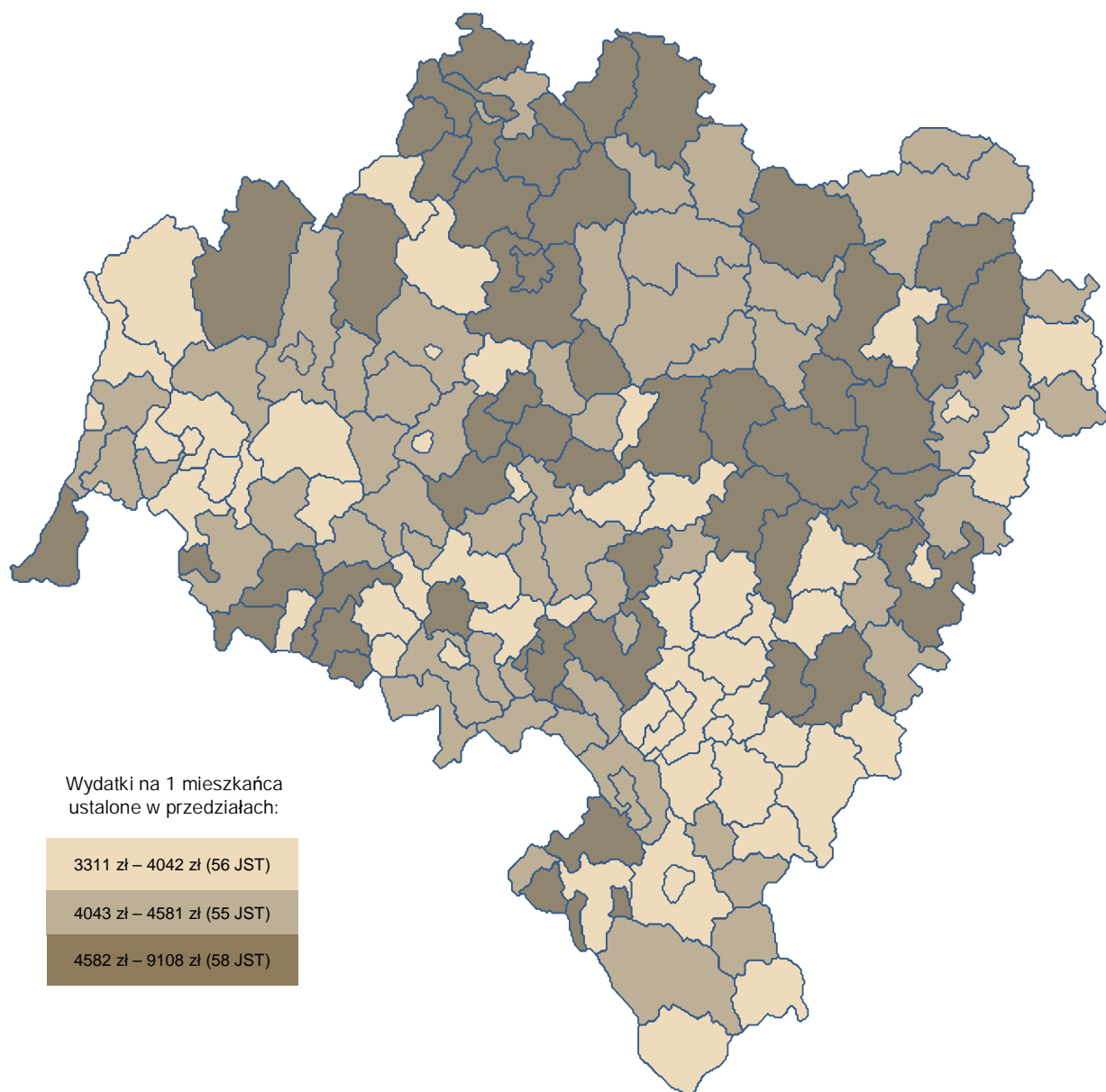
Wyniki porównań IWZ poszczególnych JST wskazują, że wartości wyższe niż 15% dochodów dla obliczonych z lat:

- 2011–2013 — uzyskało 18 gmin (3 miejskie, 11 wiejskich i 4 miejsko-wiejskie) oraz 1 powiat,
- 2012–2014 — uzyskało 26 gmin (4 miejskie, 18 wiejskich i 4 miejsko-wiejskie) oraz 1 powiat,
- 2013–2015 — uzyskało 28 gmin (2 miejskie, 20 wiejskich i 6 miejsko-wiejskich) oraz 1 powiat,
- 2014–2016 — uzyskało 30 gmin (4 miejskie, 20 wiejskich i 6 miejsko-wiejskich) oraz 1 powiat,
- 2015–2017 — uzyskały 32 gminy (5 miejskich, 19 wiejskich i 8 miejsko-wiejskich) oraz 1 powiat.

Wzrost do 33 liczby jednostek, których zdolność spłaty zobowiązań ukształtowała się powyżej 15% planowanych dochodów wskazuje na pozytywne oddziaływanie wykonania budżetów za 2017 r. na poziomie wskaźników IWZ jednostek wszystkich szczebli i typów gmin.

Największy poziom kolejny raz odnotowały gminy wiejskie, których zbiorczy IWZ wyniósł 15,10% dochodów i przekroczył obowiązującą (do końca 2013 r.) granicę 15% planowanych dochodów. Liczba gmin wiejskich, których IWZ przekroczył 15%, wyniosła 19, co stanowiło 24% gmin wiejskich w regionie. Jednocześnie niewielkim zmianom uległa liczba JST, których IWZ ukształtował się poniżej 5 % dochodów, co dotyczyło 9 powiatów i 11 gmin, w tym 3 gmin wiejskich. Utrzymujące się wysokie zróżnicowanie poziomów IWZ wyznaczyło granice dopuszczalnych spłat dla JST województwa dolnośląskiego obliczone na podstawie wykonania budżetów w latach 2015–2017 w przedziale od 2,56% do 36,06%, w tym dla gmin od 3,39% do 36,06%, a dla powiatów w przedziale od 2,56% do 19,7%.

Wyniki wykonania samorządowych budżetów za 2017 r. wskazują na ich korzystne oddziaływanie na podwyższenie wskaźników (IWZ) tak w ujęciu zbiorczym dla regionu jak i jednostek poszczególnych szczebli oraz na utrwalenie się występującego zróżnicowania zdolności spłaty zobowiązań.

**Wydatki dolnośląskich gmin i miast na prawach powiatu
na 1 mieszkańca w 2017 r. (w zł)**

Zestawienie 1

Wykonanie budżetów w JST województwa dolnośląskiego w 2017 r. (w zł)

Jednostki samorządu terytorialnego	DOCHODY	W tym DOCHODY WŁASNE	WYDATKI	W tym WYDATKI MAJĄTKOWE	WYNIK OPERACYJNY (bieżący)*	WYNIK BUDŻETU	DLUG PUBLICZNY
JST województwa ogółem	17 507 747 100	9 837 144 680	17 579 411 224	2 900 717 193	1 551 114 573	-71 664 124	7 395 259 971
Województwo samorządowe	1 155 936 742	710 772 883	1 120 229 837	337 533 215	159 164 031	35 706 905	690 294 322
Powiaty	2 003 560 820	760 824 571	1 986 505 239	224 424 035	133 096 433	17 055 581	609 770 845
Bolesławiecki	89 987 094	24 844 716	89 397 330	18 399 273	6 184 918	589 764	14 530 810
Dzierżoniowski	86 424 616	29 929 175	83 592 093	6 043 951	6 827 511	2 832 523	5 616 712
Głogowski	108 545 939	44 496 223	109 951 521	8 514 201	5 071 178	-1 405 582	19 382 000
Górowski	38 726 072	11 434 807	37 556 275	985 705	1 446 011	1 169 797	22 951 247
Jaworski	53 831 667	18 879 582	52 762 634	3 754 034	2 216 425	1 069 032	11 200 000
Jeleniogórski	63 739 560	26 263 854	61 698 397	3 015 038	2 479 095	2 041 164	16 940 918
Kamiennogórski	44 047 043	13 801 099	43 951 231	1 982 620	1 292 022	95 812	6 003 005
Kłodzki	189 397 173	60 026 247	191 461 273	29 005 977	14 185 067	-2 064 100	44 196 713
Legnicki	68 127 635	31 517 303	68 217 673	7 837 338	2 651 163	-90 038	18 888 943
Lubański	58 388 013	15 016 681	62 841 986	12 603 624	2 679 442	-4 453 973	21 303 174
Lubiński	104 901 639	52 593 610	105 311 303	15 184 111	7 636 098	-409 664	45 950 000
Lwówecki	54 229 375	14 655 980	55 500 582	6 052 228	2 890 578	-1 271 207	11 973 572
Miłicki	48 260 108	17 525 441	47 689 100	506 440	368 688	571 008	21 858 039
Oleśnicki	104 964 707	39 093 316	103 779 638	14 922 321	8 419 912	1 185 069	48 500 000
Olawski	74 505 459	30 993 854	73 688 645	11 478 821	5 658 959	816 814	12 808 659
Pokowski	56 889 808	29 551 880	55 566 418	5 917 283	3 987 997	1 323 390	15 039 600
Strzebiński	49 778 538	12 777 389	48 396 007	2 104 955	1 796 341	1 382 531	13 351 722
Średzki	42 272 096	16 460 739	41 118 955	6 638 091	3 565 984	1 153 141	12 915 000
Świdnicki	142 944 969	52 375 436	141 718 800	11 921 783	8 404 707	1 226 170	56 712 000
Trzebnicki	79 273 279	34 405 654	77 404 723	8 803 935	6 720 103	1 868 556	23 198 554
Wałbrzyski	47 497 779	16 029 294	50 379 618	8 959 529	3 830 165	-2 881 839	9 041 000
Wolowski	60 029 569	15 890 143	60 862 949	6 651 705	3 698 016	-833 381	22 140 000
wrocławski	116 577 459	68 107 834	103 867 013	20 607 431	28 384 473	12 710 446	55 216 273
Ząbkowicki	83 355 026	27 927 024	81 184 068	5 928 917	2 611 156	2 170 959	43 667 579
Zgorzelecki	93 322 540	43 030 939	96 149 568	5 044 253	-1 337 908	-2 827 028	12 835 325
Złotoryjski	43 543 656	13 196 350	42 457 440	1 560 470	1 428 334	1 086 217	23 550 000
Miasta na prawach powiatu	5 674 810 177	3 754 867 943	5 670 445 351	815 102 990	402 211 336	4 364 826	3 651 515 358
Jelenia Góra	411 013 044	212 261 396	390 817 921	15 254 961	12 016 888	20 195 124	151 312 665
Legnica	542 195 989	272 915 983	542 522 823	63 770 440	15 760 377	-326 834	266 540 956
Wałbrzych	586 618 499	307 041 020	611 883 439	82 684 426	15 154 178	-25 264 941	560 116 008
Wrocław	4 134 982 645	2 962 649 544	4 125 221 168	653 393 163	359 279 893	9 761 477	2 673 545 730
Gminy ogółem	8 673 439 361	4 610 679 284	8 802 230 797	1 523 656 953	856 642 773	-128 791 436	2 443 679 446
Gminy miejskie	2 724 279 571	1 569 242 324	2 785 715 022	430 336 770	219 218 607	-61 435 451	847 926 473
Bielawa	123 345 849	60 794 601	118 469 326	10 488 975	7 416 790	4 876 523	33 202 830
Boguszów-Gorce	60 982 395	28 067 810	66 515 995	10 661 758	4 072 480	-5 533 600	9 989 463
Bolesławiec	164 794 200	100 302 986	160 160 884	21 039 779	12 240 573	4 633 317	27 041 724
Chojnów	51 472 421	23 761 736	53 399 509	6 484 427	2 945 632	-1 927 088	3 626 776
Duszynki-Zdrój	24 330 330	11 240 589	26 282 361	6 739 044	70 779	-1 952 031	13 144 024
Dzierżoniów	119 091 044	61 774 957	123 603 133	19 489 417	8 968 299	-4 512 089	54 114 073
Głogów	295 538 873	192 843 593	313 675 262	53 960 904	28 918 733	-18 136 390	131 271 890
Jawor	86 933 744	50 340 787	88 303 847	11 748 887	8 151 766	-1 370 103	20 060 000
Jedlina-Zdrój	22 319 038	8 979 133	23 622 395	6 520 312	1 998 357	-1 303 357	8 152 385
Kamienna Góra	72 027 203	35 070 377	73 996 884	7 597 100	3 552 151	-1 969 681	14 495 913
Karpacz	35 756 715	26 466 863	43 117 401	15 780 145	6 343 206	-7 360 686	15 602 695
Kłodzko	100 535 791	54 532 525	94 431 932	6 777 869	10 044 373	6 103 859	25 191 544
Kowary	40 210 622	19 057 070	38 848 146	1 816 524	2 263 427	1 362 476	9 205 654
Kudowa-Zdrój	40 109 521	21 336 380	41 726 240	2 987 089	-392 010	-1 616 719	18 688 472
Lubań	75 098 304	42 501 836	77 316 322	6 356 877	2 178 441	-2 218 018	30 076 011
Lubin	345 397 893	207 248 444	353 640 554	46 860 522	30 807 792	-8 242 661	81 900 085
Nowa Ruda	84 830 236	40 278 803	99 854 811	28 330 323	1 230 904	-15 024 575	39 766 587
Oleśnica	150 179 255	82 769 905	146 663 980	24 117 596	16 002 803	3 515 275	15 011 503
Olawa	125 365 024	75 341 461	122 800 815	20 267 930	17 773 260	2 564 209	41 393 081
Piechowice	25 308 719	15 734 074	24 007 737	2 332 802	2 407 167	1 300 982	2 060 954
Piława Górna	22 400 619	9 106 247	22 650 560	3 448 263	2 196 273	-249 941	3 914 868
Polanica-Zdrój	29 627 320	19 547 076	29 616 097	5 587 467	2 833 579	11 224	3 526 436
Szczawno-Zdrój	27 291 591	18 317 827	27 647 997	4 529 821	2 055 233	-356 406	6 945 500
Szklarska Poręba	40 981 842	30 492 669	38 659 843	8 082 494	2 219 839	2 321 999	10 395 300
Świdnica	240 385 447	144 858 119	254 990 263	60 717 639	27 855 640	-14 604 816	106 167 659
Świebodzice	91 362 050	55 480 443	90 460 624	9 664 388	3 506 071	901 426	17 650 000
Świeradów-Zdrój	29 311 556	17 418 599	32 107 628	7 306 701	2 235 406	-2 796 072	20 383 000
Wojcieszów	16 744 418	7 128 660	15 654 284	1 427 364	1 392 296	1 090 134	2 784 200

Jednostki samorządu terytorialnego	DOCHODY	W tym DOCHODY WŁASNE	WYDATKI	W tym WYDATKI MAJĄTKOWE	WYNIK OPERACYJNY (bieżący)*	WYNIK BUDŻETU	DŁUG PUBLICZNY
Zawidów	14 713 627	7 316 159	14 538 888	1 149 243	982 547	174 738	1 906 714
Zgorzelec	105 991 878	64 537 729	109 171 402	9 994 912	2 414 724	-3 179 524	56 101 741
Złotoryja	61 842 046	36 594 868	59 779 901	8 070 199	4 532 077	2 062 144	24 155 394
Gminy wiejskie	2 689 109 524	1 371 302 512	2 683 606 098	527 190 392	365 085 811	5 503 426	620 539 763
Bolesławiec	62 723 750	36 607 725	59 607 753	17 921 678	18 677 492	3 115 997	54 700
Borów	19 978 633	7 453 733	19 466 648	2 701 430	1 284 251	511 986	3 623 365
Chojnów	39 243 000	16 742 852	40 368 254	4 501 476	826 754	-1 125 254	11 539 480
Ciepłowody	11 463 560	4 633 066	11 486 782	785 362	589 699	-23 222	770 297
Cieszków	20 084 447	5 664 085	20 927 227	1 573 144	498 836	-842 780	5 433 400
Czarny Bór	22 709 235	11 110 230	21 555 256	3 576 029	3 601 360	1 153 979	1 207 207
Czernica	69 146 508	36 778 309	72 204 112	21 261 659	10 595 434	-3 057 605	11 456 372
Długoleśka	149 244 517	90 833 602	146 891 197	40 708 980	38 097 291	2 353 320	39 931 500
Dobromierz	22 652 878	9 578 235	23 089 648	2 207 058	824 899	-436 769	4 343 121
Dobroszyce	31 169 310	11 416 632	35 387 436	11 935 944	2 976 356	-4 218 126	9 345 373
Domanów	21 731 030	7 714 876	21 637 061	2 053 260	1 588 936	93 969	8 102 383
Dziedzic	21 615 989	5 821 104	20 557 432	947 920	1 819 616	1 058 557	3 087 869
Dzierżoniów	32 459 279	13 404 064	31 357 772	3 271 552	2 907 155	1 101 507	10 462 000
Gaworzycy	18 445 507	5 611 602	22 812 339	9 129 195	1 127 518	-4 366 831	7 982 215
Głogów	30 942 710	18 467 916	29 253 219	4 321 194	5 398 601	1 689 492	5 031 800
Grębocice	46 766 637	34 106 801	46 639 842	16 771 560	14 885 621	126 795	777 100
Gromadka	26 922 135	14 541 540	26 251 381	5 872 656	3 396 682	670 754	4 474 365
Janowice Wielkie	15 808 156	7 251 696	14 960 821	483 255	562 854	847 336	7 015 490
Jemielno	13 891 795	3 797 134	13 919 663	1 029 103	460 098	-27 867	4 292 000
Jerzmanowa	45 161 382	32 366 375	44 066 503	12 232 926	9 945 139	1 094 879	9 056 818
Jeżów Sudecki	30 768 785	14 446 276	30 174 380	8 218 890	6 355 344	594 405	5 061 855
Jordanów Śląski	11 778 952	5 718 417	11 031 007	539 995	1 169 247	747 945	1 983 448
Kamieniec Ząbkowicki	28 891 606	12 400 011	31 380 431	3 122 608	11 277	-2 488 826	10 895 045
Kamienna Góra	39 208 239	15 610 779	40 980 083	7 839 466	4 765 776	-1 771 844	5 388 584
Kłodzko	68 676 730	26 907 501	65 894 746	8 201 280	7 209 088	2 781 984	28 565 375
Kobierzyce	196 518 467	152 350 829	162 946 634	44 188 964	62 852 842	33 571 833	9 340 917
Kontratowice	20 191 756	7 690 839	20 860 747	2 884 156	576 420	-668 990	4 459 845
Kostomłoty	27 543 111	11 529 740	25 589 680	1 863 848	3 395 224	1 953 432	4 742 365
Kotla	21 678 694	8 267 151	23 939 086	5 210 956	995 068	-2 260 391	6 378 937
Krośnice	42 141 309	21 383 057	40 930 774	4 177 126	4 421 036	1 210 535	28 635 601
Krotoszyce	16 292 478	7 648 606	17 441 215	4 295 104	1 106 468	-1 148 737	1 597 841
Kunice	31 898 004	18 006 643	30 519 106	3 964 780	3 445 953	1 378 898	10 590 000
Legnickie Pole	30 872 935	21 239 327	28 001 207	5 589 765	7 742 672	2 871 727	6 525 714
Lewin Kłodzki	9 112 027	3 817 429	9 609 295	2 109 464	749 590	-497 268	2 456 542
Lubań	26 599 269	10 822 924	24 599 220	1 314 533	2 211 006	2 000 049	3 681 486
Lubin	82 957 008	59 673 578	95 878 564	27 165 058	10 791 881	-12 921 556	23 530 836
Łagiewniki	27 482 160	9 683 619	28 979 599	3 764 162	2 047 018	-1 497 440	8 505 194
Malczyce	26 993 161	11 465 309	20 935 000	2 550 014	1 714 637	6 058 161	6 300 000
Marcinowice	26 711 836	10 210 965	25 723 110	4 920 187	2 777 238	988 727	8 945 000
Marciszów	21 330 121	6 524 392	21 962 113	5 939 701	1 542 934	-631 993	4 580 573
Męcinka	22 926 304	10 931 619	24 415 754	5 114 132	2 163 545	1 489 451	5 223 083
Mietków	16 340 916	8 573 778	16 650 171	937 165	397 163	-309 255	2 991 324
Miękinia	71 353 243	39 338 473	77 507 315	24 229 959	10 925 265	-6 154 072	26 231 495
Milkowice	27 180 982	13 135 834	26 402 572	3 590 082	1 972 429	778 410	7 766 200
Mściwojów	18 543 685	8 313 145	18 087 155	4 797 798	2 727 984	456 530	4 747 847
Mysłkowice	42 477 701	19 888 041	41 486 772	4 927 855	1 785 846	990 929	3 754 442
Niechlów	25 434 506	7 159 971	23 417 187	1 781 376	2 955 742	2 017 320	2 403 357
Nowa Ruda	52 803 160	19 551 179	52 004 678	14 083 828	6 776 754	798 482	14 114 500
Oleśnica	52 665 144	26 071 331	53 561 288	6 817 103	4 894 681	-896 143	21 308 635
Olawa	71 618 167	39 509 843	75 834 682	16 895 657	11 755 222	-4 216 515	23 351 118
Osiecznica	37 077 977	17 591 816	35 380 544	6 134 217	7 382 777	1 697 433	0
Paszowice	15 636 924	6 566 453	16 239 523	1 803 122	379 272	-602 600	2 753 665
Pęcław	11 245 414	4 213 432	10 822 046	529 468	445 714	423 368	5 806 560
Pielgrzymka	21 502 914	6 580 465	21 076 057	2 286 340	825 286	426 857	5 848 090
Platerówka	6 870 000	3 367 435	6 898 967	751 719	473 556	-28 967	246 474
Podgórzyn	34 970 828	17 124 064	38 510 797	10 540 925	2 179 362	-3 539 969	14 060 400
Przeworno	17 391 004	5 073 786	17 659 676	1 012 150	457 979	-268 671	3 849 975
Radwanice	31 426 690	16 744 592	31 596 876	12 607 451	7 871 569	-170 186	340 000
Rudna	52 842 783	37 017 319	57 676 040	6 985 380	1 300 997	-4 833 257	0
Ruja	11 860 919	4 068 253	11 684 962	717 871	542 467	175 957	2 883 043
Siekierczyn	17 422 040	8 065 249	18 267 129	2 411 397	639 236	-845 089	3 607 951
Stara Kamienica	25 373 467	9 385 284	26 161 410	4 902 629	813 934	-787 944	14 485 350
Stare Bogaczowice	15 781 556	6 023 080	15 794 964	1 716 412	1 234 033	-13 407	262 500
Stoszowice	19 134 281	6 697 658	19 024 418	2 359 769	1 918 655	109 863	4 696 075
Sulików	25 240 715	13 313 422	25 648 108	3 999 951	2 527 654	-407 392	6 307 458
Świdnica	73 974 948	34 053 424	79 666 469	19 175 751	6 109 834	-5 691 521	28 383 160

Jednostki samorządu terytorialnego	DOCHODY	W tym DOCHODY WŁASNE	WYDATKI	W tym WYDATKI MAJĄTKOWE	WYNIK OPERACYJNY (bieżący)*	WYNIK BUDŻETU	DŁUG PUBLICZNY
Udanin	19 785 734	8 709 767	19 919 477	1 368 548	976 164	-133 743	10 316 480
Walim	23 435 492	10 748 757	25 398 978	4 947 452	1 953 181	-1 963 486	7 721 947
Warta Bolesławiecka	36 072 497	16 070 583	35 656 711	5 459 248	4 548 330	415 786	0
Wądroże Wielkie	19 022 691	7 766 018	22 391 839	5 823 111	888 803	-3 369 148	10 094 277
Wińsko	34 266 340	11 008 346	34 568 352	4 743 848	1 590 798	-302 012	4 364 720
Wisznia Mała	45 616 319	25 460 868	47 921 730	10 310 289	5 985 652	-2 305 411	19 950 500
Zagrodno	23 080 641	11 273 458	22 039 816	3 537 872	3 583 590	1 040 824	731 597
Zawonia	26 845 684	10 968 714	23 339 215	2 280 762	4 692 635	3 506 469	2 738 000
Zgorzelec	41 511 959	26 201 759	38 646 003	3 366 556	4 926 338	2 865 957	11 417 174
Złotoryja	29 411 709	12 957 867	31 287 438	3 824 205	1 045 549	-1 875 729	7 906 915
Żórawina	43 515 604	23 730 521	41 925 440	5 540 980	6 114 278	1 590 165	5 893 563
Żukowice	17 641 479	8 747 939	19 219 202	3 732 575	1 378 226	-1 577 723	3 829 874
Gminy miejsko-wiejskie	3 260 050 266	1 670 134 448	3 332 909 677	566 129 790	272 338 355	-72 859 411	975 213 210
Bardo	19 898 297	9 081 932	23 916 174	5 684 047	1 173 039	-4 017 877	9 348 845
Bierutów	37 775 705	14 032 311	39 196 875	4 760 890	2 606 837	-1 421 170	23 620 886
Bogatynia	156 516 473	116 006 995	150 450 181	7 110 517	8 585 025	6 066 292	39 321 944
Boków	40 809 542	13 244 983	40 615 942	4 806 283	1 929 986	193 600	8 435 060
Brzeg Dolny	71 019 605	47 585 840	69 405 942	9 820 381	8 863 772	1 613 663	17 789 035
Bystrzyca Kłodzka	74 109 802	32 183 931	86 109 638	21 909 503	5 454 765	-11 999 836	28 720 008
Chocianów	47 499 410	21 743 408	49 939 836	9 225 181	3 229 092	-2 440 426	16 591 270
Gluszyca	33 153 196	11 399 934	35 611 834	7 472 472	1 363 195	-2 458 638	14 341 822
Góra	92 017 775	34 518 026	94 780 614	15 701 392	7 775 361	-2 762 839	37 634 700
Gryfów Śląski	34 510 425	14 174 414	36 214 866	8 836 212	4 381 896	-1 704 441	4 165 271
Jaworzyna Śląska	39 904 279	17 285 279	43 550 306	8 956 966	1 136 056	-3 646 026	17 009 298
Jelcz-Laskowice	93 766 512	56 804 613	98 025 319	24 760 285	17 599 527	-4 258 808	6 240 000
Kąty Wrocławskie	126 689 182	84 645 276	131 340 293	36 156 689	23 253 436	-4 651 111	26 271 946
Łądek-Zdrój	33 506 541	14 776 599	36 652 224	8 780 552	1 317 652	-3 145 683	8 979 976
Leśna	40 682 653	12 618 563	39 030 760	4 196 914	2 522 847	1 651 893	4 682 314
Lubawka	41 869 858	14 383 692	44 808 627	11 540 235	3 631 178	-2 938 769	12 222 414
Lubomierz	26 239 394	6 484 576	26 855 180	1 766 695	593 916	-615 786	7 850 000
Lwówek Śląski	63 027 109	28 789 834	62 687 433	8 126 222	5 567 361	339 676	10 907 000
Mieroszów	28 219 303	13 546 467	28 296 185	3 611 912	419 413	-76 882	4 096 120
Międzybórz	22 141 074	8 003 450	21 887 184	1 043 751	856 050	253 890	7 113 010
Międzylesie	27 993 527	9 657 467	26 306 338	1 875 739	1 915 708	1 687 189	3 633 300
Milicz	100 046 559	40 861 324	104 572 869	9 247 312	13 624	-4 526 311	42 472 826
Mirsk	39 825 706	11 209 682	39 454 262	8 086 014	3 418 858	371 444	8 652 208
Niemcza	18 880 893	7 664 986	18 588 457	1 426 101	1 406 446	292 436	5 650 410
Nowogrodzic	67 152 377	31 883 451	62 887 570	13 089 625	15 460 994	4 264 807	12 046 166
Oborniki Śląskie	82 504 470	43 586 351	85 882 858	16 171 706	4 339 079	-3 378 388	36 450 000
Osztyna	25 068 605	8 562 126	23 964 893	2 191 709	1 400 451	1 103 712	6 697 423
Pieńsk	36 802 520	14 457 441	33 783 003	5 015 671	3 894 279	3 019 517	11 260 835
Pieszycy	30 665 421	12 753 196	31 804 966	3 917 866	1 855 248	-1 139 545	10 934 600
Połkowice	249 833 440	200 464 712	239 098 816	31 016 465	30 255 629	10 734 624	0
Prochowice	33 570 979	16 547 053	35 572 680	7 096 778	2 178 245	-2 001 701	8 662 860
Prusice	42 712 366	15 195 787	41 329 495	3 780 281	2 420 105	1 382 872	31 218 168
Przemków	31 333 852	11 946 512	31 399 010	2 288 807	1 629 031	-65 157	18 449 497
Radków	42 365 380	19 418 482	46 501 278	7 506 655	827 804	-4 135 898	16 900 860
Siechnice	104 653 628	68 063 306	108 555 139	18 737 509	11 962 877	-3 901 511	42 234 745
Sobótka	51 408 749	28 842 830	49 431 879	6 517 124	5 549 126	1 976 870	2 854 625
Stronie Śląskie	28 844 655	14 826 204	28 397 237	7 096 242	2 910 821	447 418	5 018 000
Strzegom	108 450 830	59 040 080	112 552 032	22 008 911	11 738 923	-4 101 201	39 735 505
Strzelin	95 725 634	51 563 311	101 897 062	20 341 428	8 763 971	-6 171 428	40 730 100
Syców	61 479 396	28 466 101	60 030 818	5 191 571	5 005 125	1 448 578	15 700 000
Szczytna	29 208 083	11 733 008	27 134 762	3 988 508	2 739 049	2 073 322	5 248 145
Ścinawa	43 567 442	17 006 015	45 762 041	10 646 593	3 394 771	-2 194 598	22 136 197
Środa Śląska	88 919 120	52 245 761	103 697 967	30 751 351	9 480 284	-14 778 846	33 034 000
Świerzawa	30 271 219	10 399 548	31 715 624	5 333 347	2 411 103	-1 444 405	3 648 234
Trzebnica	119 725 068	68 880 335	122 450 825	34 548 650	3 304 333	-2 725 757	47 402 622
Twardogóra	60 091 369	29 205 901	60 995 467	17 104 217	6 534 073	-904 098	18 468 600
Wąsosz	31 517 091	11 513 629	30 417 987	2 363 421	2 773 963	1 099 104	9 609 259
Węglińiec	32 626 334	13 265 957	32 056 357	3 498 865	3 387 198	569 977	9 198 111
Wiązów	31 746 493	12 496 148	30 190 557	2 658 953	3 652 112	1 555 936	6 309 063
Wleń	16 665 005	5 854 692	17 270 958	2 124 614	822 221	-605 953	6 197 700
Wołów	89 691 195	38 410 689	96 335 481	18 553 775	5 247 532	-6 644 286	47 590 392
Ząbkowice Śląskie	82 324 509	44 544 535	82 974 215	6 432 620	2 176 308	-649 706	20 420 984
Ziębice	63 355 706	24 315 601	62 863 755	3 511 276	2 961 310	491 951	13 295 112
Złoty Stok	17 635 410	5 443 899	18 921 008	3 211 633	275 208	-1 285 598	6 442 630
Żarów	52 419 588	31 491 577	58 772 001	12 066 052	1 179 157	-6 352 413	28 333 187
Żmigród	67 611 514	27 006 631	69 964 602	12 465 303	2 792 986	-2 353 088	33 235 928

* Wynik operacyjny (bieżący) — różnica między dochodami bieżącymi a wydatkami bieżącymi.

Zestawienie 2

Wykonanie budżetów w JST województwa dolnośląskiego w 2017 r.
— w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł)*

Jednostki samorządu terytorialnego	DOCHODY				WYDATKI			WYNIK BUDŻETU	DŁUG PUBLICZNY
	ogółem	z tego		w tym dochody własne	ogółem	z tego			
		bieżące	majątkowe			bieżące	majątkowe		
JST województwa ogółem	6 032	5 592	440	3 389	6 057	5 057	999	-25	2 548
Województwo samorządowe	398	325	74	245	386	270	116	12	238
Powiaty	1 017	962	55	386	1 009	895	114	9	310
Bolesławiecki	997	855	142	275	990	787	204	7	161
Dzierżoniowski	844	824	20	292	817	757	59	28	55
Głogowski	1 208	1 186	23	495	1 224	1 129	95	-16	216
Górowski	1 089	1 069	20	322	1 056	1 028	28	33	645
Jaworski	1 055	1 004	51	370	1 034	960	74	21	219
Jeleniogórski	992	952	40	409	960	913	47	32	264
Kamiennogórski	998	980	18	313	996	951	45	2	136
Kłodzki	1 178	1 098	79	373	1 190	1 010	180	-13	275
Legnicki	1 234	1 142	92	571	1 236	1 094	142	-2	342
Lubański	1 060	960	99	273	1 141	912	229	-81	387
Lubiński	988	920	67	495	991	849	143	-4	433
Lwówecki	1 170	1 129	41	316	1 198	1 067	131	-27	258
Milicki	1 300	1 281	19	472	1 285	1 271	14	15	589
Oleśnicki	983	911	72	366	971	832	140	11	454
Olawski	975	888	87	406	964	814	150	11	168
Połkowicki	902	850	52	469	881	787	94	21	238
Strzebiński	1 132	1 093	38	290	1 100	1 052	48	31	304
Średzki	791	712	79	308	770	646	124	22	242
Świdnicki	901	871	30	330	893	818	75	8	358
Trzebnicki	941	894	47	408	919	814	105	22	275
Wałbrzyski	839	800	40	283	890	732	158	-51	160
Wolowski	1 277	1 232	45	338	1 295	1 153	141	-18	471
wrocławski	837	801	35	489	746	598	148	91	396
Ząbkowski	1 259	1 176	83	422	1 226	1 136	90	33	659
Zgorzelecki	1 027	988	39	473	1 058	1 002	56	-31	141
Złotoryjski	984	956	28	298	959	924	35	25	532
Miasta na prawach powiatu	6 081	5 634	447	4 024	6 076	5 203	873	5	3 913
Jelenia Góra	5 117	4 825	292	2 643	4 865	4 676	190	251	1 884
Legnica	5 397	4 923	475	2 717	5 401	4 766	635	-3	2 653
Wałbrzych	5 143	4 772	371	2 692	5 364	4 639	725	-221	4 910
Wrocław	6 477	6 001	476	4 641	6 462	5 439	1 024	15	4 188
Gminy ogółem	4 405	4 131	273	2 341	4 470	3 696	774	-65	1 241
Gminy miejskie	4 101	3 875	225	2 362	4 193	3 545	648	-92	1 276
Bielawa	4 074	3 812	263	2 008	3 913	3 567	346	-161	1 097
Boguszów-Gorce	3 899	3 832	67	1 795	4 253	3 571	682	-354	639
Bolesławiec	4 214	3 870	343	2 565	4 095	3 557	538	118	691
Chojnów	3 776	3 658	118	1 743	3 918	3 442	476	-141	266
Duszniki-Zdrój	5 153	4 154	999	2 380	5 566	4 139	1 427	-413	2 784
Dzierżoniów	3 533	3 355	178	1 833	3 667	3 089	578	-134	1 605
Głogów	4 339	4 238	101	2 831	4 605	3 813	792	-266	1 927
Jawor	3 722	3 627	95	2 155	3 781	3 278	503	-59	859
Jedlina-Zdrój	4 531	3 877	653	1 823	4 795	3 472	1 324	-265	1 655
Kamienna Góra	3 702	3 595	107	1 802	3 803	3 413	390	-101	745
Karpacz	7 553	7 115	439	5 591	9 108	5 775	3 333	-1 555	3 296
Kłodzko	3 686	3 582	104	2 000	3 462	3 214	249	224	924
Kowary	3 613	3 531	82	1 712	3 490	3 327	163	122	827
Kudowa-Zdrój	3 983	3 808	175	2 119	4 144	3 847	297	-161	1 856
Lubań	3 518	3 426	92	1 991	3 622	3 324	298	-104	1 409
Lubin	4 735	4 628	107	2 841	4 848	4 205	642	-113	1 123
Nowa Ruda	3 770	3 233	537	1 790	4 437	3 178	1 259	-668	1 767
Oleśnica	4 021	3 710	311	2 216	3 927	3 281	646	94	402
Olawa	3 821	3 667	154	2 296	3 743	3 125	618	78	1 262
Piechowice	3 996	3 803	194	2 484	3 791	3 423	368	205	325
Piława Górna	3 428	3 275	153	1 394	3 467	2 939	528	-38	599
Polanica-Zdrój	4 585	4 157	428	3 025	4 583	3 718	865	2	546
Szczawno-Zdrój	4 799	4 426	372	3 221	4 862	4 065	797	-63	1 221
Szklarska Poręba	6 186	4 951	1 235	4 603	5 835	4 615	1 220	350	1 569
Świdnica	4 162	3 846	316	2 508	4 415	3 363	1 051	-253	1 838
Świebodzice	3 992	3 683	308	2 424	3 952	3 530	422	39	771
Świeradów-Zdrój	6 934	6 396	538	4 121	7 596	5 867	1 729	-661	4 822
Wojcieszów	4 498	4 195	302	1 915	4 205	3 821	383	293	748

Jednostki samorządu terytorialnego	DOCHODY				WYDATKI			WYNIK BUDŻETU	DŁUG PUBLICZNY
	ogółem	z tego		w tym dochody własne	ogółem	z tego			
		bieżące	majątkowe			bieżące	majątkowe		
Zawidów	3 476	3 395	81	1 728	3 435	3 163	271	41	450
Zgorzelec	3 428	3 286	142	2 087	3 531	3 208	323	-103	1 814
Złotoryja	3 903	3 550	353	2 310	3 773	3 264	509	130	1 525
Gminy wiejskie	4 736	4 441	295	2 415	4 726	3 798	928	10	1 093
Bolesławiec	4 378	4 214	165	2 555	4 161	2 910	1 251	218	4
Borów	3 769	3 405	364	1 406	3 672	3 163	510	97	684
Chojnów	4 096	3 830	266	1 748	4 213	3 744	470	-117	1 204
Cieptowody	3 729	3 673	56	1 507	3 737	3 481	255	-8	251
Cieszków	4 322	4 272	50	1 219	4 503	4 165	339	-181	1 169
Czarny Bór	4 677	4 444	232	2 288	4 439	3 702	736	238	249
Czernica	4 776	4 250	526	2 540	4 987	3 519	1 469	-211	791
Długoleka	4 958	4 793	165	3 017	4 880	3 527	1 352	78	1 326
Dobromierz	4 271	4 093	178	1 806	4 353	3 937	416	-82	819
Dobroszyce	4 757	4 034	724	1 742	5 401	3 579	1 822	-644	1 426
Domaniów	4 141	4 034	106	1 470	4 123	3 732	391	18	1 544
Dziedowa Kłoda	4 631	4 591	40	1 247	4 404	4 201	203	227	661
Dzierżoniów	3 539	3 379	160	1 461	3 418	3 062	357	120	1 141
Gaworzycy	4 596	3 691	906	1 398	5 685	3 410	2 275	-1 088	1 989
Głogów	4 671	4 578	92	2 788	4 416	3 763	652	255	760
Grębocice	8 672	8 299	373	6 324	8 648	5 538	3 110	24	144
Gromadka	5 003	4 418	585	2 702	4 879	3 787	1 091	125	832
Janowice Wielkie	3 661	3 483	178	1 679	3 465	3 353	112	196	1 625
Jemielno	4 528	4 352	176	1 238	4 537	4 202	335	-9	1 399
Jerzmanowa	9 220	8 530	691	6 608	8 997	6 499	2 498	224	1 849
Jeżów Sudecki	4 232	3 894	338	1 987	4 151	3 020	1 131	82	696
Jordanów Śląski	3 738	3 700	38	1 815	3 501	3 329	171	237	629
Kamieniec Ząbkowicki	3 490	3 415	75	1 498	3 790	3 413	377	-301	1 316
Kamienna Góra	4 342	4 198	144	1 729	4 539	3 670	868	-196	597
Kłodzko	3 993	3 774	219	1 565	3 832	3 355	477	162	1 661
Kobierzyce	9 763	9 022	741	7 569	8 095	5 900	2 195	1 668	464
Kondratowice	4 619	4 245	375	1 760	4 773	4 113	660	-153	1 020
Kostomłoty	3 848	3 789	59	1 611	3 575	3 315	260	273	663
Kotla	4 910	4 467	443	1 873	5 422	4 242	1 180	-512	1 445
Krośnice	5 159	5 040	118	2 618	5 010	4 499	511	148	3 505
Krotoszyce	4 958	4 337	621	2 328	5 308	4 001	1 307	-350	486
Kunice	4 747	4 464	282	2 680	4 542	3 952	590	205	1 576
Legnickie Pole	5 884	5 747	137	4 048	5 337	4 271	1 065	547	1 244
Lewin Kłodzki	4 719	4 272	447	1 977	4 976	3 884	1 092	-258	1 272
Lubań	4 030	3 862	167	1 640	3 727	3 527	199	303	558
Lubin	5 375	5 151	224	3 866	6 212	4 452	1 760	-837	1 525
Łagiewniki	3 662	3 633	29	1 290	3 862	3 360	502	-200	1 133
Malczyce	4 483	3 338	1 145	1 904	3 477	3 053	424	1 006	1 046
Marcinowice	4 111	3 629	482	1 571	3 959	3 201	757	152	1 377
Marciszów	4 658	3 836	822	1 425	4 796	3 499	1 297	-138	1 000
Męcinka	4 604	4 310	293	2 195	4 903	3 876	1 027	-299	1 049
Mietków	4 228	4 168	60	2 218	4 308	4 065	242	-80	774
Miękinia	4 684	4 214	469	2 582	5 087	3 497	1 590	-404	1 722
Milkowice	4 120	3 757	363	1 991	4 002	3 458	544	118	1 177
Mściwojów	4 481	3 871	611	2 009	4 371	3 212	1 159	110	1 147
Mysłakowice	4 128	3 727	402	1 933	4 032	3 553	479	96	365
Niechlów	5 081	4 912	168	1 430	4 678	4 322	356	403	480
Nowa Ruda	4 487	3 798	689	1 661	4 419	3 222	1 197	68	1 199
Oleśnica	3 998	3 920	78	1 979	4 066	3 548	517	-68	1 617
Olawa	4 727	4 666	61	2 608	5 006	3 890	1 115	-278	1 541
Osiecznica	4 948	4 888	60	2 348	4 722	3 903	819	227	0
Paszowice	3 912	3 707	205	1 643	4 063	3 612	451	-151	689
Pęcław	4 906	4 685	221	1 838	4 722	4 491	231	185	2 533
Pielgrzymka	4 654	4 246	409	1 424	4 562	4 067	495	92	1 266
Platerówka	4 259	4 105	154	2 088	4 277	3 811	466	-18	153
Podgórzyn	4 207	3 627	580	2 060	4 633	3 365	1 268	-426	1 691
Przeworno	3 581	3 522	59	1 045	3 636	3 428	208	-55	793
Radwanice	6 619	5 657	962	3 527	6 655	3 999	2 655	-36	72
Rudna	6 833	6 723	110	4 787	7 458	6 555	903	-625	0
Ruja	4 498	4 365	133	1 543	4 431	4 159	272	67	1 093
Siekierczyn	3 846	3 641	205	1 780	4 032	3 500	532	-187	796
Stara Kamienica	4 817	4 190	627	1 782	4 966	4 035	931	-150	2 750
Stare Bogaczowice	3 712	3 602	110	1 417	3 716	3 312	404	-3	62
Stoszowice	3 508	3 407	101	1 228	3 488	3 055	433	20	861
Sulików	4 141	3 966	175	2 184	4 208	3 552	656	-67	1 035
Świdnica	4 309	3 880	430	1 984	4 641	3 524	1 117	-332	1 653

Jednostki samorządu terytorialnego	DOCHODY				WYDATKI			WYNIK BUDŻETU	DŁUG PUBLICZNY
	ogółem	z tego		w tym dochody własne	ogółem	z tego			
		bieżące	majątkowe			bieżące	majątkowe		
Udanin	3 769	3 720	49	1 659	3 795	3 534	261	-25	1 965
Walim	4 207	4 022	185	1 929	4 559	3 671	888	-352	1 386
Warta Bolesławiecka	4 166	4 013	153	1 856	4 118	3 488	631	48	0
Wądroże Wielkie	4 800	4 405	395	1 960	5 650	4 181	1 469	-850	2 547
Wińsko	4 095	3 755	341	1 316	4 132	3 565	567	-36	522
Wisznia Mała	4 510	4 311	200	2 517	4 738	3 719	1 019	-228	1 973
Zagrodno	4 293	4 108	185	2 097	4 100	3 442	658	194	136
Zawonia	4 545	4 360	185	1 857	3 952	3 566	386	594	464
Zgorzelec	4 921	4 766	155	3 106	4 581	4 182	399	340	1 353
Złotoryja	4 159	4 032	128	1 833	4 425	3 884	541	-265	1 118
Żurawina	4 193	4 095	98	2 287	4 040	3 506	534	153	568
Żukowice	5 062	4 839	223	2 510	5 515	4 444	1 071	-453	1 099
Gminy miejsko-wiejskie	4 424	4 124	300	2 266	4 522	3 754	768	-99	1 323
Bardo	3 721	3 628	92	1 698	4 472	3 409	1 063	-751	1 748
Bierutów	3 745	3 673	73	1 391	3 886	3 414	472	-141	2 342
Bogatynia	6 636	6 441	195	4 918	6 379	6 077	301	257	1 667
Bolków	3 847	3 558	289	1 249	3 829	3 376	453	18	795
Brzeg Dolny	4 428	4 268	160	2 967	4 327	3 715	612	101	1 109
Bystrzyca Kłodzka	3 868	3 635	232	1 680	4 494	3 350	1 143	-626	1 499
Chocianów	3 674	3 399	275	1 682	3 863	3 150	714	-189	1 283
Gluszyca	3 793	3 376	418	1 304	4 075	3 220	855	-281	1 641
Góra	4 554	4 298	256	1 708	4 690	3 913	777	-137	1 862
Gryfów Śląski	3 528	3 247	281	1 449	3 702	2 799	903	-174	426
Jaworzyna Śląska	3 863	3 459	404	1 673	4 216	3 349	867	-353	1 647
Jelcz-Laskowice	4 043	3 918	125	2 449	4 227	3 159	1 068	-184	269
Kąty Wrocławskie	5 364	5 015	349	3 584	5 561	4 030	1 531	-197	1 112
Łądek-Zdrój	3 996	3 481	515	1 762	4 371	3 324	1 047	-375	1 071
Leśna	3 972	3 647	325	1 232	3 811	3 401	410	161	457
Lubawka	3 778	3 329	448	1 298	4 043	3 002	1 041	-265	1 103
Lubomierz	4 254	4 164	90	1 051	4 354	4 068	286	-100	1 273
Lwówek Śląski	3 622	3 455	167	1 654	3 602	3 135	467	20	627
Mieroszów	4 074	3 625	450	1 956	4 086	3 564	522	-11	591
Międzybórz	4 324	4 237	86	1 563	4 274	4 070	204	50	1 389
Międzylesie	3 844	3 618	226	1 326	3 613	3 355	258	232	499
Milicz	4 117	3 924	194	1 682	4 304	3 923	381	-186	1 748
Mirsk	4 599	4 017	582	1 294	4 556	3 622	934	43	999
Niemcza	3 387	3 331	56	1 375	3 334	3 078	256	52	1 014
Nowogrodzic	4 390	4 267	124	2 085	4 112	3 256	856	279	788
Oborniki Śląskie	4 109	3 688	421	2 171	4 277	3 471	805	-168	1 815
Olszyna	3 835	3 545	290	1 310	3 666	3 331	335	169	1 025
Pieńsk	4 005	3 554	451	1 573	3 676	3 131	546	329	1 225
Pieszycy	3 192	3 096	96	1 327	3 311	2 903	408	-119	1 138
Pólkowice	9 096	8 677	419	7 298	8 705	7 576	1 129	391	0
Prochowice	4 480	4 090	389	2 208	4 747	3 800	947	-267	1 156
Prusice	4 569	4 275	293	1 625	4 421	4 016	404	148	3 339
Przemków	3 678	3 608	70	1 402	3 686	3 417	269	-8	2 166
Radków	4 637	4 359	278	2 125	5 090	4 268	822	-453	1 850
Siechnice	5 045	4 907	139	3 281	5 234	4 330	903	-188	2 036
Sobótka	4 007	3 777	230	2 248	3 853	3 345	508	154	222
Stronie Śląskie	3 809	3 197	612	1 958	3 750	2 813	937	59	663
Strzegom	4 151	3 915	236	2 260	4 308	3 466	842	-157	1 521
Strzelin	4 319	4 075	244	2 326	4 597	3 680	918	-278	1 838
Syców	3 655	3 558	97	1 692	3 569	3 260	309	86	933
Szczytna	3 965	3 514	451	1 593	3 684	3 142	541	281	712
Ścinawa	4 315	3 814	501	1 684	4 533	3 478	1 055	-217	2 193
Środa Śląska	4 502	4 173	329	2 645	5 250	3 693	1 557	-748	1 672
Świerzawa	3 967	3 774	194	1 363	4 157	3 458	699	-189	478
Trzebnica	4 967	3 784	1 183	2 858	5 080	3 647	1 433	-113	1 967
Twardogóra	4 600	3 860	740	2 236	4 670	3 360	1 309	-69	1 414
Wąsosz	4 327	4 232	95	1 581	4 176	3 852	324	151	1 319
Węglińiec	3 874	3 793	81	1 575	3 806	3 391	415	68	1 092
Wiązów	4 349	4 272	77	1 712	4 136	3 772	364	213	864
Wleń	3 850	3 689	161	1 352	3 990	3 499	491	-140	1 432
Wolów	3 967	3 672	295	1 699	4 261	3 440	821	-294	2 105
Ząbkowice Śląskie	3 718	3 555	163	2 012	3 747	3 457	291	-29	922
Ziębice	3 655	3 595	60	1 403	3 626	3 424	203	28	767
Złoty Stok	3 833	3 474	359	1 183	4 112	3 414	698	-279	1 400
Żarów	4 174	3 813	361	2 507	4 679	3 719	961	-506	2 256
Żmigród	4 605	4 106	498	1 839	4 765	3 916	849	-160	2 264

* Według liczby ludności na dzień 30 czerwca 2017 r. (GUS).

Zestawienie 3

Wskaźniki i relacje w budżetach JST województwa dolnośląskiego w 2017 r. (w %)

Jednostki samorządu terytorialnego	Wskaźnik udziału		Relacja do wykonanych dochodów					
	dochodów własnych w dochodach ogółem	wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wyniku budżetu	wyniku operacyjnego	wyniku operacyjnego powiększonego o dochody ze sprzedaży majątku	łącznej kwoty spłat		łącznej kwoty długu
						bez uwzględnienia wyłączeń	z uwzględnieniem wyłączeń	
JST województwa ogółem	56,2	16,5	-0,4	8,9	11,62	5,3	5,1	42,2
Województwo samorządowe	61,5	30,1	3,1	13,8	14,87	5,6	5,5	59,7
Powiaty	38,0	11,3	0,9	6,6	6,99	4,3	4,3	30,4
Bolesławiecki	27,6	20,6	0,7	6,9	6,87	2,4	2,4	16,1
Dzierżoniowski	34,6	7,2	3,3	7,9	8,12	2,5	2,5	6,5
Głogowski	41,0	7,7	-1,3	4,7	5,06	2,5	2,5	17,9
Górowski	29,5	2,6	3,0	3,7	3,75	1,5	1,5	59,3
Jaworski	35,1	7,1	2,0	4,1	4,18	25,5	25,5	20,8
Jeleniogórski	41,2	4,9	3,2	3,9	4,84	2,0	2,0	26,6
Kamienogórski	31,3	4,5	0,2	2,9	2,94	2,7	2,7	13,6
Kłodzki	31,7	15,1	-1,1	7,5	7,61	2,6	2,6	23,3
Legnicki	46,3	11,5	-0,1	3,9	3,92	4,5	4,5	27,7
Lubański	25,7	20,1	-7,6	4,6	5,01	3,3	3,3	36,5
Lubiński	50,1	14,4	-0,4	7,3	7,33	3,9	3,9	43,8
Lwówecki	27,0	10,9	-2,3	5,3	5,57	3,7	3,7	22,1
Milicki	36,3	1,1	1,2	0,8	1,60	6,0	6,0	45,3
Oleśnicki	37,2	14,4	1,1	8,0	8,61	2,0	2,0	46,2
Olawski	41,6	15,6	1,1	7,6	7,61	2,6	2,6	17,2
Polkowicki	51,9	10,6	2,3	7,0	7,03	25,8	25,8	26,4
Strzeliński	25,7	4,3	2,8	3,6	3,80	3,7	3,7	26,8
Średzki	38,9	16,1	2,7	8,4	8,57	3,5	3,5	30,6
Świdnicki	36,6	8,4	0,9	5,9	6,00	3,4	3,4	39,7
Trzebnicki	43,4	11,4	2,4	8,5	8,48	4,8	4,8	29,3
Wałbrzyski	33,7	17,8	-6,1	8,1	9,48	2,0	2,0	19,0
Wolowski	26,5	10,9	-1,4	6,2	6,32	5,5	5,5	36,9
wrocławski	58,4	19,8	10,9	24,3	24,35	3,2	3,2	47,4
Ząbkowicki	33,5	7,3	2,6	3,1	3,96	2,9	2,7	52,4
Zgorzelecki	46,1	5,2	-3,0	-1,4	0,99	1,2	1,2	13,8
Złotoryjski	30,3	3,7	2,5	3,3	3,30	3,5	3,5	54,1
Miasta na prawach powiatu	66,2	14,4	0,1	7,1	11,66	6,9	6,5	64,3
Jelenia Góra	51,6	3,9	4,9	2,9	6,54	4,5	4,0	36,8
Legnica	50,3	11,8	-0,1	2,9	5,94	3,8	3,8	49,2
Wałbrzych	52,3	13,5	-4,3	2,6	4,89	8,6	6,3	95,5
Wrocław	71,6	15,8	0,2	8,7	13,89	7,3	7,2	64,7
Gminy ogółem	53,2	17,3	-1,5	9,9	12,23	4,4	4,3	28,2
Gminy miejskie	57,6	15,4	-2,3	8,0	10,99	4,3	4,3	31,1
Bielawa	49,3	8,9	4,0	6,0	11,20	3,6	3,6	26,9
Boguszów-Gorce	46,0	16,0	-9,1	6,7	8,36	2,1	2,1	16,4
Bolesławiec	60,9	13,1	2,8	7,4	13,81	6,1	6,1	16,4
Chojnów	46,2	12,1	-3,7	5,7	7,93	2,4	2,4	7,0
Duszniki-Zdrój	46,2	25,6	-8,0	0,3	1,38	7,0	7,0	54,0
Dzierżoniów	51,9	15,8	-3,8	7,5	9,70	5,5	5,5	45,4
Głogów	65,3	17,2	-6,1	9,8	11,35	5,5	5,5	44,4
Jawor	57,9	13,3	-1,6	9,4	11,33	4,3	4,3	23,1
Jedlina-Zdrój	40,2	27,6	-5,8	9,0	10,70	5,3	5,3	36,5
Kamienna Góra	48,7	10,3	-2,7	4,9	7,11	5,6	5,6	20,1
Karpacz	74,0	36,6	-20,6	17,7	20,03	3,1	3,1	43,6
Kłodzko	54,2	7,2	6,1	10,0	12,53	6,7	6,7	25,1
Kowary	47,4	4,7	3,4	5,6	7,85	0,6	0,6	22,9
Kudowa-Zdrój	53,2	7,2	-4,0	-1,0	3,33	5,0	4,1	46,6
Lubań	56,6	8,2	-3,0	2,9	4,92	3,4	3,4	40,0
Lubin	60,0	13,3	-2,4	8,9	9,25	2,4	2,4	23,7
Nowa Ruda	47,5	28,4	-17,7	1,5	4,05	4,1	4,1	46,9
Oleśnica	55,1	16,4	2,3	10,7	15,09	3,0	3,0	10,0
Olawa	60,1	16,5	2,0	14,2	15,67	5,7	5,7	33,0
Piechowice	62,2	9,7	5,1	9,5	10,86	2,7	2,7	8,1
Piława Górna	40,7	15,2	-1,1	9,8	10,22	4,9	4,9	17,5
Polanica-Zdrój	66,0	18,9	0,0	9,6	16,53	3,3	3,3	11,9
Szczawno-Zdrój	67,1	16,4	-1,3	7,5	9,66	2,8	2,8	25,4
Szklarska Poręba	74,4	20,9	5,7	5,4	21,42	3,4	3,4	25,4
Świdnica	60,3	23,8	-6,1	11,6	14,13	3,6	3,6	44,2
Świebodzice	60,7	10,7	1,0	3,8	8,76	4,0	4,0	19,3
Świeradów-Zdrój	59,4	22,8	-9,5	7,6	13,19	7,4	7,4	69,5
Wojcieszów	42,6	9,1	6,5	8,3	9,38	3,4	3,3	16,6

Jednostki samorządu terytorialnego	Wskaźnik udziału		Relacja do wykonanych dochodów					
	dochodów własnych w dochodach ogółem	wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wyniku budżetu	wyniku operacyjnego	wyniku operacyjnego powiększonego o dochody ze sprzedaży majątku	łącznej kwoty spłat		łącznej kwoty długu
						bez uwzględnienia wyłączeń	z uwzględnieniem wyłączeń	
Zawidów	49,7	7,9	1,2	6,7	7,30	5,1	5,1	13,0
Zgorzelec	60,9	9,2	-3,0	2,3	6,28	7,2	7,2	52,9
Złotoryja	59,2	13,5	3,3	7,3	14,26	2,7	2,7	39,1
Gminy wiejskie	51,0	19,6	0,2	13,6	14,98	4,0	3,9	23,1
Bolesławiec	58,4	30,1	5,0	29,8	30,40	0,0	0,0	0,1
Borów	37,3	13,9	2,6	6,4	6,43	2,6	2,5	18,1
Chojnów	42,7	11,2	-2,9	2,1	3,67	5,5	5,5	29,4
Ciepłowody	40,4	6,8	-0,2	5,1	5,30	7,3	7,3	6,7
Cieszków	28,2	7,5	-4,2	2,5	2,94	3,6	3,4	27,1
Czarny Bór	48,9	16,6	5,1	15,9	17,59	3,7	3,7	5,3
Czernica	53,2	29,4	-4,4	15,3	19,44	4,2	4,2	16,6
Długoleka	60,9	27,7	1,6	25,5	25,54	4,0	4,0	26,8
Dobromierz	42,3	9,6	-1,9	3,6	7,17	9,7	9,7	19,2
Dobroszyce	36,6	33,7	-13,5	9,5	11,08	6,0	6,0	30,0
Domanów	35,5	9,5	0,4	7,3	7,89	3,7	3,7	37,3
Dziedowa Kłoda	26,9	4,6	4,9	8,4	8,70	5,8	5,8	14,3
Dzierżonów	41,3	10,4	3,4	9,0	10,13	4,6	4,6	32,2
Gaworzycze	30,4	40,0	-23,7	6,1	6,45	8,2	4,6	43,3
Głogów	59,7	14,8	5,5	17,4	17,50	3,5	3,5	16,3
Grębocice	72,9	36,0	0,3	31,8	31,83	0,1	0,1	1,7
Gromadka	54,0	22,4	2,5	12,6	22,29	5,2	5,0	16,6
Janowice Wielkie	45,9	3,2	5,4	3,6	6,95	7,2	7,2	44,4
Jemielno	27,3	7,4	-0,2	3,3	4,03	3,7	3,4	30,9
Jerzmanowa	71,7	27,8	2,4	22,0	22,30	2,1	2,1	20,1
Jeżów Sudecki	47,0	27,2	1,9	20,7	20,87	8,1	8,1	16,5
Jordanów Śląski	48,5	4,9	6,3	9,9	10,07	2,6	2,6	16,8
Kamieniec Ząbkowicki	42,9	10,0	-8,6	0,0	0,81	1,8	1,8	37,7
Kamienna Góra	39,8	19,1	-4,5	12,2	13,03	2,3	2,3	13,7
Kłodzko	39,2	12,4	4,1	10,5	13,96	10,5	7,5	41,6
Kobierzyce	77,5	27,1	17,1	32,0	32,31	0,8	0,8	4,8
Kondratowice	38,1	13,8	-3,3	2,9	3,75	2,9	2,9	22,1
Kostomłoty	41,9	7,3	7,1	12,3	13,41	3,8	3,8	17,2
Kotla	38,1	21,8	-10,4	4,6	4,83	3,1	-2,1	29,4
Krośnice	50,7	10,2	2,9	10,5	10,94	9,9	9,9	68,0
Krotoszyce	46,9	24,6	-7,1	6,8	7,41	2,0	2,0	9,8
Kunice	56,5	13,0	4,3	10,8	11,38	5,0	5,0	33,2
Legnickie Pole	68,8	20,0	9,3	25,1	25,14	4,1	4,1	21,1
Lewin Kłodzki	41,9	22,0	-5,5	8,2	12,89	5,2	4,4	27,0
Lubań	40,7	5,3	7,5	8,3	10,48	2,3	2,3	13,8
Lubin	71,9	28,3	-15,6	13,0	16,11	6,8	6,8	28,4
Łągowice	35,2	13,0	-5,4	7,4	7,93	2,2	2,2	30,9
Malczyce	42,5	12,2	22,4	6,4	18,98	2,6	2,6	23,3
Marcinowice	38,2	19,1	3,7	10,4	11,73	6,4	6,4	33,5
Marciszów	30,6	27,0	-3,0	7,2	10,81	3,8	3,5	21,5
Męcinka	47,7	20,9	-6,5	9,4	11,94	3,2	3,2	22,8
Mietków	52,5	5,6	-1,9	2,4	3,13	4,9	4,9	18,3
Miękinia	55,1	31,3	-8,6	15,3	18,56	3,7	3,7	36,8
Milkowice	48,3	13,6	2,9	7,3	15,70	5,6	5,6	28,6
Mściwojów	44,8	26,5	2,5	14,7	15,23	6,3	5,7	25,6
Mysłakowice	46,8	11,9	2,3	4,2	5,15	2,8	2,8	8,8
Niechlów	28,2	7,6	7,9	11,6	12,16	3,4	3,4	9,4
Nowa Ruda	37,0	27,1	1,5	12,8	14,54	4,8	4,8	26,7
Oleśnica	49,5	12,7	-1,7	9,3	10,08	3,4	3,4	40,5
Olawa	55,2	22,3	-5,9	16,4	16,65	3,3	3,3	32,6
Osiecznica	47,4	17,3	4,6	19,9	20,60	0,0	0,0	0,0
Paszowice	42,0	11,1	-3,9	2,4	3,34	3,7	3,3	17,6
Pęcław	37,5	4,9	3,8	4,0	4,14	29,5	29,4	51,6
Pielgrzymka	30,6	10,8	2,0	3,8	4,82	2,2	1,9	27,2
Platerówka	49,0	10,9	-0,4	6,9	7,65	1,4	1,4	3,6
Podgórzyn	49,0	27,4	-10,1	6,2	8,37	4,1	4,1	40,2
Przeworno	29,2	5,7	-1,5	2,6	3,81	3,6	3,6	22,1
Radwanice	53,3	39,9	-0,5	25,0	25,08	3,3	3,3	1,1
Rudna	70,1	12,1	-9,1	2,5	3,62	0,0	0,0	0,0
Ruja	34,3	6,1	1,5	4,6	5,21	4,2	4,2	24,3
Siekierczyn	46,3	13,2	-4,9	3,7	4,05	2,9	2,6	20,7
Stara Kamienica	37,0	18,7	-3,1	3,2	3,48	4,7	4,7	57,1
Stare Bogaczowice	38,2	10,9	-0,1	7,8	8,83	1,9	1,9	1,7
Stoszowice	35,0	12,4	0,6	10,0	10,32	5,7	5,7	24,5
Sulików	52,7	15,6	-1,6	10,0	10,39	7,2	7,2	25,0
Świdnica	46,0	24,1	-7,7	8,3	9,94	5,0	5,0	38,4

Jednostki samorządu terytorialnego	Wskaźnik udziału		Relacja do wykonanych dochodów					
	dochodów własnych w dochodach ogółem	wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wyniku budżetu	wyniku operacyjnego	wyniku operacyjnego powiększonego o dochody ze sprzedaży majątku	łącznej kwoty spłat		łącznej kwoty długu
						bez uwzględnienia wyłączeń	z uwzględnieniem wyłączeń	
Udanin	44,0	6,9	-0,7	4,9	5,76	2,2	2,2	52,1
Walim	45,9	19,5	-8,4	8,3	9,13	6,2	6,2	32,9
Warta Bolesławiecka	44,6	15,3	1,2	12,6	12,71	0,0	0,0	0,0
Wądroże Wielkie	40,8	26,0	-17,7	4,7	5,03	3,7	3,7	53,1
Wińsko	32,1	13,7	-0,9	4,6	6,87	3,0	3,0	12,7
Wisznia Mała	55,8	21,5	-5,1	13,1	14,95	6,3	6,3	43,7
Zagrodno	48,8	16,1	4,5	15,5	16,00	1,1	1,1	3,2
Zawonia	40,9	9,8	13,1	17,5	17,77	2,9	2,9	10,2
Zgorzelec	63,1	8,7	6,9	11,9	13,62	6,1	6,1	27,5
Złotoryja	44,1	12,2	-6,4	3,6	4,20	5,8	5,8	26,9
Żurawina	54,5	13,2	3,7	14,1	14,84	5,0	5,0	13,5
Żukowice	49,6	19,4	-8,9	7,8	8,99	3,2	3,2	21,7
Gminy miejsko-wiejskie	51,2	17,0	-2,2	8,4	10,99	4,7	4,6	29,9
Bardo	45,6	23,8	-20,2	5,9	7,81	4,1	3,5	47,0
Bierutów	37,1	12,1	-3,8	6,9	8,04	8,7	8,7	62,5
Bogatynia	74,1	4,7	3,9	5,5	7,57	8,0	8,0	25,1
Bolków	32,5	11,8	0,5	4,7	7,04	4,9	4,9	20,7
Brzeg Dolny	67,0	14,1	2,3	12,5	15,06	3,5	3,5	25,0
Bystrzyca Kłodzka	43,4	25,4	-16,2	7,4	9,42	5,2	5,2	38,8
Chocianów	45,8	18,5	-5,1	6,8	7,74	4,9	4,9	34,9
Głuszyca	34,4	21,0	-7,4	4,1	4,83	2,9	2,9	43,3
Góra	37,5	16,6	-3,0	8,4	8,89	4,7	4,7	40,9
Gryfów Śląski	41,1	24,4	-4,9	12,7	13,71	3,6	3,6	12,1
Jaworzyna Śląska	43,3	20,6	-9,1	2,8	4,23	1,8	1,8	42,6
Jelcz-Laskowice	60,6	25,3	-4,5	18,8	21,40	2,6	2,6	6,7
Kąty Wrocławskie	66,8	27,5	-3,7	18,4	20,81	5,9	5,9	20,7
Łądek-Zdrój	44,1	24,0	-9,4	3,9	9,36	6,0	6,0	26,8
Leśna	31,0	10,8	4,1	6,2	7,69	2,6	2,6	11,5
Lubawka	34,4	25,8	-7,0	8,7	9,73	8,7	7,2	29,2
Lubomierz	24,7	6,6	-2,3	2,3	3,03	4,0	4,0	29,9
Lwówek Śląski	45,7	13,0	0,5	8,8	10,35	4,3	4,3	17,3
Mieroszów	48,0	12,8	-0,3	1,5	3,87	4,7	4,7	14,5
Międzybórz	36,1	4,8	1,1	3,9	4,79	4,5	4,5	32,1
Międzylesie	34,5	7,1	6,0	6,8	10,74	7,0	7,0	13,0
Milicz	40,8	8,8	-4,5	0,0	2,55	4,4	4,4	42,5
Mirsk	28,1	20,5	0,9	8,6	9,18	2,5	2,1	21,7
Niemcza	40,6	7,7	1,5	7,4	8,32	2,3	2,3	29,9
Nowogrodziec	47,5	20,8	6,4	23,0	23,60	2,0	2,0	17,9
Oborniki Śląskie	52,8	18,8	-4,1	5,3	10,25	2,5	2,2	44,2
Olszyna	34,2	9,1	4,4	5,6	6,19	2,8	2,8	26,7
Pieńsk	39,3	14,8	8,2	10,6	11,30	3,0	2,9	30,6
Pieszycy	41,6	12,3	-3,7	6,0	8,32	6,8	6,5	35,7
Polkowice	80,2	13,0	4,3	12,1	14,46	0,0	0,0	0,0
Prochowice	49,3	20,0	-6,0	6,5	9,15	4,0	4,0	25,8
Prusice	35,6	9,1	3,2	5,7	7,77	10,3	9,1	73,1
Przemków	38,1	7,3	-0,2	5,2	6,55	39,3	39,3	58,9
Radków	45,8	16,1	-9,8	2,0	4,92	4,5	4,5	39,9
Siechnice	65,0	17,3	-3,7	11,4	11,94	9,2	9,2	40,4
Sobótka	56,1	13,2	3,8	10,8	13,68	1,0	1,0	5,6
Stronie Śląskie	51,4	25,0	1,6	10,1	19,16	3,0	3,0	17,4
Strzegom	54,4	19,6	-3,8	10,8	11,55	5,8	5,8	36,6
Strzelin	53,9	20,0	-6,4	9,2	10,18	3,5	3,5	42,5
Syców	46,3	8,6	2,4	8,1	9,66	5,2	5,2	25,5
Szczytna	40,2	14,7	7,1	9,4	13,82	5,0	5,0	18,0
Ścinawa	39,0	23,3	-5,0	7,8	8,22	3,7	3,7	50,8
Środa Śląska	58,8	29,7	-16,6	10,7	13,57	3,6	3,6	37,2
Świerzawa	34,4	16,8	-4,8	8,0	9,20	2,9	2,9	12,1
Trzebnica	57,5	28,2	-2,3	2,8	22,43	4,3	4,3	39,6
Twardogóra	48,6	28,0	-1,5	10,9	14,16	5,3	4,8	30,7
Wąsosz	36,5	7,8	3,5	8,8	9,56	3,2	3,2	30,5
Węglińiec	40,7	10,9	1,7	10,4	11,51	4,2	3,3	28,2
Wiązów	39,4	8,8	4,9	11,5	13,03	3,3	3,3	19,9
Wleń	35,1	12,3	-3,6	4,9	5,33	9,2	8,8	37,2
Wołów	42,8	19,3	-7,4	5,9	7,13	5,8	5,3	53,1
Ząbkowice Śląskie	54,1	7,8	-0,8	2,6	5,04	3,7	3,7	24,8
Ziębice	38,4	5,6	0,8	4,7	5,46	5,6	5,6	21,0
Złoty Stok	30,9	17,0	-7,3	1,6	3,74	8,1	8,1	36,5
Żarów	60,1	20,5	-12,1	2,2	7,03	4,4	3,8	54,1
Żmigród	39,9	17,8	-3,5	4,1	5,64	3,5	3,5	49,2

Analizę sporządzili:

Anna Cichła (cz. 4 i 7)

Magdalena Głowacz (cz. 1 i 12 oraz tabele, rysunki, kartogram i zestawienia)

Patrycja Jojnowicz (cz. 3)

Wojciech Kańczuga (cz. 9)

Małgorzata Kowalska (cz. 2)

Joanna Maślanka (cz. 5 i 6)

Magdalena Orlikowska (cz. 10 i 11)

Mariola Zakrzewska (cz. 8)